

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**KADININ GÜÇLENDİRİLMESİ VE İŞGÜCÜNE KATILIMIN
ARTIRILMASINDA MİKRO KREDİ UYGULAMALARI:
SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Bilgenur ŞAHBAZOĞLU

Danışman

Doç. Dr. Hatice Işıl ALKAN

SAMSUN
2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Bilgenur ŞAHBAZOĞLU tarafından, **Doç. Dr. Hatice Işıl ALKAN** danışmanlığında hazırlanan “**KADININ GÜÇLENDİRİLMESİ VE İŞGÜCÜNE KATILIMIN ARTIRILMASINDA MİKRO KREDİ UYGULAMALARI: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ**” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 30.9.2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Doç. Dr. Kübra Önder		☒ Kabul
	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisat Politikası Ana Bilim Dalı		☐ Ret
Üye	Dr. Öğr.Üyesi Abreg Sinan Çelem		☒ Kabul
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat Ana Bilim Dalı		☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Hatice Işıl Alkan		☒ Kabul
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi İktisat Politikası Ana Bilim Dalı		☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY
... / ... / ...
Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet

Hayır

... / ... / 20...

Bilgenur ŞAHBAZOĞLU

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: KADININ GÜÇLENDİRİLMESİ VE İŞGÜCÜNE KATILIMIN ARTIRILMASINDA MİKRO KREDİ UYGULAMALARI: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 15/06/2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : %18

Tek kaynak oranı : %2 çıkmıştır.

... / ... / 20...

Doç. Dr. Hatice Işıl ALKAN

ÖZET

KADININ GÜÇLENDİRİLMESİ VE İŞGÜCÜNE KATILIMIN ARTIRILMASINDA MİKRO KREDİ UYGULAMALARI: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ

Bilgenur ŞAHBAZOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İktisat Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Haziran/2022
Danışman: Doç.Dr. Hatice Işıl ALKAN

Kadınlar tüm dünyada işgücüne katılım söz konusu olduğunda erkeklere kıyasla dezavantajlı konumdadır. Dünyadaki kaynaklardan daha az yararlanabilen ve fırsatlara daha az erişebilen kadınlar yoksulluk problemiyle daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle kadınların güçlendirilmesi ve işgücüne katılımlarının artırılması yoksulluk kısır döngüsünü kırabilmede önemli bir araçtır. Bu çalışma kadının güçlendirilmesi ve işgücüne katılımının artırılmasında mikro kredi uygulamalarının rolünü ve etkinliğini Samsun ili özelinde sorgulamayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede Samsun İlinde Mikro Kredi Şube Müdürlüğüne kayıtlı olup mikro kredi kullanan 104 kadın araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın yöntemi anket yöntemidir ve bulgular SPSS (Statistical Program For Social Sciences) programı ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre katılımcıların büyük çoğunluğu mikro kredi sayesinde işgücüne katılım sağlamıştır, mikro kredi kullanımı hanenin gelir seviyesini artırmada önemli bir araçtır, mikro kredi kullanımı kadınların sosyal hayatlarında olumlu yönde değişimlere neden olmuş, özgüvenlerini artırmıştır, ancak tahsis edilen mikro kredi tutarı ihtiyaçları karşılamada yetersizdir.

Anahtar kelimeler: Mikro kredi, İşgücüne katılım, Kadının güçlendirilmesi, Samsun.

ABSTRACT

MICRO-CREDIT APPLICATIONS IN CONTEXT OF EMPOWERING AND INCREASING THE LABOUR FORCE PARTICIPATION OF WOMEN: CASE OF SAMSUN PROVINCE

Bilgenur ŞAHBAZOĞLU
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Economics
Master, June/2022

Supervisor: Assoc.Prof. Dr. Hatice Işıl ALKAN

Women are disadvantageous compared to men regarding labor force participation all over the world. Women, who can benefit less from the resources in the world and have less access to opportunities, are more likely to face the problem of poverty. Therefore, empowering women and increasing their participation in the workforce are important tools to break the vicious circle of poverty. This study aims to question the role and effectiveness of micro-credit practices in empowering women and increasing their participation in the workforce in the province of Samsun. In this context, 104 women who are registered in the Micro Credit Branch Directorate in Samsun and using micro credit were included in the study. The method of the research is the survey method and the findings were analyzed with the SPSS (Statistical Program For Social Sciences) program. According to the research findings, the majority of the participants participated in the workforce thanks to micro-credit, the use of micro-credit is an important tool in increasing the income level of the household, the use of micro-credits caused positive changes in the social lives of women, increased their self-confidence, however, the amount of micro-credit allocated is insufficient to meet the needs.

Keywords: Micro credit, Labour force participation, Empowerment of women, Samsun.

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim dalı İktisat bölümündeki eğitimim süresince bizlere verdikleri eğitimlerden dolayı bütün hocalarımıza çok teşekkür ederim.

Tez konumu belirlememden en son haline gelene kadar bana verdiği destekten ve ayırmış olduğu zamanından dolayı değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Hatice Işıl Alkan'a teşekkürü kendime borç bilirim. Ayrıca anketi hazırlamamdan verileri düzenlememe kadar bütün aşamalarda yardımını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Abreg Sinan Çelem hocama teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda yüksek lisansa başlamamda ve tez sürecimde her zaman manevi desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Hayatım boyunca sevgi ve şefkatlerini eksik etmeyen, her zaman yanımda olan, maddi ve manevi desteklerinden dolayı canım aileme sonsuz kez teşekkürlerimi sunarım.

Bilgenur ŞAHBAZOĞLU

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
1.GİRİŞ	1
2. KADIN YOKSULLUĞU VE KADININ GÜÇLENDİRİLMESİ.....	3
2.1 Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu.....	3
2.1.1 Kadın Yoksulluğunun Nedenleri.....	6
2.1.1.1 Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği.....	6
2.1.1.2 Eğitim Yoksunluğu.....	7
2.1.1.3 Kadın İstihdamı İle İlgili Sorunlar.....	8
2.1.1.4 Hane İçi Eşitsizlikler.....	9
2.1.1.5 Sosyal Dışlanma.....	10
2.1.2 Dünyada Kadın Yoksulluğu.....	11
2.1.3 Türkiye’de Kadın Yoksulluğu.....	12
2.2 Kadının Güçlendirilmesi.....	13
2.2.1 Uluslararası Sözleşme ve Metinlerde Kadının Güçlendirilmesi.....	14
2.2.1.1 Birleşmiş Milletler Programları ve Diğer Organları.....	15
2.2.1.2 Özel Teşkilatlar ve Diğer Örgütler.....	17
3.TÜRKİYE’DE KADININ İŞGÜCÜNE KATILIMI.....	19
3.1 Türkiye’de İşgücü Piyasasında Kadının Durumu.....	19
3.1.1. Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımı ve İstihdamı.....	24
3.1.1.1. Kadın İstihdamının Sektörlere Göre Dağılımı.....	27
3.1.1.2. Kadın İstihdamının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	27
3.1.1.3. Kadın İstihdamının Mesleklere Göre Dağılımı.....	29
3.1.2.İşsizlik Durumu.....	30
4.MİKRO KREDİ KAVRAMI VE MİKRO KREDİNİN DÜNYADAKİ VE TÜRKİYE’DEKİ UYGULAMALARI	32
4.1. Mikro Krediyeye Genel Bir Bakış.....	32
4.1.1. Mikro Kredi ve Mikro Finans Kavramı.....	32
4.1.2. Mikro Kredinin Tarihsel Gelişimi.....	34
4.2. Mikro Kredinin Dünyadaki Gelişimi.....	39
4.2.1. Dünyada Çeşitli Bölgeler Bağlamında Mikro Finans Kurumlarının İşleyişi.....	41
4.2.1.1. Asya.....	41
4.2.1.2. Latin Amerika.....	42
4.2.1.3. Afrika.....	42
4.2.1.4. Avrupa.....	43
4.3. Mikro Kredi’nin Türkiye’deki Gelişimi.....	44
4.3.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SRAP).....	46
4.3.2. Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) ve MAYA.....	47
4.3.3. Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) ve Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP).....	47
5.ARAŞTIRMA BULGULARI.....	49
5.1. Samsun İli Hakkında Genel Bilgiler.....	49
5.2. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	50
5.3. Araştırmanın Önemi ve Temel Soruları.....	50
5.4. Araştırmanın Yöntemi.....	51

5.4.1 Örneklem seçimi, kapsam ve sınırlılıklar.....	51
5.5. Araştırmanın Bulguları.....	52
5.5.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular.....	52
5.5.2. Katılımcıların Ekonomik Özelliklerine Yönelik Bulgular.....	54
5.5.3. Katılımcıların Mikro Kredi İle İlgili Bilgilerine Yönelik Bulgular	56
6.SONUÇ	70
KAYNAKÇA	74
EKLER	80
ÖZGEÇMİŞ	90

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. Temel İşgücü Göstergeleri, 15+ yaş (2020-2021)	22
Tablo 3.2. Yıllara Göre Kadınların İşgücüne Katılma ve İstihdam Oranları (%)	24
Tablo 3.3. İstihdam Edilenlerin Cinsiyete ve Sektörlere Göre Dağılımı (2021).....	30
Tablo 3.4. Türkiye’de Eğitim Durumuna Göre Kadın İşgücü Durumu (2020) (%)	28
Tablo 3.5. Türkiye’de Meslek Gruplarına Göre İstihdam Edilenler (2021) (bin kişi).....	29
Tablo 3.6. Türkiye’de Kadın İşsizlik Oranları (%).....	30
Tablo 5.1. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı	53
Tablo 5.2. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	53
Tablo 5.3. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	53
Tablo 5.4. Katılımcıların Eşin Mesleğine Göre Dağılımı	54
Tablo 5.5. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanmadan Önce Sosyal Güvenceleri Olup Olmamalarına Göre Dağılımı	54
Tablo 5.6. Katılımcıların Oturdukları Evlerin Mülkiyetine Göre Dağılımı.....	54
Tablo 5.7. Katılımcıların Oturdukları Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımı	55
Tablo 5.8. Katılımcıların Ailesinde Çalışan Kişi Sayısına Göre Dağılımı	55
Tablo 5.9. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanmadan Önceki Toplam Aylık Gelire Göre Dağılımı	55
Tablo 5.10. Katılımcıların Ailesinde Mikro Kredi Kullandıktan Sonraki Toplam Aylık Gelirine Göre Dağılımı.....	56
Tablo 5.11. Katılımcıların Evinde Kararları Kimin Verdiğine Göre Dağılımı	56
Tablo 5.12. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Herhangi Bir İşte Çalışıp Çalışmama Durumu.....	56
Tablo 5.13. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Hangi İş Yaptıklarına Göre Dağılımı	57
Tablo 5.14. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Piyasada Kendi İş Yerlerini Kurup Kurmamalarına Göre Dağılımı	57
Tablo 5.15. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Piyasada İş Kurma Deneyimlerinin Başarılı Olup Olmamasına Göre Dağılımı	57
Tablo 5.16. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Piyasa Deneyimlerinin Başarısız Olma Nedenlerine Göre Dağılımı.....	58
Tablo 5.17. Katılımcıların İlk Mikro Krediyi Hangi Yıl Aldıklarına Göre Dağılımı	58
Tablo 5.18. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı	58
Tablo 5.19. Katılımcıların Mikro Kredi Olarak Aldıkları Krediyi Hangi Alanda İş Yapmak İçin Kullandıklarına Göre Dağılımı.....	59
Tablo 5.20. Katılımcıların Mikro Krediden Aldıkları Paranın Ne Kadarını İş Kurmak İçin Kullanmalarına Göre Dağılımı	60
Tablo 5.21. Katılımcıların Mikro Krediyle Kurdukları İşte Başarılı Olup Olmamalarına Göre Dağılımı.....	60
Tablo 5.22. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanarak Yaptıkları İşte Kiminle Çalıştıklarına Göre Dağılımı	60

Tablo 5.23. Katılımcıların Mikro Krediyle İlave İstihdam Oluşturmalarına Göre Dağılımı .	61
Tablo 5.24. Mikro Kredinin Kullanılmadığı Durumda Katılımcıların Yapmayı Öngördüğü İşler (Faaliyetler)	61
Tablo 5.25. Mikro Kredinin İhtiyaçlarını Karşılama Yeterli Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	62
Tablo 5.26. Katılımcıların Mikro Krediyi Alma Nedenleri Dağılımı.....	62
Tablo 5.27. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanımının Ertesinde Ekonomik Durumlarındaki Değişimin Dağılımı	63
Tablo 5.28. Katılımcıların Mikro Kredi Kullandıktan Sonra Toplumsal Statüsündeki Değişim Durumu	64
Tablo 5.29. Katılımcıların Mikro Kredi Kullandıktan Sonra Özgüven ve Beklenti Durumu	64
Tablo 5.30. Katılımcıların Yeniden Mikro Kredi Kullanma İsteği Dağılımı.....	66
Tablo 5.31. Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumu ile yeniden kredi almak isteme durumu arasındaki ilişki ki kare analizi.....	67
Tablo 5.32. Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumu ile kredi kullandıktan sonra daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip olma durumu arasındaki ilişki ki kare analizi	68
Tablo 5.33. Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumu ile eğitim durumu arasındaki ilişki ki kare analizi	68

1.GİRİŞ

Ülkelerin refah seviyelerine göre değişkenlik göstermekle birlikte işsizlik ve yoksulluk günümüzde en önemli küresel sorunlardandır. İlgili sorunlar cinsiyetler bağlamında değerlendirildiğinde ise kadınlar erkeklere kıyasla dezavantajlı konumdadırlar, öyle ki kadınlar dünyadaki kaynaklardan daha az yararlanan, fırsatlara daha az erişebilen kesimdir. Pek çok uluslararası istatistiğın de ortaya koyduğu üzere kadınlar eğitim, sağlık gibi hizmetlere erişme, istihdama katılma gibi fırsatlardan ve kaynaklardan erkeklere göre daha az yararlanmaktadır. Bu durum da kadınların yoksullaşmasına ve yoksulluklarının kalıcı olmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı kadınların güçlendirilmesi ve işgücüne katılımlarının artırılması kadın yoksulluğuna karşı atılacak önemli bir adımdır.

Mikro kredi uygulamaları, kadınların güçlendirilmesinin önünü açan ve kadınların işgücüne katılımlarını artırmayı hedefleyen uygulamalardır. Mikro kredinin temel amacı, istihdam içinde yer almayan yoksul kadınların işgücüne dahilietini sağlamak ve yoksulluk kısır döngüsünü kırma hususunda ilgili kadınlara destek olmaktır. Mikro kredi uygulamasının temelini dünyanın en zor ve en kötü koşullarına sahip olan Bangladeş'te ekonomi profesörü Muhammed Yunus atmıştır. 1970'li yıllarda hayata geçen mikro kredi uygulaması tüm dünyada olumlu yankılar bulmuş ve milyonlarca kişinin kaderini belirlemiştir.

Gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye'de kadınların işgücü piyasasına katılımları oldukça yetersizdir. Bunun yanında ülkede işsizlik kadınlar için erkeklere kıyasla daha fazla hissedilmektedir. Mikro kredi uygulamaları pek çok gelişmekte olan ülkede temel sorunlardan olan işsizlik ve gizli işsizliğe çare olarak görülmektedir. Bu uygulamalar yoksula ve kadına önceliği esas almakta ve herhangi bir nedenden dolayı bankacılık kesiminden fayda sağlayamayan bireylere kefilsiz ve teminatsız kredi imkanı sunmaktadır.

Bangladeş'te başlayan mikro kredi uygulamaları bugün sadece Bangladeş'te değil ABD, Çin, Güney Afrika ve Fransa gibi birçok ülkede uygulanmaktadır. Dünyada ağırlıkla 1980'li yıllardan itibaren yaygınlaşan mikro kredi uygulamaları Türkiye'de 2000'li yıllarda uygulanmaya başlamıştır. Türkiye'de mikro kredi faaliyetleri Grameen Bank Mikro Kredi Programı (TGMP) ile 2003 yılından itibaren

hayata geçmiştir. İlgili tarihten itibaren Türkiye’de mikro kredi uygulamalarının hızlı bir Şekilde yaygınlaştığı görülmektedir.

Kadının güçlendirilmesi ve işgücüne katılımının artırılmasında mikro kredi uygulamalarının rolünü ve etkinliğini Samsun ili özelinde sorgulamayı amaçlayan bu çalışmanın ilk bölümünde öncelikle yoksulluk ve kadın yoksulluğu kavramlarına deđinilmiŐ, ardından kadının güçlendirilmesi konusu ele alınmıştır. İkinici bölümünde Türkiye’de kadının işgücüne katılımı işgücü piyasasına ilişkin temel göstergeler ekseninde sayısal verilerden yararlanılarak incelenmiŐtır. nc blmde ise mikro kredi ve mikro finans kavramları hakkında bilgiler verilmiş, mikro kredinin tarihsel gelişimi açıklanmıştır. Daha sonra mikro kredinin dünya genelinde nasıl geliştiği ülke örnekleriyle açıklanmaya çalışılmıştır. nc bölümün son kısmında mikro kredinin Türkiye’de nasıl geliştiği anlatılmıŐ ve uygulamasına devam edilen programlar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümü alan araŐtırmasına ilişkin bulguların ortaya koyulduğu bölümüdür. Bu blmde hem araştırma bulgularına yer verilmiş hem de Samsun ilinde mikro kredi kullanan katılımcılara uygulanan anketlerdeki veriler SPSS programı yardımıyla analiz edilerek Samsun’da mikro kredi uygulamasının kredi kullananlar üzerindeki etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, bulguların özetlendiği ve mikro kredi uygulamalarına ilişkin değerlendirmeler ve önerilerin geliŐtirildiđi sonuç kısmı ile sonlanmaktadır.

2.KADIN YOKSULLUĞU VE KADININ GÜÇLENDİRİLMESİ

2.1. Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu

Yoksulluk, günümüzde hızla küreselleşen dünyanın en önemli sorunlarından biridir. Sadece gelişmekte olan ülkelerin problemi olmayan yoksulluk, gelişmiş ülkelerde de farklı biçimlerde kendisini göstermektedir. Diğer yandan yoksulluk kavramının tek bir tanımı yoktur, ilgili tanım bakış açısına göre farklılık arz etmektedir ve bu çerçevede ele alındığında karşımıza pek çok farklı yoksulluk tanımı çıkmaktadır. Örneğin Dünya Bankası yoksulluk kavramını parasal gelir açısından ele almaktadır. Bu bakış açısına göre yoksulluk, belirli bir gelir seviyesinin altında kalan bireyleri ifade eden bir kavramdır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'na (UNDP) göre ise yoksulluk, insani gelişmenin sağlanması için zorunlu olan sağlık, eğitim, özgürlük ortalama bir hayat standardı ve saygınlık gibi imkanlardan yararlanamama olarak tanımlanmıştır. Böylece yoksulluğun sadece parasal olarak ifade edilmesinin önüne geçilmiştir (Uzun, 2003:156-157).

Kısaca yoksulluğun üzerinde görüş birliğine varılmış ortak bir tanımı yoktur fakat farklı türleri söz konusudur. Bunlardan ilki ise mutlak yoksulluktur. Mutlak yoksulluk, bireylerin hayatlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları asgari tüketim düzeyini yakalayamaması olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile mutlak yoksulluk, kişi başına düşen gelirin temel gereksinimlerin karşılanmasına yetecek olan miktarın altına düşmesi kısaca hanehalkının gelirlerinin asgari refah düzeyini dahi karşılayamamasıdır (Yaşar ve Taşar, 2019:121).

Diğer bir yoksulluk türü ise görelî yoksulluktur. Görelî yoksulluk, insanların daha iyi bir yaşam sürmeleri için temel gereksinimlerin ve bunun yanında sosyal ve kültürel ihtiyaçların da karşılanamaması olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile görelî yoksulluk, bireyin refah seviyesinin toplumun refah seviyesinin altında kalması durumu olarak da açıklanabilmektedir (Topgöl, 2013:280).

İnsani yoksulluk kavramı ise Birleşmiş Milletler (BM) tarafından ortaya atılan bir kavramdır ve bireyin insanca bir yaşam sürdürebilmesi için temel ihtiyaçlarının yanında kültürel, sosyal ve iktisadi olanaklara da sahip olamaması olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin insan onuruna yakışır bir hayat sürdürememesi durumu olarak da açıklanan insani yoksulluk kavramı içinde bireylerin eğitim ve sağlık gibi

olanaklardan yararlanamaması, özel veya kamusal kaynaklara erişememesi, okuryazar olmaması, yaşam süresinin kısa olması, temiz içme suyuna erişememesi ve hastalıklara yakalanma sıklığının fazla olması gibi temel insani ihtiyaçları yer almaktadır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:86-87).

Mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk ve insani yoksulluk birbirinden farklı kavramlar olarak değerlendirilmektedir. Mutlak yoksulluk kavramı gıdanın olmaması yani açlık anlamına gelmekteyken görelî yoksulluk ise gıda benzeri şeyler dışında ev, kıyafet, enerji benzeri gereksinimleri karşılayabilecek gelirin elde edilmemesi durumunu kapsamaktadır. Diğer bir kavram olan insani yoksulluk ise mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluk kavramlarını içermekle birlikte bu iki kavramdan daha kapsamlı olarak yoksulluğun insani boyutunu ele almaktadır (Topgöl, 2013:281-282).

Bir diğer yoksulluk türü olan gelir yoksulluğu ise, hane halklarının veya bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek ya da asgari yaşam standardını karşılamak için gereksinim duyulan temel ihtiyaçların karşılanabilmesi için yeterli düzeyde gelirin elde edilememesi durumu olarak açıklanmaktadır. Gelir yoksulluğunun hesaplanmasında asgari yaşam düzeyini sağlamak için gerekli olan gelir, yoksulluk sınırı olarak açıklanmaktadır ve gelir-tüketim seviyesi bu yoksulluk sınırının altında kalan bireyler veya hane halkı ise yoksul olarak tanımlanmaktadır (Aktan ve Vural, 2002:6).

Yoksulluk türlerinden biri olan objektif yoksulluk, hane halkının yoksulluk sorunundan kurtulabilmesi amacıyla gerekli unsurların ve yoksulluğu ortaya çıkaran sebeplerin önceden belirlemiş olduğu değerlendirmeler olarak açıklanırken subjektif yoksulluk kavramında ise, insanların kendini yoksul olarak hissetmesi durumu ele alınmaktadır. Objektif yaklaşım ve subjektif yaklaşım arasındaki fark şu şekilde açıklanmaktadır. Subjektif yoksulluk kavramında objektif yoksulluk kavramı gibi önceden belirlenen unsurlara yer verilmezken, bireylerin kişisel tercihlerine öncelik verilmektedir. (Cerev ve Yenihan, 2018:7).

Yoksulluk, türleri bakımından kentsel yoksulluk ve kırsal yoksulluk şeklinde de sınıflandırılmaktadır. Kentsel yoksulluk; kente özgü özellikler gösteren yoksulluk olarak tanımlanmakla birlikte kentlerdeki yaşam standartlarının ve alışkanlıklarının farklı olması nedeniyle kırsal yoksulluktan farklılık göstermektedir. Yaşamlarını sürdürdükleri şehrin sunduğu imkan ve haklardan o şehirde yaşayan bireylerin ne

ölçüde faydalandığı kent yoksulluğu düzeyini ortaya çıkarmaktadır. Kentsel yoksulluğun artmasında barınma, eğitim, sağlık, güvenlik ve sosyal imkanlardan yararlanma gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması durumları yer almaktadır (Sipahi, 2006:176). Kırsal alanda yaşanan yoksulluk tarım ve hayvancılık sektörü kaynaklı iken kent yoksulluğu ise hizmet ve sanayi sektörü kaynaklıdır. Bunun yanında kırsal yerleşim bölgelerinin kentler kadar önemsenmemesinden dolayı kırsal yoksullukta artış yaşanmaktadır. Kentleşmenin ön planda tutulması ve kırsal alanların ihmal edilmesi kırsal alanda yaşayan fertlerin kentlere göç etmesine neden olarak kentteki yaşam ve istihdam alanlarının gittikçe daralmasına sebebiyet vermektedir. Böylece hem kentsel hem de kırsal yoksullukta artış görülmektedir (Kömürcü, 2014:10).

Yoksulluk kavramının tanımlanmasındaki farklılıkların yanı sıra bir diğer sorun ise yoksulluğun nasıl ölçüleceği konusudur. 1950'lerde insanların ekonomik anlamda refahı GSYH'nın büyüme oranıyla ölçülmüştür. Çünkü bu anlayışa göre bir ülkede büyüme gerçekleşiyorsa ortaya çıkan gelir bir şekilde yoksullara ulaşabilmekteydi. 1960'lı yıllarda refah göstergesi olarak kişi başına düşen milli gelir kabul edilmiştir. 1970'li yıllara gelindiğinde refahın en önemli unsuru ise temel gereksinimlerin karşılanması olarak kabul edilmiştir. 1980'lere gelindiğinde ise kişi başına düşen gelirin yanında parasal olmayan faktörler refah ölçümünde kullanılmıştır. 1990'larda ise kalkınma iktisatçısı Sen'in öncüsü olarak kabul edildiği insani gelişme yaklaşımı esas alınmıştır. 2000'lerde de evrensel haklar ve özgürlük kavramları üzerinde durulmuş ve evrensel olarak Binyıl Kalkınma Hedefleri kapsamında insani yoksulluğun çözümü için önemli bir adım atılmıştır (Kabaş, 2007:376).

Yoksullukla ilgili pek çok tanımda toplumsal cinsiyet göz ardı edilmiş, ilgili tanımlarda yoksullukla mücadele kapsamında kadınların içinde bulunduğu durum yetersiz biçimde ele alınmıştır. Oysa yoksulluk çok boyutlu bir kavramdır ve kadın yoksulluğu ile erkek yoksulluğu birbirinden farklılık arz eder. Kadın yoksulluğu farklı çözümlere ihtiyaç duyan bir konudur. Yoksulluk sorunu yaşayan kadınlar birbirinden farklı gruplar içerisinde yer almakla birlikte kadın yoksulluğu farklı boyutlarıyla ele alınması gereken bir sorundur. Kadın yoksulluğun en fazla görüldüğü kesim hane reisinin kadın olduğu kesimdir. Hane reisi kadınların yanında diğer mağdur gruplar ise kırsal alanda yaşayanlar, sığınmacı ya da mülteci olanlar, etnik azınlık içinde olanlar, engelli ve yaşlı kadınlardır. Örneğin kırsal kesimde yaşayan kadınlar, eğitim imkanlarından, iş olanaklarından ve sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda

kentlerde yaşayan kadınlara göre dezavantajlı konumda yer almaktadırlar. Kırsal kesimde yaşayan kadınlar genellikle ücretsiz aile işçisi olarak çalışırlar ve geleneksel cinsiyet rollerinin dışına çıkamadıkları için yoksullukla mücadele etmektedirler. Diğer taraftan mülteci kadınlar genellikle kayıt dışı alanlarda çalışmak zorunda kalmaları, dil kullanımlarının yetersiz olmaları gibi nedenlerden dolayı yoksullukla yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Öte yandan etnik azınlık içinde olan kadınlar ise toplumun yerli halkı tarafından dışlanmaları sebebiyle toplumsal dayanışma ve destekten mahrum kalan kesim olmuştur (Alptekin, 2014: 16-17).

20. yüzyılın sonlarına doğru dünyada kadınların işgücüne katılım oranında önemli artışların yaşandığı bir dönem olmasına rağmen bu dönem aynı zamanda kadınların erkeklere göre ekonomik durumunun giderek kötüleştiği bir dönem olmuştur. Özellikle Amerika'daki yoksulluğun 2/3' ünü kadınların oluşturduğu bu ortamı Diane Pearce 1978 yılında ilk olarak "yoksulluğun kadınlaşması" kavramı ile açıklamıştır. Üretimin kapitalist bir yapıya girmesi sonucu ev ve iş yerinin ayrılması erkeklerin dış dünyaya açılmalarına, kadınlar ve çocukların da evde kalmalarına ve kadınların "ev kadını" olarak görülmelerine neden olmuştur ve buda yoksulluğun kadınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Cinsiyete dayalı bu iş bölümü doğallaştırılmış, kadınların ev içinde ortaya koydukları emek görmezden gelinmiş ve hane içinde harcanan duygusal emek karşılığında bir ücret ödenmemiştir (Ulutaş, 2009:2-3).

2.1.1. Kadın Yoksulluğunun Nedenleri

Kadın yoksulluğunun nedenleri çok çeşitli olmakla ve dünyada bölgeden bölgeye değişmekle birlikte belirli kategoriler altında tasnif edilebilir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, eğitim yoksunluğu, istihdamı ile ilgili sorunlar, hane içi eşitsizlikler ve sosyal dışlanma ele alınacak kategorilerdir.

2.1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

İnsani gelişimin önünde yer alan en büyük engellerden biri cinsiyetler arasındaki toplumsal ilişkileri düzenleyen erkek egemen görüştür. Bu durumun önüne geçilebilmesi için bu görüşün yerini eşitlik ilkesinin alması gerekmektedir (Topalhan ve Yeşilkaya, 2017:58).

Toplumsal cinsiyet, erkek ve kadının rollerini hem aile yaşamında ve hem de çalışma yaşamında farklılaştırmaktadır (Bayat, 2015:56). Kadınlara atfedilen sabır, itaatkarlık ve uysallık gibi özellikler kadınların düşük ücretli, emek yoğun, vasıfsız,

sıkıcı, beceriye dayalı işlerde yoğunlaşmalarına neden olmaktadır. İşgücü piyasasındaki bu ayrımcılık nedeniyle yüksek kazanç ve yüksek vasıf gerektiren bazı işlerde kadınların erkeklere göre geri planda tutulmaları, kadınların eşit değerdeki işlerde çalışmalarına rağmen erkeklerden daha düşük ücret almalarına sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra kadınların yarı zamanlı ve düşük statülü işlerde çalışmaları ayrıca sendikalaşma oranının düşük olması kadınların işgücü piyasalarındaki ikincil konumlarının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Ulutaş, 2009:27-28).

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının temelinde derin kültürel kökenlerin de etkisi oldukça önemlidir. Örneğin din ve geleneklere bağlı kültürel yapıya sahip olan Asya ve Afrika ülkelerinde kız çocuklarının eğitim seviyeleri ve okur-yazarlık oranları erkeklere göre oldukça düşük seviyelerdedir. Bu az gelişmiş ülkelerde kız çocukları doğar doğmaz dezavantajlı bir konumun içinde yer almakta ve bu durum hayatları boyunca devam etmektedir (Açıkgöz, 2010:53).

2.1.1.2. Eğitim Yoksunluğu

Kadın yoksulluğunun başlıca sebeplerinden birisi eğitim yoksunluğudur. Bireylerin yoksulluk kısır döngüsünden kurtulabilmelerinin önde gelen koşullarından biri eğitim düzeyinin yükseltilmesidir ve eğitim olanaklarından yararlanma konusunda kadınlar erkeklere göre daha dezavantajlı konumdadır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin var olan düşünceler bu konuda önemli bir engel teşkil etmektedir. Kız çocuklarının okula gönderilmemesi, eğitimlerinin yarıda kalması ya da kız çocuklarının çok erken yaşlarda evliliğe zorlandığı durumlar ataerkil sistemin toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı meydana gelmektedir. Bu role göre kadının görevi aile üyelerinin bakımı ve ev işleri iken erkeğin görevi ise ev ve aile üyelerinin geçimini sağlamak için para kazanmaktır. Türkiye’de de geleneksel yapıdan gelen bir çok ailede bu düşünce yapısından dolayı kız çocuklarının evlendikten sonra erkeğin sorumluluğu altında olacağını ve bu yüzden kız çocuklarının yerine erkek çocuklarını okula göndermektedirler (Tire , 2017:106).

Bireyin gelişiminde önemli bir yere sahip olan ailenin devamında okuldaki eğitim süreci gelmektedir. Okulda öğretilen müfredat ve ders kitaplarının içeriği yanında öğretmenlerin geleneksel değerlere bağlı tutum ve davranışları kız ve erkek çocukları arasında rol farklılıklarına neden olmaktadır. Ders kitaplarındaki bu

öğretilerde kadınlara toplumsal yaşamda edilgen roller biçilirken erkeklere ise etkin roller verilmektedir (Vatandaş, 2007:39). Bu nedenle eğitim sistemi toplumsal cinsiyet kalıplarının aşılması için önemli bir konumda yer almaktadır. Kadınlar için yaşamın temel alanları olan çalışma hayatı, eğitim, siyaset ve karar alma mekanizmalarına katılımı göz önüne alındığında fırsat eşitliğinin sağlanamadığı ortadadır. Gelişmekte olan ülkelerde eğitim olanaklarından kadın ve erkeğin aynı ölçüde yararlanamamaları kadının ekonomi içerisindeki verimliliğini azaltarak ülkenin kalkınmaya ve büyümeye olan etkisini azaltmaktadır (Ayvaz ve Kızılgöl, 2012:180).

2.1.1.3. Kadın İstihdamı İle İlgili Sorunlar

Aile içinde bulunan kadın ile erkek arasındaki hiyerarşik durumlardan ve cinsiyete dayalı iş bölümünden dolayı ailenin geçimini sağlaması amacıyla elde edilen gelirler ve kaynaklar aile üyeleri arasında eşitsiz dağılmaktadır. Geleneksel toplum yapısında ev içi işlerin yanında çocukların bakımı, ailede bakıma muhtaç yaşlı ve hasta varsa bu kimselerin bakımından kadın sorumlu tutulmaktadır. Aile içinde hiçbir ücretlendirmeye dahil olmayan bu işlerin kadının görevi olarak görülmesindeki toplumsal düşünce kadının çalışma hayatına katılmasını da onaylamamaktadır. Kadının ev içinde gerçekleştirmiş olduğu ekonomik faaliyetler, piyasa dışı faaliyet olarak kabul edilmesinden dolayı ücrete tabi olmaması kadın emeğinin ikincil ve önemsiz emek olmasına neden olmaktadır (Yavuz Ataklı, 2016:82-83).

Kadınların işgücü piyasasında ikincil konumda olmaları nedeniyle kadınlar erkeklere göre daha düşük vasıflı işlerde ve hatta asgari ücretin bile altında kalan düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bütün bu nedenler sonucunda kadının işgücüne katılımı düşük olmakta ve ekonomik olarak kadının erkeğe olan bağımlılığı ortaya çıkmaktadır. Bu bağımlılık sonucunda kadınlar, istihdama katılmanın sağladığı imkanlardan yeterli düzeyde yararlanamamaktadırlar. Sağlık haklarına bile eşleri üzerinde erişebilme imkanı bulan kadınlar bu olumsuzluk neticesinde kayıt dışı sektörlerde istihdam sağlamaktadırlar. Kayıt dışı çalışma ve yoksulluk arasında doğru orantı olduğu kabul edilirse, kayıtdışı çalışma süresi arttıkça yoksulluk artmaktayken, yoksulluk arttıkça da güvencesiz işleri kabul etme zorunluluğu meydana gelmektedir (Topalhan ve Yeşilkaya, 2017:62).

Kadınlar çalışma hayatına katıldıklarında evdeki rolleri ve sorumlulukları düzeyindeki işlerde çalışmalarını beklenmektedir. Kadınların toplum tarafından

zorlandığı ve daha değersiz kabul edilen işlerde çalışmak için gönüllü oldukları söylenemez. Bu meslekler ya toplum tarafından düşük statüde algılandığı için kadınlara tahsis edilir ya da kadınlar bu işlerde çalıştığı için düşük statülü algılanmaktadır. Başka bir ifadeyle kadınlar kendi mesleklerini seçmekte özgür olmalarına karşın bu özgürlüğü kullanmayı başardıkları her alanda bu meslekler, kadın çalışanların sayısındaki artışla doğru orantılı olarak düşük statülü ve düşük ücretli olmaktadır. Mesleklerin ve işlerin toplumsal cinsiyete göre ayrıldığı, işgücü piyasalarında kadınlar kendileri için önceden belirlenmiş olan işler arasından seçim yapmak zorunda bırakılmaktadırlar (Urhan ve Nilay , 2011:198).

Kadınların bazı sanayi ve hizmet kollarında yoğunlaşmaları, genellikle yönetimle ilgili bilimsel bilgi, teknoloji ve sermaye kontrolünün gerektiği alanlardan dışlanmalarına neden olmaktadır. Daha çok yardımcılığa dayanan, rutin işler, toplum sağlığı, hizmet ve bakım gibi işlerle bağdaştırılmaları; daha çok yöneten konumda değil başkalarının almış olduğu kararları yerine getiren yani yönetilen konumda olmaları ücretli kadın emeğinin evrensel temel özelliklerine ilişkindir. Özellikle kadınların işgücü piyasalarına girerken veya bir mesleği seçerken erkeklerle rekabetin daha az olduğu işleri tercih etmeleri ve kendilerini kabul edilme şanslarının yüksek olduğu iş ve işkolları ile sınırlandırmaları kadın işlerinin değersizliğini arttıran ve mesleki ayrışmaya neden olan bir etkiyi meydana getirmektedir (Ecevit, 1998:277).

2.1.1.4. Hane İçi Eşitsizlikler

Hanehalkı davranışlarını inceleyen modeller, hanehalkını tek bir karar alma mekanizmasıyla yönetilen kurumlar olarak kabul etmektedirler. Hane üyelerinin en yüksek refaha ulaşabilmeleri, zamanlarını ve diğer kaynaklarını en iyi şekilde ortaklaşa kullanabilmeleri ile mümkündür. Ancak son yıllarda gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalarda servet, gelir ve harcamaların hane içinde eşit olarak dağılmadığı gözlemlenmektedir. Bunun yanında harcamaların hane içerisindeki dağılımının her bir bireyin birbirinden farklı tercihlerde bulunduğunu ortaya koymaktadır. Hane içerisindeki kaynakların eşitsiz dağılımı ise, aynı hane içindeki erkeklerin ve kadınların yoksulluk deneyimlerinin farklılaşmasına sebep olmaktadır (Gökmen , 2017:1970-1971).

Günümüzde çekirdek ailenin oluşturduğu anne-baba ve bekar çocuklardan oluşan bir yapıda hane içindeki eşitsizliklerde daha çok anne-babanın konumu ve

çocukların cinsiyeti hane içindeki eşitsizliklerde belirleyici etken olmaktadır. Buna göre hane içindeki eşitsizlikler, çocukların hane gelirine katkıları, erkeklere ve kadınlara verilen değer, kızların eğitimi ve doğurganlığı ile ilgilidir. Eğer anne bir iş sahibi değilse, haneye giren gelir üzerinde söz sahibi olamamakta ve çalıştığı zaman ise gelirini eş veya erkek çocukları tarafından el konulabilmektedir. Bazı durumlarda ise anne kazandığı geliri eşine teslim etmektedir. Çünkü bu konuda çıkacak bir anlaşmazlıktan en kötü biçimde yine kadın etkilenecektir. Kadının hane içi gelire katkıda bulunması kendisine bir fayda sağlamadığı takdirde yüklerini daha da arttırmakta ve hane dışındaki işlerinin yanında evin ve aile üyelerinin bakımı gibi işleri de üstlenmek durumunda kalmaktadırlar. Diğer yandan hane içinde erkek egemenliğinin söz konusu olduğu durumlarda kadınının tek görevi aile içindeki düzen ve bakım olartak görülmektedir. Özellikle bazı toplumlarda kültürel değerler ve dinsel inançlardan dolayı kadın sosyal hayattan ve çalışma hayatından tamamıyla mahrum bırakılmaktadır (Açıkgöz, 2010:53-54). Tüm bunlar sonucunda kadınlar yoksulluğu en ağır biçimde yaşayan gruplar içinde ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

2.1.1.5. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma kavramı; toplumsal olarak, yetersizlik, sosyal uyumlu ve bütünlüşmeyi ifade etmektedir. Bireysel olarak ise toplumdaki sosyal aktivitelerde yer almada yetersiz olma ve anlamlı sosyal ilişkiler kuramamak olarak açıklanmaktadır. Kavram çok boyutlu ve ilişkisel bir terimi olmanın yanında genel olarak; işsizlik, mal varlığı gelir yetersizliği gibi ekonomik nedenler; sosyal güvence eksikliği ve toplumsal destek yoksunluğu gibi kurumsal ve sosyal nedenler; eğitimsizlik, yaş ve cinsiyet gibi bireysel nedenler ve politik haklardan yararlanamamak gibi nedenler sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır. Bu nedenlerden biriyle dışlanmaya maruz kalan bir kişi, toplumsal ve bireysel olarak bir çok sorunla karşılaşmakta ve eşitsizlikle yüzleşmektedir. Bu nedenle ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çeken ve yeterli mal varlığına sahip olmayan uzun süreli işsizler, engelliler, yaşlılar ve kadınlar sosyal dışlanma riski taşımaktadırlar (Gerşil, 2015:164-165).

2.1.2. Dünyada Kadın Yoksulluğu

Kadın yoksulluğu çok boyutlu bir olgudur çünkü tek başına gelir eksikliğini içermez. Bunun yanında kendi kendini yönetme, boş zaman, itibar ve şiddetten korunma eksikliğini de içerir (Demirkol, 2018:21).

Yoksulluk tüm dünyada kadınlar için daha geçerli bir olgudur çünkü gelişmekte olan ülkelerin yanında gelişmiş ülkelerde de yoksulların büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmaların ortaya koyduğu üzere eğitimsiz, bekar fakat bağlayıcı sorumluluklara sahip, iş tecrübesi olmayan, belli etnisiteye sahip ve kırsal kesimde yaşayan kadınlar daha ağırlıklı olarak yoksuldur (Dedeoğlu, 2003).

Yoksulluğun kadınlaşması küresel bir sorundur. Gün geçtikçe kadınlar artan bir şekilde ekonomik aktör ve hane reisi haline gelirken, yoksullukla karşı karşıya gelmeleri küresel ekonomik büyümenin de yavaşlamasına neden olmaktadır. Bunun yanında yoksul ülkelere kadının dezavantajlı konumda olması yıkıcı bir yoksulluk çıkmazına, nüfus artışına ve çevresel yıkıma neden olmaktadır (Dinçoflaz, 2009:103).

Birleşmiş Milletlerin 2022 tahminlerine göre kadınlar ve kız çocukları daha fazla aşırı yoksulluk riski altındadır. İlgili kuruluşa göre, 2022 yılı itibariyle dünyada 372 milyon yetişkin erkek ve erkek çocuğu aşırı yoksulluk kısıcında iken, 388 milyon kadın ve kız çocuğu ilgili sorunla boğuşmaktadır. Dünyadaki aşırı yoksul kadın ve kız çocuklarının dörtte üçünden fazlası (yaklaşık %84'ü) iki kıtada toplanmaktadır. Bu kıtalar Sahra altı Afrika (%63) ile Orta ve Güney Asya (%21) kıtalarıdır (UN, 2022).

Birleşmiş Milletlerin 2018 yılında yayımladığı yoksulluk ve toplumsal cinsiyet konulu bir rapora göre de dünyada yoksulluk kadınlar için daha geçerlidir. İlgili rapora göre dünyada erkek yoksulluk oranı %12,3 iken, kadın yoksulluk oranı %12,8'dir. Ayrıca yoksulluk, daha çok kırsal alanda yaşayan kadınlar için geçerli olan bir fenomendir. Kentsel alanda yaşayan kadınların %20,2'si, kırsal alanda yaşayan kadınların ise %79,8'i yoksuldur. Dolayısıyla kırsal alanda yaşayan kadınlar yoksulluk söz konusu olduğunda tüm dünyada daha dezavantajlı konumdadır (UN, 2018). Kırsal alanda kadının mülkiyete erişimindeki engeller, kimi ülkelerde arazi mülkiyet hakkına dahi sahip olmaması, araziye sahip olduğu durumda dahi arazi ölçeğinin sınırlılığı, üretim araçlarına erişimdeki eşitsizlikler, hem örgün hem tarımsal eğitime erişimdeki ayrımcı uygulamalar ve kadın emeğinin tarımda ağırlıklı ücretsiz aile işgücü statüsünde oluşu kırsal alanda kadını yoksullaştırmakta, kadınların günlük

yaşantılarını, olanaklarını ve refah düzeylerini çarpıcı biçimde sınırlamaktadır (Alkan, 2018: 47-53). Birleşmiş Milletler raporuna göre yoksulluk olgusu eğitim düzeyi ekseninde değerlendirildiğinde ise, hiç eğitim almamış ve sadece ilkokul eğitimi almış kadınların, yoksulların neredeyse dörtte üçünü oluşturduğu saptanmıştır. Yaş grupları itibariyle incelendiğinde, 0-14 yaş aralığı (%43,8) kadınların en fazla yoksul olduğu yaş aralığıdır. Kadın yoksulluğunun yoğun olduğu diğer bir yaş aralığı ise 15-24 yaş aralığıdır (%17). Medeni durum açısından bakıldığında ise, 15 yaş üzeri yoksul kadınların önemli kısmının (%66,8) evli olduğu belirlenmiştir. Yoksul kadınların %16,9'unun hiç evlenmemiş olduğu tespit edilmiştir. Yoksulluk kadınların işgücüne katılım durumu detayında analiz edildiğinde ise, 25-54 yaş aralığındaki yoksul kadınların yarısını (%50,1) işgücü dışında kalan kadınların oluşturduğu saptanmıştır (UN, 2018).

2.1.3. Türkiye'de Kadın Yoksulluğu

Yoksulluk oranları dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de zaman içinde azalma görülmesine rağmen halen önemli bir sorun olarak gündemdedir. İçinde bulunduğumuz toplumda eğitim, sağlık hizmetlerine erişim, kültürel olanaklardan faydalanma, karar alma mekanizmalarına katılma gibi alanlarda bazı sosyal kesimlerin dışlandığı görülmektedir. Bu sosyal kesimi oluşturan dezavantajlı gruplar arasında kadınlar, çocuklar, engelliler, yaşlılar, sosyal güvenceden yoksun işlerde çalışanlar, belli bir eğitim seviyesinin altında olanlar yer almaktadır. Yoksulluk ile gelir dağılımı, eğitim, bölgesel gelir farklılıkları, cinsiyet ve işgücü gibi bazı demografik unsurlar arasında ilişkiye bakıldığında yoksul kesimin önemli bir kısmını kadınların oluşturduğu gözlemlenmektedir (Yılmaztürk, 2016:777).

Yoksulluk günümüzde gelir ile açıklanmaya çalışılan bir olgu olup kadınların toplumsal hayata katılabilmesi için en önemli araç belli bir gelire sahip olmasıdır. İnsanca yaşam için parasal olanakların yanında temel gereksinimlerin karşılanabilmesi amacıyla sosyal, ekonomik ve kültürel imkanlara da sahip olunması gereklidir. Bu sebeple, asgari gereksinimler dışında maddi refahın da yeterli düzeyde olması gerekmektedir. Bu bağlamda yoksulluk açısından kadının işgücü piyasasındaki eşitsiz konumu, kadınların ekonomik hayatta dezavantajlı tarafta olduğunun da bir göstergesi haline gelmektedir (Topgül, 2013: 291).

Türkiye’de kadın istihdamının genel özelliklerine bakıldığında işgücüne katılımın düşük olduğu, göçle birlikte kadınların şehirlerde işgücü piyasası dışında kaldığı, eğitim olanaklarından yeterince fayda sağlayamayan kadınların ücret düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Türkiye’de kadın istihdamının önemli sorunlarından birisi de kırsal alanda yaşayan kadınların büyük oranda ücretsiz aile işçisi olarak çalışması ya da kentte düşük ücretlerle ve sosyal güvencesiz çalışmasıdır (Şener, 2009:7). 2022 Mart ayı itibariyle Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı %32.8, istihdam oranı %28 ve işsizlik oranı kadınlarda %14.7 olarak tahmin edilmiştir. Erkeklerin işgücüne katılım oranı %70.3, istihdam oranı %62.8 ve işsizlik oranı %10.7 olarak gerçekleşmiştir. Hem kadın hem de erkek için yüksek istihdam oranları bulunmama ile birlikte kadınlardaki istihdam oranları erkeklere göre düşük düzeydedir (TÜİK, 2022).

Sonuç olarak Türkiye’deki kadın yoksulluğunun temelinde ekonomik ve cinsiyetçi faktörler yer almaktadır. Buna göre kadınlar, gelir dağılımındaki dengesizliklerin yarattığı yoksulluğun yanında kadın olmanın getirdiği zorlukları da yaşamaktadırlar. Türkiye’de toplumsal cinsiyet rollerinin ve ataerkil sisteminin katılması kadın yoksulluğunun temel nedenleri arasında yer almaktadır. Kadının erkekle eşit görülmemesi kadınların aile yaşamında, iş hayatında ve eğitim sürecinde ikincil statüde görülmelerine yol açarken yönetim ve karar alma süreçlerinden de dışlanmalarına neden olmaktadır. Dışlanma ve ikincil statü ise kadınların erkeklere göre daha çok yoksullaşmasına ve güçsüzleşmesine sebep olmaktadır.

2.2. Kadının Güçlendirilmesi

Güçlenme farklı boyutlarıyla ele alınması gereken bir kavramdır. Çünkü kavramın birbiriyle bağlantılı olarak psikolojik, etik, siyasal, ekonomik ve sosyal olarak farklı boyutları mevcuttur.

Kadının güçlenmesi ekonomik boyutta ele alındığında bu boyuta ilişkin alt alanların dikkate alınması gerekmektedir. Bu anlamda kadının gelir üzerinde kontrolü, aile geçimine katkısı, toplum içinde kadının istihdama erişimi, varlık ve toprak mülkiyeti, krediye erişim, makro ekonomik politikalarda, devlet bütçelerinde kadınların çıkarlarının temsili örnek olarak gösterilmektedir (Toksöz, 2012:206).

Kadınların aynı toplum içinde erkeklere göre daha çok maruz kaldıkları eşitsizlikler ve yaşadıkları ayrımcılıklar, kadınların yaşam deneyimini merkeze alan

politikaları gerekli kılmaktadır. Kadının güçlenmesi sadece eşitsizlik ve ayrımcılık sorunu değil, aynı zamanda gün geçtikçe büyüyen yoksulluk ve kalkınma sorunudur. Toplumun yarısını oluşturan kadınların yaşadığı ekonomik, sosyal ve politik alanda sıkıntılar toplumun genelini ilgilendiren bir eşitsizlik ve ayrımcılık sorunu olmaktadır (Kaya, 2010:123).

Güçlenme kavramı kalkınma çerçevesinde incelendiği zaman ise güçlenmenin gerçekleşmesi için mevcut durumdaki baskıcı tutumlara karşı birlik olarak yürütülmesi gereken bir mücadele olduğu vurgulanmaktadır. Kalkınma kuruluşları da güçlenmenin üretkenliğin arttırılmasına katkı sağlaması düşüncesi üzerinde durmaktadırlar. Dünya Bankası'na göre güçlenme, yoksullukla mücadelede ilk sırada yer alan bir hedeftir. Toplumsal cinsiyet anlamında güçlenme amacıyla politikalar geliştirmek kalkınmanın hedeflerindedir. Bu anlamda kadınların güçlendirilmesi diğer kalkınma amaçları için bir araç olarak kabul edilmektedir (Toksöz, 2012:202-203).

2.2.1. Uluslararası Sözleşme ve Metinlerde Kadının Güçlendirilmesi

1970 yılında Ester Boserup'un "Ekonomik Kalkınmada Kadının Rolü" adlı eseri ile kalkınma üzerine yapılan çalışmalarda cinsiyet ayrımcılığı konusuna yönelmeye başlanmıştır. 1970'lerden sonra bu alanda yapılan çalışmalar iş yerinde, kamuda ve toplumda kadınların karşı karşıya kaldıkları sistematik ayrımcılık ve kısıtlamalara yönelik stratejiler üzerine odaklanmaktadır. 1930'larda ve 1990'larda bu alanda uzman kişiler, kadınların güçlendirilmesi konusuna yönelmişlerdir. Bu amaçla karar alıcılar üzerinde etki yaratmak için sivil toplum kuruluşları (STK), yerel gruplar ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar, kadınların konumlarını değerlendirmede ve cinsiyet ayrımcılığının her alanda azaltılması ve kadının güçlenmesi için gerekli stratejileri hükümetlere öneri olarak sunmada önemli bir konuma gelmişlerdir (Arı, 2011:59).

1990'lı yıllardan beri kadının güçlendirilmesi konusu, akademik alanın yanında dünyada ana akım haline gelmiş kalkınma kuruluşlarının gündeminde önemli yer tutmaya başlamıştır. Örneğin BM, kadınların güçlenmesinin politik hareketliliğin, bilinçli yükselme ve eğitim gibi farklı alanlarda ilerlemeyle mümkün olacağı üzerinde durmaktadır (United Nations, 2001).

2.2.1.1. Birleşmiş Milletler Programları ve Diğer Organları

Birleşmiş Milletler, küresel anlamda kadının insan haklarının korunması için çalışmalar gerçekleştiren kuruluşların başında yer almaktadır. BM'nin toplumsal cinsiyet eşitliğini önemseyen bir yapıya sahip olması yetmiş yıllık bir mücadele sonucu gerçekleşmiştir. 26 Haziran 1945'te imzalanan ve 24 Ekim 1945'te yürürlüğe giren BM kuruluş sözleşmesinde kadın ve erkekler için eşit haklar, kırk iki sivil toplum kuruluşu ile iş birliği yapan Asya, Kuzey ve Güney Amerika'dan kadın delegeler sayesinde yer bulabilmiştir (Dinçer, 2014:9).

1975 yılında BM, Birinci Dünya Kadın Konferansı ile birlikte Kadın Yılı Bildirgesi yayınlamıştır. Bu gelişme sonucu toplumsal cinsiyete olan duyarlılık planlamalar içinde ve projelerde daha çok yer almaya başlamıştır. Bu kapsamda kadın ve kalkınma iki şekilde ele alınmaktadır. Bunlardan ilki, Kalkınmada Kadın WID (Women in Development) yaklaşımıdır. WID yaklaşımı daha çok kalkınmayla ilgili kuruluşlar ve hükümetler tarafından uygulama alanı bulmakta ve kadınların yalnızca üretimdeki rollerini göz önüne alarak planlamalar yapmaktadır. WID'ın eksiklikleri sonucu 1980'li yıllarda kalkınmada kadın konusu yeni bir döneme girmiş ve ikinci yaklaşım olan Cinsiyet Dengeli Kalkınma GAD (Gender of Development) ortaya çıkmıştır. WID'dan farklı olarak tüm insanlar için eşitlik sağlayan ve insanlar haklarına saygı çerçevesinde toplumsal cinsiyet için gerekli ihtiyaçların karşılanmasını hedeflemektedir. Fakat WID yaklaşımı kadınların kalkınmaya katılmalarını hedeflerken, güçlendirilmesini göz ardı etmektedir. Yine WID yaklaşımı, kadının çok boyutlu rolleri ve kadının kalkınmaya da dahil edilmesini sağlarken, kadını sosyal çevre dışında bırakan bir yaklaşımdır. GAD yaklaşımı ise, farklı kültürlerle özgü toplumsal eşitsizlik ve iş bölümünü anlamayı hedefleyen bütüncül bir yaklaşımdır. Sonuç olarak her iki yaklaşım da dünyada birlikte kullanım alanı bulmaktadır (Gökdemir ve Ergün, 2012:71).

1979 yılında hazırlanan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), kadın haklarının korunması amacıyla yasal koşulları bir araya getiren ve cinsiyete dayalı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için sözleşmeye taraf olan devletler üzerinde bağlayıcı olan tek uluslararası hukuk aracı niteliğindedir. Bu sözleşme ile taraf olan devletler de kadınların kanun karşısında eşitliğinin saplanmasının ötesinde, kadınların sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda erkeklerle eşit konumda olmaları ilkesi benimsenmekte ve devletleri bu amaçları

gerçekleştirmeleri için bir takım önlemler almaya yönelmektedir. Ayrıca erkekler ve kadınları, ayrımcı toplumsal roller içinde tutan geleneksel ve kültürel tutumları dönüştürmek için devletleri önlem almaya itmektir. Taraf devletlerin önlem almalarını ve sözleşmenin gerektirdiği yasal düzenlemeleri ve toplumsal değişimi sağlamalarını denetlemek için kurulan CEDAW, çeşitli denetim mekanizmaları sayesinde devletlerin sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmelerini sağlamayı amaçlamıştır (Erşen, 2006:2).

Birleşmiş Milletler, Kadınların Statüsü Komisyonu'nun 1993 yılında "Aşırı Yoksulluk İçerisindeki Kadınlar" konusunda aldığı kararlara göre;

- Hükümetlerden, uluslararası örgütlerden yoksulluğun nedenlerini ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için gerekli araçların incelenmesini ve mevcut sosyal ve ekonomik politikaların kadın ve erkek bakış açısından değerlendirmesini talep etmektedir.
- Hükümetleri, kadınların sağlık, eğitim, öğretim, aile planlaması ve gelir arttırıcı işlere ulaşmalarını kolaylaştırmak amacıyla ve karar alma süreçlerinde kadınların tam katılımını sağlayan tedbirleri almaya ve güçlendirmeye davet etmektedir.
- Üye olan devletlerin, kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve medeni haklarını kullanmalarına imkan tanımının yanında verimliliklerini arttırmak için kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan kadınların özel ihtiyaçlarını dikkate almalarını tavsiye etmektedir.
- Üye devletlerden ve uluslararası örgütlerden yoksullukla mücadele programlarından doğrudan faydalanan kişiler olmaları için yoksulluk içinde bulunan kadınlara yardım etmek amacıyla uygun kanallarla ulusal kaynakları tahsis etmelerini veya yeniden tahsis etmelerini istemektedir (Öztürk ve Çetin, 2009:2690-2691).

Birleşmiş Milletler 1995 yılında düzenlenen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı çerçevesinde, kadın haklarının insan hakları olduğuna vurgu yaparak, üye devletlere kadına şiddeti önleme ve tamamen bitirme çağrısında bulunmuştur. Devletleri, kadının güçlenmesi ve toplum içindeki konumunun yükselmesi için kadın erkek eşitliğini geliştirmek ve toplumsal cinsiyet bakış açısının uygulanan politikalara yerleştirmekle yükümlü hale getirmiştir (Erşen, 2006:46-47).

2.2.1.2. Özel Teşkilatlar ve Diğer Örgütler

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) çalışmalarını, Birleşmiş Milletler'e bağlı üye ülkelerin yanında, işçi ve işveren örgütlerinin temsilcilerinin katılımıyla yürütmektedir. Sözleşmeler ve Tavsiyeler, uluslararası emek standartlarına bağlı olarak ILO'nun yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesindeki temel araçlar olarak kullanılmaktadır. Tüm kadınlar ve erkekler için eşit olarak uygulanan ILO standartlarının tek istisnası ise kadınların annelik ve üretici rolü ile ilgili olan konulardan oluşmaktadır (CEİD, 2018:36).

2000 yılında ILO tarafından oluşturulan Analığın Korunması Sözleşmesi kadınların analık haklarını iyileştirmek amacıyla düzenlenmiştir. Ayrıca bu sözleşme ile hamile veya emziren kadının sağlığına aykırı görülen işlerde çalıştırılmayacağına ilişkin bir düzenleme getirilmiştir. Kanunlarda maddi ödemelerden yararlanamayan kadınlar için sosyal yardım fonlarından ödeme yapılması gerektiği ve kadınlara doğum öncesinde ve sonrasında çocukla birlikte sağlık hizmetleri sunulması gerektiği düzenlenmiştir (CEİD, 2018:40-41).

Diğer önemli uluslararası bir kuruluş olan Avrupa Konseyi çatısı altında oluşturulan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi (TCES) 2014-2017'de, toplumsal cinsiyet eşitliği, özel ve kamusal alanlarda erkek ve kadının eşit bir şekilde yer alması ve güçlenmesi, kadınlar ve erkekler arasında kaynak dağılımının eşit bir şekilde sağlanması şeklinde tanımlanmaktadır. Bu belgede, kadına karşı ayrımcılığın tamamen ortadan kaldırılması amacıyla;

- Kadın konusundaki önemli alanlarda ve cinsiyet eşitliğinde ilerlemek için uygun pozitif eylemler içeren özel uygulama ve politikaların geliştirilmesi gerektiği,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının tüm programlara ve politikalara kalıcı olarak yerleştirilmesi ve tüm bu süreçlerin izlenmesi, koordine edilmesi ve değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Toksöz ve Memiş, 2018:64-65).

Stratejinin temel amacı olan kadınların güçlendirilmesi ve sonuç olarak da Avrupa Konseyi üye devletlerinde bu uygulamaların desteklenmesi yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliğinin etkili bir şekilde hayata geçirilmesidir. Bu amaca yönelik olarak da beş stratejik hedefin gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu stratejik hedeflerin

birincisi toplumsal cinsiyet açısından kalıplaşan yargularla ve cinsiyetçilikle mücadele edilmesiyken ikinci hedef, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadele edilmesi olmaktadır. Üçüncü hedef kadınların adalete eşit şekilde erişimlerinin sağlanması, dördüncü stratejik hedef ise siyasi karar alma mekanizmalarına kadın ve erkekler arasında dengeli katılımlarının sağlanması olmuştur. Son olarak beşinci hedef ise toplumsal cinsiyetin tüm plan ve tedbirlere yerleştirilmesi olmaktadır (CEİD, 2018:65).

2007 ve 2010 yılları için Dünya Bankası, Cinsiyet Eylem Planı (Gender Action Plan) Dört Yıllık İlerleme Raporu'nu uygulamaya koymuştur. Dünya Bankası tarafından temsil edilen bu planda kadınların ekonomik olarak güçlenmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda kadın girişimciliğini desteklemek ve kadınların finansal hizmetlere erişimini kolaylaştırmak, kadınların işgücü piyasasına katılımını artırmak diğer hedefleri arasında yer almaktadır (World Bank Group, 2011:21-22).

Dünya Bankası 2012'de "Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma Konusunda Dünya Kalkınma Raporu" adıyla bir kalkınma raporu yayınlamıştır. Bu raporda ileriye dönük politikalar açısından toplumsal cinsiyet konusu oldukça dikkat çekmektedir ve bu bağlamda dört ana başlık ele alınmıştır. Bunlar; kadın ölümlerinin ve eğitim farklılıklarının azaltılması, ekonomik fırsatlara erişim ve onları kullanmadaki eşitsizliklerinin kapatılması, toplumda sesini duyurma açısından ayrıcalıkların yok edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kuşaklar boyunca devam etmemesinin sınırlanmasıdır. 2015 yılında ise yine Dünya Bankası tarafından ortaya koyulan 2016-2023 yılları arasını kapsayan kalkınma stratejisiyle kadının güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması bakımından ülke bazında birçok projeye destek verilmektedir (Yıldırım ve Gül, 2021:690).

Sonuç olarak uluslararası kuruluş ve örgütlerin kadının güçlendirilmesi konusundaki hedefleri göz önüne alındığında; toplumsal cinsiyete duyarlı bir anlayışla beraber kadın girişimciliğini destekleme, kadınların tüm sektörlerde erişimini artırma, kadınlara istihdam alanı sunma ve kadın yoksulluğunun azaltılması gibi konularda olumlu katkıları oldukları görülmektedir.

3. TÜRKİYE’DE KADININ İŞGÜCÜNE KATILIMI

Türkiye’de kadın işgücüne katılımı geçmişten bu yana dünya ortalamasının altındadır ve tarihsel gelişimine bakıldığında tıpkı batılı toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de de kadın işgücünün, ücretli işgücü haline gelmesi ağırlıkla erkek işgücünün azaldığı savaş dönemine denk gelmektedir. Kadın çalışanların yoğunluğu 19. Yüzyılın sonlarına doğru artmaya başlarken, başlangıçta kız çocuklarının ve kadınların daha çok dokuma sektöründe çalıştıkları görülmektedir. İlerleyen zamanda ise daha farklı sanayi kollarında çalışmaya başlamışlardır. 20. Yüzyılın sonlarından itibaren kadınlar artan oranlarda hizmetler sektörüne dahil olmaya başlamışlardır.

Türkiye’de cumhuriyetin kurulmasından itibaren hayata geçirilen düzenlemeler, kadının toplum içindeki ve çalışma hayatındaki yerini güçlendirmeyi amaçlamıştır. Türkiye’de cumhuriyet dönemiyle birlikte kadının toplum içindeki ve çalışma hayatındaki statüsünü artırma yönünde önemli adımlar atılmıştır.

3.1. Türkiye’de İşgücü Piyasasında Kadının Durumu

Türkiye’de kadın işgücünün tarihsel gelişimi incelendiğinde, Osmanlı İmparatorluğu döneminde kadınların kırsal alanda ücretsiz statüde çalışması haricindeki faaliyetlerinin daha çok kapitalizmin yaygınlaştığı döneme denk geldiği görülür. Tanzimat ile başlayan bu süreçte, kentte yaşayan ve ekonomik düzeyi yüksek olan kadınlar, gayrimüslim okullarda ve evde aldıkları eğitimlerle çalışma yaşamına katılırken, kentte yaşayan düşük gelirli kadınlar, kentlerde kurulan atölye tipi sanayide geçimlik ücret karşılığında çalışma imkanı bulabilmişlerdir (Önder, 2013:30). Yine Tanzimat döneminde kadınlara ilköğretim düzeyinin üstünde ileri bir eğitim alabilme olanağı verilmiştir. Eğitim alanında kadınlara yönelik okulların geçmişi 1778’e kadar uzanmakla birlikte asıl olarak 1862 yılında ilk kız rüştiyesi açılıp faaliyet göstermiştir. 1869 yılında Maarif Nizamnamesi ile ilköğretim tüm erkek ve kız çocukları için zorunlu kılınırken erkek ve kız çocukların eğitiminde farklar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır (Yaraman, 2001:30). O dönemde kırsal kesimdeki kadınlar ise batılı şirketlere halı dokuyarak ya da en yoğun şekilde görülen aile içi ücretsiz tarım işçiliği yapmaktadırlar. Batıda olduğu gibi kadınlar ilk olarak özel kesimde çalışma yaşamına girerken kamu kesiminde çalışmaları çok daha geçtir. Ancak 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra sağlık ve eğitim alanlarında kamu hizmetlerinde çalışma imkanı bulmuşlardır (Önder, 2013:38).

Meşrutiyet döneminde yaşanan sosyal gelişmelerle birlikte erkek nüfusun savaşlar nedeniyle azalması, kadının ekonomik yaşamda yer almasına neden olmuştur. Özellikle savaş döneminde erkek nüfusun büyük ölçüde cephelere sevk edilmesiyle kadınlar fabrikalarda, atölyelerde, yol yapımlarında ve birçok iş alanında çalışma imkanı bulmuşlardır (Makal , 1997:197).

Kadınların ekonomik hayat içerisindeki aktif rolü, Osmanlı toplumu içerisinde köy üretim yapısının bozulması ve şehir kadınlarının evlerine çekilmesiyle kamudaki varlıklarının sınırlandırıldığı döneme kadar devam etmiştir. Bu durum Cumhuriyet'in ilan edilmesine kadar devam etmiştir (Koca, 1998:40-41). Cumhuriyet döneminde kadınların ücretli olarak ve tarım dışı kesimlerde çalışma süreçleri hız kazanmıştır. Bu süreçte, tarım dışı alanlarda yaşanan gelişmelerle birlikte kadının toplumsal konumuna ilişkin gelişmeler ve 1930 sonrası dönemde izlenen devletçi iktisat politikaları önemli etkiler göstermiştir (Makal, 2001:121).

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye'de kadınların ekonomik ve toplumsal anlamda daha etkin olmalarına imkan sağlayacak toplumsal reform süreci başlamıştır. Yapılan inkılaplarla birlikte kadın haklarıyla ilgili olarak siyaset, eğitim, hukuk ve istihdam alanında önemli adımlar atılmıştır.

Kadın haklarına yönelik hukuksal alanda yapılan en önemli gelişmelerden biri 1924'te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu olmuştur. Bu kanun ile eğitim ve öğretim kurumları birleştirilirken, kız ve erkek çocuklarının eşit şartlarda eğitim almaları sağlanmıştır. Bir diğer önemli hukuksal gelişme ise 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu'dur. Kadın ve erkeğe toplumsal hayatta eşit haklara sahip olma imkanı veren bu kanunla erkeklere hak olarak tanınmış olan çok eşlilik kaldırılmış, kadınlara da boşanma hakkı, velayet ve mallar üzerinde tasarruf etme hakkı verilmiştir. Ardından 1930 yılında kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmış, 1934 yılında ise seçme ve seçilme hakkı kadınlar için de anayasal bir hak haline gelmiştir. Çalışma hayatında kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olabilmesi konusunda yapılan çalışmalardan biri 1930 yılında çıkarılan "Umumi Hıfzıssıha Kanunu" ile yapılmıştır. Bu kanun ile kadın ve çocukların korunmasına dair düzenlemeler yapılmıştır. 1933 yılında kız çocuklarına mesleki eğitim verilmesi amacıyla Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü kurulmuştur. 1966 yılında onaylanan ILO sözleşmesi ile de erkek ve kadın işçiler arasında "eşit işe eşit ücret" ilkesi benimsenmiştir (Güldal, 2006:19-20).

Türkiye 1980'lerden itibaren serbest piyasa ekonomisini ön plana çıkaran ihracata dayalı büyüme stratejisini seçmiştir. Serbest piyasaya uyum sürecinde kamu ekonomisinin faaliyet alanı daraltılarak, özelleştirmeler yapılarak kamu işletmelerinin büyük bir bölümü özel sektöre devredilmiştir. 1980'lerin başından itibaren küreselleşme süreci içerisinde olan ekonomide uygulanan ihracata dayalı büyüme stratejileri ve yapısal uyum programları kadın işgücü açısından önemli fırsatlar getirmekle birlikte sorunları da beraberinde getirmiştir. Örneğin; küreselleşme ile birlikte dünya genelinde kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranları artarken Türkiye'de aynı artışlar görülmemiştir (Toksöz, 2007:1).

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de kadın haklarını savunan hareketlerin yaygınlaşmasıyla birlikte Türk kadınının çalışma hayatında daha aktif olması ve kadının çalışma hayatında daha üst düzeylerde görevler alabilmesi konusunda önemli adımlar atılmıştır. Bu konuda yapılan yasal ve kurumsal düzenlemeler de kadının çalışma hayatındaki konumunun daha üst düzeylere çıkmasında büyük rol üstlenmiştir.

Kadınların genel istihdam içerisindeki yerine bakıldığında olmaları gereken noktadan oldukça uzakta yer aldıkları görülmektedir. 2022 yılı itibariyle toplam nüfusun 84 milyon 680 bin 273 olduğu ülkemizde erkek nüfus 42 milyon 428 bin 101 kişi iken, kadın nüfus 42 milyon 252 bin 172 kişiden oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle nüfusun %50,1'ini erkek nüfus oluştururken, %49,9'unu kadın nüfus oluşturmaktadır. Nüfusun hemen hemen yarısının kadın olmasına rağmen istihdam edilenlerin oranı sadece % 28'dir (TÜİK, 2022). 2020 ve 2021 yıllarına ilişkin işgücü ve istihdamın genel görünümü aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3.1. Temel İşgücü Göstergeleri, 15+ yaş (2020-2021)

	2020			2021		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus(bin kişi)	62.579	30.956	31.623	63.704	31.533	32.172
İşgücü(bin kişi)	30.735	20.990	9.746	32.716	22.156	10.056
İstihdam (bin kişi)	26.695	18.396	8.299	28.797	19.792	9.005
İşsiz(bin kişi)	4.040	2.594	1.446	3.919	2.364	1.554
İşgücüne dahil olmayanlar(bin kişi)	31.844	9.996	21.877	30.989	9.377	21.612
İşgücüne katılma oranı(%)	49,1	67,8	30,8	51,4	70,3	32,8
İstihdam Oranı(%)	42,7	59,4	26,2	45,2	62,8	28
İşsizlik Oranı(%)	13,1	12,4	14,8	12	10,7	14,7
Genç nüfusta işsizlik oranı(%)	24,9	22,4	29,7	22,6	19,4	28,7

Kaynak: (TÜİK,2022)

Tablo 3.1.'den de görüldüğü gibi 2021 yılında Türkiye'de 15 ve daha üzeri yaştaki nüfusun içerisinde kadınlar 32 milyon 172 bin kişidir. Bu rakamın sadece 10 milyon 56 bin kişisi kadın işgücünü oluşturmaktadır. Bu nedenle erkeklerde %70,3 olan işgücüne katılım oranı kadınlarda %32,8 olarak gerçekleşmiştir. İstihdam edilenler ise kadınlarda 9 milyon 5 bin kişi ile istihdam edilebilir nüfusun %28'ini oluşturmaktadır (TÜİK, 2022). 2020 ve 2021 yıllarındaki farklar karşılaştırıldığında yaşanan nüfus artışlarıyla hem erkek hem kadınlarda istihdam ve işgücü oranlarında küçük de olsa artışlar olmuştur.

Kadın ve erkek arasındaki işgücüne katılma oranlarındaki farklılığın en temel nedenlerinden birisi ataerkil yapı ve beraberinde gelişen cinsiyete dayalı iş bölümüdür. Kırsal kesimde kadınlar ücretsiz aile işçisi konumunda işgücüne dahil edilirken, kentlerde ise kadınlar ev kadını statüsünde işgücü dışında tutulmaktadır (Gök,

2004:13). Türkiye İstatistik Kurumu'nun tanımlamasına göre ücretsiz aile işçisi; aile fertlerinden bir ya da birkaçının sahip olduğu işletmelerde herhangi bir ücret almaksızın çalışan aile bireyi olan bu kişilerden oluşmaktadır. Bu tanımda bahsedilen kişiler daha çok aynı evde oturan, yeme ve giyimleri aile sorumluluğu altında olan, bir ücret almadan zamanının büyük kısmını işte çalışarak geçiren dolayısıyla işgücüne katkıda bulunanları da içermektedir. Ücretsiz aile işçisinin en çok istihdam edildiği alan tarım sektörü olup bu sektörde çalışan ailelerde aile reisi serbest meslek mensubu kabul edilirken, geri kalan aile bireyleri ücretsiz aile işçisi olarak tanımlanır. Tarım sektörü dışında ise aile işletmesinde ücretsiz çalışanlar, ücretsiz yapılan tüm ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımından sorumlu kişiler de ücretsiz aile işçisine birer örnek oluşturmaktadır (Çelikkalp ve arkadaşları, 2014:233).

Günümüzde çalışma istatistiklerinde “ev kadınları” çalışmayan kesim olarak ele alınmaktadır. Kadının üstlenmiş olduğu ev işleri, çocuk ve aile bakımı gibi faaliyetler ekonomik etkinlik sayılmamakta ve parasal değeri olmayan işler olarak kabul edilmektedir. Ancak bu işler için harcanan süre, bir gelir karşılığında çalışılan toplam iş süresinden oldukça fazladır. Kadınların büyük bir kesiminin yapmış olduğu ücretsiz aile işçiliği parasal karşılığı olmayan bir çalışma olup, bu çalışılan iş ve faaliyetler aynı zamanda hane tasarrufların ve hane harcama kalemlerini de etkilemektedir. Bunun sonucunda da erkeklerin ve kadınların gelirleri ve üretimleri ayrı ayrı ölçülemediği için, aile geliri olarak erkeğin hanesine kaydedilmektedir (Yiğit, 1999:14).

Türkiye’de kadınların toplum içindeki istihdam durumu incelendiğinde, istihdam içinde yer alan kadınların göz ardı edilemeyecek kısmının ücretsiz aile işçisi olduğu görülmektedir. Kentsel yaşam alanlarında düşük oranlarda gerçekleşen ücretsiz aile işçiliği kırsal yerleşim alanlarında ise oldukça fazla görülmektedir. Bu durum kırsal ve kentsel bölgeler arasında kadınların işgücüne katılım oranlarının farklılık göstermesine neden olmaktadır. Sonuç olarak, kadın işgücünün tarım sektörünün ağırlık kazandığı kırsal yerleşim bölgelerinde ücretsiz aile işçisi olarak emek piyasalarına girebilmelerine karşılık, ücretli işlerin daha fazla olduğu kentsel yerleşim alanlarında emek piyasalarında yer alamadıkları ortaya koyulmaktadır (Özer ve Biçerli, 2003:66).

3.1.1. Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımı ve İstihdamı

İşgücünün, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içerisindeki oranı olarak tanımlanan işgücüne katılım oranı Türkiye’de yıllar içinde artmış olsa bile halen yeterli düzeyde değildir.

Gelişmiş ülkelerde kadının toplumsal konumu ile ekonomideki rolü önemli ölçüde örtüşür ancak gelişmekte olan ülkelerde kadının toplumsal konumu erkeğe görece düşüktür, istihdam olanağı ve üretime katılma potansiyeli de oldukça azdır (Eren, 2000:8).

Tablo 3.2. Yıllara Göre Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılma ve İstihdam Oranları (%)

Yıllar	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı
1990	34,1	31,2
1995	30,9	28,7
2000	26,6	24,9
2005	23,3	20,7
2010	27,6	24,0
2015	28,8	25,6
2020	30,8	26,2
2021	32,8	28

Kaynak: (TÜİK,2022)

Tablo 3.2.’den de görüldüğü gibi Türkiye’de istihdam ve işgücüne katılım oranları son derece değişkendir. Kadın istihdamında dünya ortalamasının gerisinde kalan Türkiye’de yaşanan bu durumun nedenleri arasında birtakım ekonomik, sosyal ve kültürel faktörler yer almaktadır. Türkiye’de 1980’lerden itibaren benimsenen ihracata dayalı büyüme politikaları istihdam yaratma kapasitesinde beklenen olumlu etkiyi yaratmamış ve özellikle imalat sanayindeki artış hızı 1989 sonrasında oldukça gerilemiştir (Onaran, 2003). Öte yandan ülkeye gelen yabancı sermaye yatırımlarının küçük ölçekli olması kadın işgücü talebinin sınırlı kalmasına neden olmuş ve ilgili dönemde izlenen tarım politikaları ile tarımda çalışan nüfus azaltılmaya çalışılmıştır.

Tarımda öncelikli hedef verimliliği ve rekabeti artırmak olmuştur ve bu kapsamda ürünlere verilen desteklerden, çiftçiye verilen sübvansiyonlardan ve fiyat destekleme uygulamalarından vazgeçilmiştir. Bu uygulamaların sonucunda tarımsal istihdam azalmış ve tarım dışı istihdam söz konusu azalışı telafi edecek boyutta olmadığından dolayı kadın istihdam oranlarındaki azalma kaçınılmaz olmuştur. Diğer yandan, toplumda egemen olan ataerkil yapı, kadından öncelikle eve ilişkin sorumlulukları yerine getirmesini beklemiş, kadının eğitim-öğretim imkanlarından yoksun kalmasına neden olmuş ve kadının çalışma hayatına girmesinin önünde engel teşkil etmiştir (Toksöz, 2007: 2-28).

Türkiye’de kadın istihdamının yeterli düzeyde olmamasının sebeplerinden birisi de kayıt dışı istihdam sorunudur. Kayıt dışı istihdam kişinin yaptığı işten dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmaması olarak tanımlanmaktadır (Çetinkaya ve Yıldırım, 2009:75). Kayıt dışı işlerin genel özelliklerine bakıldığında; düzensiz ve düşük ücretli, sosyal güvenceden ve iş güvenliğinden yoksun olduğu görülmektedir. Kayıt dışı istihdam, gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkelerde de sosyal ve ekonomik yaşamın temel sorunlarından biri olup Türkiye ekonomisi içinde de önemli bir sorun teşkil etmektedir. Kayıt dışı çalışma, Türkiye’de de kadınların işgücüne katılımını etkileyen ve özellikle kentlerde işgücüne katılım oranının kadınlar arasında daha düşük düzeyde olmasına sebep olan faktörlerden birisidir (Karabıyık, 2012:246).

Kayıt dışı istihdam açısından kadın istihdamına bakıldığında, kadınların kayıt dışında çalıştırılma eğilimlerinin yüksek olduğu gözlemlenmektedir (Çakır, 2008:25). Bunun nedenlerinden biri kadınların yaşamak ve geçinebilmek için yeterli gelire sahip olmaması, düşük düzeyde de olsa gelir elde etmeye mecbur kalmalarıdır. Bunun yanında kadının piyasa içindeki ekonomik faaliyetlerini sadece aile bütçesine katkı sağlamak olarak görülmesi ve esas gelir sağlayanın erkek olduğu görüşü kadının ikincil işgücü olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır (Karabıyık, 2012:246). Kadınların kayıt dışında çalıştırılma eğilimlerinin yüksek olmasının bir diğer nedeni ise endüstrilerin gelişmiş ülkelere doğru geçmesi ve ekonomilerde ihracata dayalı endüstrileşmeye geçişin enformel istihdamın artmasına yol açması, ucuz ve esnek işgücü olarak genelde kadınların tercih edilmesi olabilir (Erdut, 2005:33). Toparlamak gerekirse, Türkiye’de kadınların kayıt dışı istihdamı

erkeklere kıyasla daha fazladır. 2021 yılında istihdamdaki kadınların %33,8'i, erkeklerin ise %25'i kayıt dışı istihdam edilmiştir (TÜİK, 2022).

Türkiye'de işgücüne katılma oranının düşük olmasının sebeplerinden biri de kentleşmedir. Kentlerde yaşayan kadınların kırsal kesimde yaşayan kadınlara göre işgücüne katılma oranı düşüktür. Kırsal kesimden kentlere doğru yaşanan göç işgücü katılım oranını etkilemekte ayrıca kadının eğitim düzeyinin düşük olması, vasıfsız işgücü olarak değerlendirilmesi kentsel alanda istihdamını sınırlamaktadır (Ata, 2006:19).

Türkiye'de ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerin sürekli olarak değişim göstermesine rağmen "kadın olma gerçeği" kadınların toplum içindeki konumunu belirlemektedir. Türkiye'nin güçlü bir ataerkil aile yapısına sahip olması ve bu nedenle ortaya çıkan cinsiyet ayrımı kadın için geçerli kuralları ve rolleri oluşturmakla birlikte toplumsal yapı içerisinde kadın için evlilik ve aile önemli bir yere sahiptir (Arat, 1995:212). Kadınların işgücüne katılımı, evlenme ve çocuk sahibi olma oranının yaşa bağlı olarak artmasıyla birlikte azalma göstermektedir. Kadınların son çalıştıkları işyerlerinden ayrılmalarının temel sebeplerinden biri evlenme ve nişanlanma olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle eğitimsiz kesimde yer alan bekar kızlar arasında evliliğin bir kurtuluş yolu olarak görülmesi işten ayrılmalarına neden olabilmektedir (Bildirici ve Anafarta, 2001:66-67).

Kadının işgücüne katılma oranları medeni durum dikkate alınarak incelendiğinde ise genellikle boşanmış kadınların işgücüne katılım oranlarının hem Türkiye ortalamasından hem de evli, eşi ölmüş veya hiç evlilik yapmamış kadınların işgücüne katılım oranlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Genellikle kadınlar üzerindeki ekonomik etkileri yıkıcı olan boşanma sonucu kadınların yeterli nafaka alamamalarına ve onları ekonomik açıdan sıkıntı içine düşürmesine neden olmaktadır. Özellikle bu sıkıntı yaşam maliyetlerinin daha yüksek olduğu kentlerde hissedilmekte ve ilgili durum kentlerde boşanmış kadınların işgücüne katılımını daha fazla arttırmaktadır (Özer ve Biçerli, 2003:70).

Türkiye'de devlet eliyle yürütülen yuva ve kreşlerin sayıca yetersizliği ve özel kesim eliyle yürütülen anaokulu, kreş ve bakım evlerinin pahalılığı kadınları çalışma yaşamına girmekten alıkoyan diğer önemli bir faktördür. Birçok kadına sunulan ücretin çocuk bakım maliyetini karşılamada yetersiz kalması kadınların zorunlu olarak

ev kadınlığı statüsünde kalmalarına neden olmaktadır (Eyüboğlu ve arkadaşları, 2000:150).

3.1.1.1. Kadın İstihdamının Sektörlere Göre Dağılımı

Türkiye’de 2021 yılında istihdam edilen kadınların %22,7’si tarım, %17,6’sı sanayi ve %59,7’si hizmetler sektöründe istihdam edilmiştir. Tablo 3.3.’te de görüleceği üzere hizmetler sektörü hem kadına hem de erkeğe istihdam sağlayan başlıca sektör konumundadır (TÜİK, 2022).

Tablo 3.3. İstihdam Edilenlerin Cinsiyete ve Sektörlere Göre Dağılımı (2021)

Sektörler	(BİN KİŞİ)			(%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
TARIM	4.948	2.901	2.047	17,2	14,7	22,7
SANAYİ	7.921	6.337	1.583	27,5	32	17,6
HİZMET	15.928	10.553	5.374	55,3	53,3	59,7

Kaynak: (TÜİK,2022)

3.1.1.2. Kadın İstihdamının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

İnsanların sonradan kazanmış oldukları eğitim, sağlık, çalışma tecrübesi ve beceri gibi özellikler olarak tanımlanan beşeri sermaye, modern ekonomik gelişmenin temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Buna bağlı olarak günümüzdeki ekonomik önemi oldukça artan eğitimin iktisadi gelişme ve refahı arttırdığı genel kabul gören bir olgu olmuştur (Yumuşak, 2003:140).

Tablo 3.4. Türkiye’de Eğitim Durumuna Göre Kadın İşgücü Durumu (2020) (%)

		TOPLAM	ERKEK	KADIN
İşgücüne Katılma Oranı	Toplam	49,3	68,2	30,9
	Okuryazar olmayanlar	14,7	26,4	12,4
	Lise altı eğitilmişler	44	63,4	24,1
	Lise	49,5	66,4	29,9
	Mesleki veya Teknik Lise	61,6	77,9	37
	Yükseköğretim	75	83,3	65,6
İstihdam oranı	Toplam	42,8	59,8	26,3
	Okuryazar olmayanlar	13,4	21,9	11,7
	Lise altı eğitilmişler	38,4	55,1	21,3
	Lise	41,8	57,3	23,8
	Mesleki veya Teknik Lise	52,7	68,9	28,3
	Yükseköğretim	65,4	74,9	54,6
İşsizlik Oranı	Toplam	13,2	12,3	15
	Okuryazar olmayanlar	9,1	17	5,6
	Lise altı eğitilmişler	12,7	13,1	11,6
	Lise	15,6	13,7	20,3
	Mesleki veya Teknik Lise	14,4	11,5	23,5
	Yükseköğretim	12,8	10,1	16,8

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Türkiye’de kadın istihdamı eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde eğitim düzeyi ile işgücüne katılma oranı arasında ilişki olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılma oranı da artmaktadır. Ancak halen kadınlar eğitim ve istihdamın çeşitli kademelerinde erkeklere göre dezavantajlı bir konumda yer almaktadırlar. 2021 yılı itibariyle yükseköğretim düzeyinde kadınların işgücüne katılma oranı %65,6 iken, lise düzeyinde %29,9, lisealtı eğitim düzeyinde %24,1 ve okuryazar olmayan grupta ise %12,4’tür (Tablo 3.4).

Kadının eğitim düzeyi yükseldikçe istihdam oranlarında da yükselme gözlemlenmektedir. Tablo 3.4’te de görüldüğü üzere okuryazar olmayan kadınlarda istihdam oranı %11,7 iken, lise mezunu olanlarda %23,8 ve yükseköğretim mezunu olanlarda %54,6 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.4.’te görülebileceği üzere eğitim seviyesine göre işsizlik oranları cinsiyetler bağlamında önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Örneğin lise eğitimini

tamamlamış kişiler arasında erkeklerde işsizlik oranı %13,7 iken bu oran kadınlarda %20.3'tür. Yine yükseköğretim düzeyindeki işsizlik oranlarına bakıldığında bu oran erkeklerde %10,1 iken kadınlarda %16,8 ile daha yüksek ölçülmüştür.

3.1.1.3 Kadın İstihdamının Mesleklere Göre Dağılımı

Kadınların mesleklerdeki durumlarına bakıldığında her meslek grubu içinde kadınların erkeklere göre geri planda kaldığı dikkat çekmektedir. Türkiye'de çalışan kadınlar pek çok meslek grubunda yetersiz temsil edilmektedirler. Özellikle yönetici, teknisyen, tekniker, tesis ve makina operatörleri ve montajlama gibi nitelik gerektiren işlerde istihdam edilen kadınların sayısı erkeklere oranla oldukça düşüktür (TÜİK, 2022).

Tablo 3.5. Türkiye'de Meslek Gruplarına Göre İstihdam Edilenler (2021) (bin kişi)

Meslek Grupları	Toplam	Erkek	Kadın
Yöneticiler	1.565	1.258	308
Profesyonel Meslek Mensupları	3.513	1.823	1.690
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	1.819	1.298	521
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	2.000	1.142	858
Hizmet ve satış elemanları	5.370	3.591	1.778
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanlar	3.688	2.420	1.268
Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	3.635	3.175	460
Tesis ve makine operatörleri ve montajlar	2.745	2.436	309
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	4.462	2.648	1.814

Kaynak: (TÜİK,2022)

Tablo 3.5.'te de görülebileceği üzere Türkiye'de kadınların yönetici pozisyonunda ve profesyonel meslek gruplarında istihdamı erkeklere kıyasla azdır. Türkiye'de özellikle kadın yönetici sayısı oldukça sınırlıdır. Kadınlar daha çok hizmet sektöründe ve nitelik gerektirmeyen işlerde yoğunlaşmıştır.

3.1.2. İşsizlik Durumu

Türkiye'de kadınlar hem işgücü piyasasına yetersiz biçimde dahil olmakta, hem de erkeklere kıyasla işsizlik sorunuyla daha fazla baş etmek zorunda kalmaktadır. Tablo 3.6.'da da izlenebileceği üzere Türkiye'de kadın işsizliği 1990'lı yıllardan bugüne genel olarak artma eğilimi göstermiştir.

Tablo 3.6. Türkiye'de Kadın İşsizlik Oranları (%)

Yıllar	İşsizlik oranları
1990	8,5
1995	7,3
2000	6,3
2005	10,3
2010	11,4
2015	12,6
2020	15
2021	14,7

Kaynak: (TÜİK,2022)

Türkiye'de kadın işsizliğini körükleyen unsurlardan birisi kadınların işgücü piyasasında uğradıkları ayrımcılıktır. Ülkede ücret düzeyi başta olmak üzere, işe alım sürecinde, işte terfi etmede, işten çıkartmada ve cinsel taciz olgusunda ayrımcılığa oldukça fazla rastlanmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki ücret farklılığının nedenleri arasında ilk sırada; kadınların ağırlıklı düşük ücretli vasıfsız işlerde istihdam edilmesinden kaynaklanan ücret ayrımcılığı bulunmaktadır. İkinci olarak ise erkek işi olarak kabul edilen ve daha çok erkeklerin tercih ettiği işlerde çalışan kadınların erkeklere kıyasla düşük ücret almaları ücret farklılığının nedenlerini oluşturmaktadır (Özkan ve Özkan, 2010:95).

Özetle, Türkiye’de yaygın ataerkil yapı ve bunun bir sonucu olarak keskinleşen işgücü piyasasında ayrımcı tutumlar ülkede kadını çalışma yaşamından uzak tutmakta ve kadının işsizlik sorununu daha derinden hissetmesine yol açmaktadır.

4.MİKRO KREDİ KAVRAMI VE MİKRO KREDİNİN DÜNYADAKİ VE TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMALARI

4.1. Mikro Krediye Genel Bir Bakış

İktisat biliminin genel tanımına bakıldığında; sonsuz insan ihtiyaçlarını karşılamak için kıt kaynakların üretim ve bölüşümü olarak açıklanmaktadır. Böyle bir tanımdan yola çıkıldığında iktisadın cevap aradığı sorular şöyle sıralanmaktadır:

- Hangi mallar ne kadar üretilecek?
- Hangi kaynaklar ne miktarda kullanılarak üretimde bulunulacak?
- Üretilen mal ve hizmetlerin bölüşümü nasıl sağlanmalıdır?

İktisat bilimi bu 3 soruya cevap ararken insanların ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması için bir denge kurmayı hedeflemektedir (Çımat ve Daşkiran:2014:4). Ancak gerçek yaşama bakıldığında bu dengenin sağlanamadığı görülmektedir. Dünya Bankası'nın verilerine göre yüksek gelirli OECD ülkelerinde kişi başına düşen servet düşük gelirli ülkelere göre 52 kat daha fazladır (World Bank, 2019). Bu bağlamda adil bir bölüşüm önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mikro kredinin kurucusu olan, Bangladeş'te Chitagong Üniversitesi'nde ekonomi profesörü olarak görev yapan Muhammed Yunus halkın açlıkla mücadele ettiği dönemde bu soruna çözüm bulma çabasına girmiştir. Bu süreçte mikro kredi, çalışmak isteyen ancak yeterli sermayeye erişemedikleri için bir faaliyette bulunamayan insanlara bir çözüm yolu olarak sunulabilecek etkin araçlardan biri olarak ön plana çıkmıştır (Kabakçı, 2012:75).

4.1.1. Mikro Kredi ve Mikro Finans Kavramı

Mikro kredi ve mikro finans kavramları genellikle birbirlerinin yerine kullanılsalar da temel de aralarında farklılıklar bulunmaktadır. Mikro finans; genel olarak mikro girişimciler ve finansal hizmetlere erişimi olmayan yoksul ya da aşırı yoksul olarak adlandırılan düşük gelirli insanlara bankacılık hizmetlerinin sürdürülebilir şekilde sağlanmasını ifade etmektedir. Kısaca mikro finans yoksullar için bankacılıktır. Mikro kredi ise mikro finans hizmetlerinin en önemlisidir. Bu iki

kavramın bu kadar iç içe kullanılmasının sebebi ise mikro finans uygulamalarının mikro kredi hizmetinin sunulmasıyla başlamış olmasındandır (Özmen, 2011:87).

Mikro kredi, yoksul insanların kendilerini ve ailelerini geçindirmek, üretim faaliyetlerinde bulunmak, yaşam standartlarını arttırmak için yararlanabilecekleri veya küçük ölçekli işletmelerinde kullanmak amacıyla kredi alabilmelerini sağlayan bir program olmasının yanında ayrıca sağlık ve emeklilik sigortası, tasarruf hesabı ve konut kredileri gibi alanları kapsayan finansal hizmetlerin de sunulmasıyla bir finans sektörü olarak faaliyet göstermiştir (Yunus, 1997:303-310).

1974 yılında yoksullukla mücadele için ortaya çıkan ve zamanla dünya genelinde farklı uygulama modellerinin kullanıldığı mikro finansa ve mikro krediye ait tekil tanımlar olmayıp farklı tanımlar bulunmaktadır. Bu tanımları da şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Mikro finans, yoksul ailelerin üretici faaliyetlere girişmeleri veya çok küçük şeklindeki işletmelerini büyütmeleri için onlara çok küçük oranlarda kredi verilmesi anlamına gelmektedir (Sakarya, 2005:99).

- Mikro finans, bankacılık ve bunun gibi hizmetlere erişim zorluğu çeken küçük işletmeler ve girişimciler için sunulan finansal hizmetlere denmektedir (TGMP, 2020).

- Mikro finans ulusal stratejik yoksulluğu azaltma planları arasında Milenyum Kalkınma Hedefleri'ne ulaşmada tercih edilen bir yol olarak görülmektedir. Yoksul insanların yaşamlarını önemli derecede iyileştirdiği için bu insanlara açılan finansal hizmetler paketi olarak tanımlanmaktadır. Bunun dışındaki yoksulluğu azaltmak için kullanılan yöntemler arasında en çok umut vadeden program olarak görülmektedir. Çünkü hızlıca kendini sürdürülebilir hale getiren bu program diğer programlardan çok farklı ölçeklerde kullanılmaktadır (Balkenhol, 2011:3).

- Mikro finans, kredilerin, tasarrufların, sigortanın, transfer hizmetlerinin ve diğer finansal hizmetlerin düşük gelirli kimselere sunulmasıdır (Seymen , 2011:50).

- Mikro kredi genellikle kendi işini kurmak isteyen girişimcilere ya da kayıt dışı olarak faaliyet gösteren küçük işletmelere hammadde ve malzeme alımı, işletme sermayesi ihtiyacının karşılanması için mikro finansman kuruluşları tarafından verilen kredilerdir. Bu kredilerin mikro olarak adlandırılmasının nedeni tutarlarının banka ve diğer finansal kuruluşların verdiği kredilere göre çok daha küçük olmasından kaynaklanmaktadır (Ateş ve Öğütöğulları, 2012:35).

• Mikro kredi, iş yapma fikri olan, gelir sağlayan faaliyette bulunmak için küçük bir başlangıç sermayesine ihtiyacı olan yoksullara imkan verilmesi projesine verilen addır. Bu proje sadece güvene dayanmakta olup, teminatsız ve kefilsiz küçük sermaye şeklindedir. Aynı zamanda yoksulların kendi kendilerine yoksulluktan kurtaracakları etkili bir stratejidir (Akgül , 2006).

• Başka bir ifadeyle mikro kredi daha çok yoksulluktan kaynaklı nedenlere bağlı olarak kredi geri ödeme garantisi veremeyecek kişilere düşük miktarlı kredilerin sağlandığı bir geleneksel kredi hizmeti çeşitidir. Kredi alan girişimciler “mikro girişimciler” olarak adlandırılmaktadır. Bunun sebebi ise sistemin kapsamının ve verilen kredi miktarlarının oldukça mütevazı rakamlardan ibaret olmasındandır (Fidan ve Yeşil, 2014:255).

Sonuçta bu tanımların ortak noktası olarak mikro kredi, gelir düzeyi düşük yoksul kesimlere özellikle de kadınlara yönelik bir finansal araçtır. Bunun yanında üretim sürecinde aktif rol alamayan bu kesimin üretim sürecine dahil olarak refahlarını arttırmayı sağlayan bir sistemdir. Ayrıca mikro kredi programından faydalanan ve gelirlerinde artış olan bireylerin ekonomik yaşamında olduğu gibi özellikle kadının toplum içindeki yerinin güçlenmesi, aile içinde daha fazla söz sahibi olması gibi sosyal yaşamında da olumlu gelişmeler olduğu gözlemlenmektedir.

4.1.2. Mikro Kredinin Tarihsel Gelişimi

Mikro kredinin asıl amacı olan yoksul insanlara kredi sağlanması aslında yeni bir gelişme değildir. On beşinci yüzyılın başlarında Avrupa’da Katolik kilisesi, dükkanlarda insanlara borç para vererek geçimlerini sağlamasına yardımcı olmuştur. Böylece çok yüksek faizle borçlanma faaliyeti gösteren tefecilere karşı bir oluşum başlatmışlardır. On beşinci yüzyıl boyunca bu birimler Avrupa’nın büyük kesiminde faaliyet göstermişlerdir. Ticari bankaların yüz çevirdiği yoksullar için hizmet sunan resmi kredi kurumları aslında asırlar öncesinde de var olmuşlardır. Buna örnek olarak 1700’lü yılların başlarında faaliyet gösteren İrlanda Kredi Fonu gösterilmektedir. 1840 tarihinde bu kurumun 300 fonu faaliyet göstermiştir. 1900’lü yılların başlarında tasarruf ve kredi sistemi Latin Amerika ve dünyadaki birçok ülkede kendini göstermeye başlamıştır. Kırsala yapılan bu müdahalelerle tarım sektörü modernize edilmeye çalışılmış, yastık altındaki birikimleri azaltmaya ve yoksul kesimi sürekli bir borç döngüsü etrafında bırakan tefecilerden alınan yüksek faizli borçlanmayı

engellemeyi amaçlamışlardır. Bu kurumlar hükümetlere veya özel bankalara ait olarak kurulmuşlardır. Zaman geçtikçe bu kurumlar verimsiz şekilde çalışmaya başlamış ve sürdürülebilir olmaktan uzaklaşmıştır. 1950'den 1970'e kadar hükümetler ve kredi kuruluşları çiftçilere verimliliklerini arttırmak amacıyla kredi vermeye başlamıştır. Çiftçilere piyasa faizi altında verilen kredilere devlete ait kalkınma ajansları ve kooperatifler tarafından destek sağlanmıştır. Bu programlar çok nadir başarılı olabilmişlerdir. Çünkü kırsaldaki bankalar düşük faizler nedeniyle masraflarını karşılamada sorunlar yaşamış ve borçlananların geri ödeme oranları da oldukça düşük gerçekleşmiştir. Bunun sebebi ise halkın verilen kredileri devletin kendilerine sunulan destek ve hediye olduğunu düşünmelerindedir. Bu yüzden bu faaliyetler sonlandırılmak zorunda kalmıştır. Bu programların istenilen başarıda olmamasının bir diğer sebebi de, kredilerin asıl ihtiyacı olan yoksul kesime değil de durumları daha iyi olan yerel kesimde politik anlamda etkin olan kesimin kullanmasıdır (Gökyay, 2008:18-20)

Bütün bunlara rağmen 1970'li yıllar mikro kredi sisteminin oluşturulmaya başlandığı bir yıllardır. Tüm hikaye Muhammed Yunus'un kendi üniversitesi olan Çittagong Üniversitesi yakınlarındaki Cobra köyünde başlamıştır. Yunus Cobra köyünü kendi üniversitesi, Cobra halkını da hocaları olarak tanımlamıştır. Bu köyde görüştüğü yoksul insanlardan biri olan Safiye Begüm gibi kadınların içinde bulunduğu duruma çözüm arayışına girmiştir (Yunus, 1997:15).

Herkes gibi yoksul insanlar da yaşamlarını sürdürebilmeleri için finansal hizmetlere ihtiyaç duymuşlardır. Bu amaçla para biriktirmiş veya borç almışlardır (Korkmaz ve Bayramoğlu, 2007:102). Safiye Begüm de geçimini bambu tabureler yaparak sağlayan, 21 yaşında 3 çocuk annesi bir kadındır. Bambu tabureleri için gerekli malzemeyi aracından borç karşılığında almakta ve tabureleri aynı aracıya satarak borcunu ödemektedir. Bu işten ise sadece 2 cent kazanç sağlamaktadır. Muhammed Yunus bu durumda olan insanların büyük bir sömürüyle karşı karşıya olduğunu bilmekte ve durumu "Her toplumda istismarcılar vardır. Yoksullar tefecinin boyunduruğundan kurtulamadıkça, hiçbir ekonomik program yoksulların sürekli yabancılaştırılması sürecini durduramaz" diye tasvir etmektedir (Yunus, 1997:19).

Yunus, Safiye Begüm durumunda olan insanların sermayelerinin malzemeyi almaya yetecek kadar olması durumunda daha çok gelir elde edeceklerini düşünmektedir. Yoksul kesimde yaşayan insanlar, işe yarayan becerilere sahip

olmalarına rağmen teminatları olmadığı için ticari bankalardan daha uygun faiz oranlarıyla kredi kullanamayıp aracılara daha yüksek faizli borçlanmak zorunda kalmaktadırlar (Apaydın, 2015:36).

Yoksulluğun nedeni tanım gereği parasızlıktan kaynaklanmaktadır. Fakat yine yoksulluğun içinden bütün kurtuluş yollarının kapanmasına neden olan şey de parasızlıktır. Çünkü para kazanabilmenin temelinde de para yer almaktadır. Bu durum bir kısır döngü oluşturmaktadır ve bu döngüyü kırmak için dışarıdan bir müdahale yapılması gerektiği düşünülmüştür (Adaman ve Bulut, 2007:16).

Muhammed Yunus, Cobra köyünde öğrencileriyle birlikte Safiye Begüm gibi 42 kişiyi tespit etmiştir. Bu kişiler başlangıç için gerekli olan sermayenin 27 dolar olduğunu belirtmişlerdir ve Yunus bu miktarı ilk olarak kendisi borç olarak köylülere vermiştir. Böylece 1976 yılında Cobra köyünde mikro kredi uygulaması başlamıştır. Aracılara ve tefecilere göre çok daha avantajlı kredi sağlanması ve yoksul kesimin gelirlerindeki artış mikro kredi uygulamasının başarısını ortaya koymaktadır. Sağlanan bu krediyle kadınlar ürünlerini satarak günde 2 cent olan gelirlerini 1,25 dolar seviyelerine çıkarmışlardır. Bu örnekle birlikte birikimleri ve başlangıç için yeterli sermayesi olmayan kişilere bu krediyi erişim olanağının sağlanması yoksullar ile finansal piyasalar arasında bir köprü görevi görmüştür (Kabakçı, 2012:101).

Muhammed Yunus bu sistemin kurumsal hale gelmesiyle kırsal kesimdeki yoksul insanların tefecilerden kurtulmasını ve kendi imkanlarıyla geçinmelerini sağlamayı hedeflemiştir. Bu ekonomik kalkınmanın bölgesel çapta olacağına inanmıştır (Şahin , 2015). Bu amaçla projeye yerel dilde kullanılan “kırsal” ya da “köy” anlamına gelen “Grameen” adı verilmiştir. 1979 yılında Grameen Bankası’nın ilk şubesini açmıştır. Ve projenin sınırları Bangladeş’in dışındaki şehirleri de kapsayacak şekilde gelişme göstermiştir (Akkul , 2011:42).

Grameen Bankası ilk açıldığı zaman 500 mikro girişimci ile faaliyetlerini sürdürmüştür. Ardından Bangladeş’in küçük bir köyünde başlayan bu mikro kredi faaliyetleri hızla büyümeye başlamış ve uygulamalar ülkenin farklı bölgelerinde faaliyete geçerken dünya genelinde de dikkat çekmeyi başarmıştır (Şahin , 2015:1).

1980’li yıllarda uygulanan mikro kredi sistemi yoksul kesimi finanse eden bu gibi uygulamaların başarısız olacağı düşüncesini ortadan kaldırmıştır. Çoğunluğun kadın olduğu ve etkin bir şekilde yönetilen bu programlardan finansman sağlayan

insanlar diğer ticari bankalardan kredi sağlayan insanlara göre daha iyi performans göstermişlerdir. Mikro finans kurumları gösterdikleri bu performansla tasarrufu, ticari krediyi ve yatırım sermayesini çekebilmiştir. Boyece mikro finans kurumları devlet ve sosyal yardım kuruluşlarının finans desteği olmadan ayakta kalabileceğini göstermişlerdir (zmen , 2011:92).

1980’li yıllarda mikro finansman yöntemine verilen sübvansiyonlu kredilerin amacına ulaşamadığı yönünde birçok eleştiri yapılmış ve bunun üzerine piyasa tabanlı bir özüm arayışına girilmiştir. Grameen Bank bu soruna yönelik ozumlerin ilk örneği olmuştur. Mikro kredi, sivil toplum kuruluşları tarafından dünyanın yoksul bogelinde uygulama alanı bulmuştur ve bununla birlikte yardım ajanslarının ekonomik kalkınma için kullandıkları en başarılı programlardan biri haline gelmiştir. Faaliyet gösteren bu gibi programların birçoğu da doğrudan kadın yoksulluğunu azaltmak amacıyla kullanılmıştır (Can ve Karataş , 2007).

Özetle 1980’lerde mikro kredi programları kendine özgü yöntemler geliştirmiş ve dünya çapında yayılmıştır. Endonezya Rekabet Bankası gibi faaliyet gösteren kurumlar kurulmuştur. Bu kurumlar kredilerin geri donuşune ve işletme masraflarının karşılanmasına odaklanmış, köylerde oluşturdukları şubeler ile Endonezya’da 30 milyonun üzerinde yoksul insanlara hizmet sunmuşlardır. Bu kurumlar sayesinde geleneksel yöntemlerin haricinde de yoksullara finansman sağlamak mümkin olmuştur. Maliyeti karşılayan faiz oranları ve yüksek geri ödeme oranları ile sistem uzun vadede sürdürülebilir olmuştur (zmen , 2011:89).

Yirmi birinci yüzyıla doğru ekonominin küreselleşmesi azgelişmiş ülkelere yeni imkanlar sağlasa da aslında bu imkanlar beraberinde istikrarsızlığı getirmiştir. Ucuz işgucunun olduğu bir ülkede üretim yapan bir şirket daha uygun bir fırsat bulduğunda o ülkeyi terk ederken bu tutumlar krizlerin, işsizliğin ve yoksulluğun artmasına neden olmuştur (Adaman ve Bulut, 2007:240). unku küreselleşme dünya genelinde başarı olanaklarını arttırmış olmasına rağmen gelişmekte olan ülkeler için yeni risklerin oluşmasına neden olmuştur. Küreselleşme sistemi içindeki oyunun kuralları genellikle ileri sanayileşmiş ülkeler tarafından belirlenmiştir. Bu ülkelerdeki özel çıkar grupları, gelişmekte olan ülkeleri ve özellikle bu ülkelerde yaşayan yoksulların çıkarlarını gormezen gelerek kendi çıkarları doğrultusunda politikalar uygulamaya başlamışlardır (Stiglitz, 2009).

Diğer taraftan bu sorunların yanında kayıt dışı ekonominin yaygınlaşmasıyla birlikte iş güvencesi de azalmıştır. Bireylerin işlerini kaybetme riskleri fazla ve kazançları da çok az olduğundan yoksulluk döngüsüne girmişlerdir. Pek çok ülkede ekonomik büyüme yeni istihdam olanakları yaratmamış, yaratılan işler de kayıt dışı sektörlerde var olmuştur. Mevcut sosyal politikalar bu sorunlara çözüm bulmakta artık yetersiz kalmıştır. Emek piyasası dışında kalan insanlara devlet desteği gerekmiştir. Devletlerin ise bir yanda küresel sermayeyi ülkelerinde tutmak istemeleri, diğer yandan da halklarının refahlarını gözetmeleri imkansız hale gelmiştir. Fakat devletin toplumsal düzeni koruyabilmesi için bazı düzenlemeler yapması zorunlu olmuştur. Kısa sürede devletlerin sosyal destek şekillerinde ve uluslararası kalkınma örgütlerinin yoksulluk söylemlerinde yeni düzenin şartlarına uygun değişiklikler yapılmaya başlanmıştır (Adaman ve Bulut, 2007:241).

Böylece 1970'lerin aynı zamanda kalkınma stratejisi olan büyüme eşiğinde gelirin yeniden bölüşümü ve temel ihtiyaçların sağlanması gerektiği düşüncesi yerini 1980'lerde uyum (yapısal) stratejisine bırakmıştır. 1980'lerde yaygın olan yapısal uyum stratejisinin en önemli unsurları da piyasalara güven, serbest piyasa yanlısı politikalar ve devletin rolünün asgariye indirilmesi olmuştur. Bu görüşün ardından 1980'li yıllar hane halklarının refahına ilişkin istatistiklerin artmasına neden olmuştur. Dünya Bankası tarafından tasarlanan bu istatistikler muhtemelen ilk kez yoksulluğun boyutları, yoksulların özellikleri ve haneler arası gelir dağılımına ilişkin bilgiler içeren önemli gözlemler olmuştur (Thorbecke , 2009:148).

Bu sırada da Dünya Bankası yıllardır söylemiş olduğu yoksulluktan kurtulmanın yolunun ekonomik büyümeden kaynaklı olduğu düşüncesini bırakıp gelişmekte olan ülkelere önerdiği politikaları değiştirmeye başlamıştır. Kalkınma raporlarında yer alan “emek piyasası” kavramının yerini “güçlendirme” kavramı almıştır. 1990'ların ortalarından itibaren yeni kalkınma anlayışı iyice güç kazanmıştır. Kayıtlı ekonomide kendilerine iş bulamayanlar kayıt dışı sektörde yer edinmiştir. Kayıt dışı ekonominin burada hayati konumu vardır ama insanlara resmi bir sosyal güvence sağlamamaktadır. Dünya Bankası'nın sık sık bahsettiği toplumsal sermayenin insanlara en zor zamanlarında destek sağlayacağı umulmaktayken yirmi birinci yüzyılın küresel sisteminde sadece iş olanakları yaratma görevi değil, kendi kendilerine güvence sağlama sorumluluğu da vatandaşlara bırakılmıştır. Böyle bir zamanda ortaya çıkan ve kendini iyice gösteren mikro kredi yeni çağın sosyal politika anlayışını dolduracak bir

mekanizma olmuştur. Bu sistem sayesinde emek piyasasının dışında kalan yoksul insanlara küçük krediler verilerek onların girişimci olmaları desteklenmiştir. Küresel ekonominin ihtiyaçlarına etkin bir biçimde cevap veren bu sistem zaman zaman yoksullukla hedeflerinin tüm gereksinimlerini karşılamıyor olsa da kısa zamanda tüm dünyaya yayılmıştır. Ticari bankalar, yerel kredi birlikleri, kredi ve tasarruf kooperatifleri ve özel olarak mikro kredi vermek üzere kurulmuş birçok işletme yoksullara yönelik kredi sunmaya başlamıştır. Emek piyasasının herkese iş yaratamadığı ve devletlerin yoksulluk sorununa çözüm bulamadığı bu sistemde insanlar girişimciliğe adım atmaya başlamışlardır (Adaman ve Bulut, 2007:243-244).

Sonuç olarak 1976'da 42 kişiye 27 dolar verilirken, 1998'de 2.3 milyar dolar ile 2.3 milyon aileye ulaşılmıştır. 1997'den 2005'e kadar olan süreçte dünya çapında 100 milyon aileye ulaşılması hedeflenmiştir. Böylece Grameen programları Ekvador'dan Eritre'ye; Kuzey Kutup Dairesi'ndeki Lotofen Adaları'ndan güneyde Papua-Yeni Gine'ye kadar bütün dünyaya yayılmayı başarmıştır (Yunus, 1997:25).

4.2. Mikro Kredinin Dünyadaki Gelişimi

1970'li yıllarda Bangladeş'te uygulanmaya başlayan mikro kredi sistemi, başlangıçta yoksul ve kırsal kesimde yaşayan insanlara yönelik olarak kar amacı gütmeksizin faaliyet göstermiştir. Günümüzde ise kırsal kesimde yaşayan ve yoksul insanlara finansman sağlamanın yanında kar elde etmeyi amaçlayan bir sektör haline almıştır. Mikro finans kurumları kendi finansmanını kendisi sağlayan, özel ve kamu kurumlarından finansal destek almadan kar sağlayan kurumlar haline gelmiştir (Özmen, 2011:114).

Dünyada uygulanma alanı bulan en yaygın mikro kredi sistemi Grameen Sistemi'dir. Bu sisteme göre; krediye başvuran kişiler geleneksel bankacılık sistemindeki prosedürle karşılaşmamaktadırlar. Mikro kredi daha çok şahsi güven üzerine kurulmuştur. Kredi alan kişilerden sadece teminat istenmektedir ve kredinin alınabilmesi için iki şart vardır. Bu şartlardan birincisi; kredi kullanan kişinin kredi sonucu gelir getirecek bir iş fikrine sahip olmasıdır. İkinci şart ise; müşteriler arasında akrabalık ilişkisi bulunmamak şartıyla bireyin yaşadığı mahalle veya köyden en az 5 kişilik bir gruba dahil olarak kısa süreli bir eğitimden geçmesidir (Güzel , 2011:85-86).

Mikro kredi uygulamasının ilk deneyimlerini Bangladeş, Brezilya ve bazı ülkelerde görüldüğü gibi 30 yıl öncesine dayandırmak mümkün olsa da uygulamanın yaygınlaştığı yıllar 80’li yıllardır. Mikro finans faaliyetlerinin asıl amacı yoksullara hizmet sağlamak ve bunu sürdürülebilir hale getirerek yerel finans kuruluşlarının kurulması olmuştur. Mikro kredi kar amacı gütmeyen, siyasi kaygılardan uzak ve kalkındırma amaçlı borç veren diğer modellere göre daha başarılı faaliyet göstermiştir. 1997 yılında 137 ülkeden 2900 kişi Washington’da bir araya gelerek Mikro Kredi Zirvesi Kampanyası (Microcredit Summit Campaign) düzenlemişlerdir. Bu kampanya ile birlikte dünyadaki yoksullukla mücadelede kadınlara yönelik en kapsamlı küresel platform oluşturulmuştur. Aynı zamanda bu kampanya ile 2015 yılına kadar yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmak için oluşturulan Milenyum Kalkınma Hedefleri’ne ulaşmak da amaçlanmıştır. 2004 yılı sonlarına gelindiğinde raporlarda dünyada 3164 mikro kredi hizmeti veren kurumların yaklaşık olarak 92.3 milyon müşteriye ulaştığı ve bunlardan 66.7 milyonunun ilk defa kredi kullanan çok yoksul bireylerden oluştuğu yer almıştır (Soyak , 2010:134).

2000’li yıllarda 111 ülkede çeşitli sivil toplum örgütleri, mikro finans kurumları, yatırım şirketleri, ticari bankalar, bankacılık işlemleri dışında faaliyet gösteren finans kurumları, tarım ve kredi kooperatifleri, kredi birlikleri ve sigorta şirketleri gibi birçok kurum yoksul insanlara finansal hizmet sağlayarak onların içinde buldukları durumdan daha iyi bir duruma getirilmesi faaliyetlerini başarılı bir şekilde hayata geçirmişlerdir (Akgül , 2006).

Günümüzde mikro finans aynı zamanda bir endüstri halini de almıştır. 2005 yılını Birleşmiş Milletler “Mikro Kredi Yılı” olarak ilan etmiştir. Böylece mikro kredi birçok ülkede yoksullukla mücadele kapsamında bir yöntem olarak kullanılmıştır. Yoksulluğun acınacak bir durum olmadığı, destek verildiğinde yoksulların mikro düzeyde de olsa girişimci olabilecekleri ve böylece üretime katkı yapabilecekleri görülmüştür (Altay, 2007:62).

Grameen Bankası’nın sağlamış olduğu başlangıç sermayesiyle mikro kredi faaliyetleri gösteren kuruluşlar, ülkelerinde yüksek başarı elde eden sivil toplum kuruluşlarından biri haline gelmiştir. Buna örnek olarak Pakistan’da KASHF, Filipinler’de Dunganon ve ASHI, Hindistan’da SHARE, Nepal’de SBP gibi kuruluşlar gösterilebilir. Örgütlerin üyeleri, binlerce kişiye ulaşmakla birlikte yerel bankalar ile

finansal kurumlardan sağladıkları fonları artırarak başarılı faaliyetlerde bulunmuşlardır (Vatanseven Deviren, 2009).

4.2.1. Dünyada Çeşitli Bölgeler Bağlamında Mikro Finans Kurumlarının İşleyişi

Bu bölümde dünyadaki Grameen Bank programları ve mikro finans kurumlarının işleyişi ele alınacak olup; Asya, Latin Amerika, Afrika ve Avrupa'daki uygulama alanlarına değinilecektir.

4.2.1.1. Asya

Asya kıtası ve özellikle Bangladeş mikro kredi uygulamasının başlangıcına ev sahipliği yapması nedeniyle önemli bir konumdadır. 1976'da Bangladeş'te uygulanmaya başlayan mikro kredi sistemi kısa sürede çevre ülkelerde de yaygınlaşmaya başlamıştır. Hindistan, Nepal, Sri Lanka, Pakistan ve Endonezya gibi birçok Asya ülkesinde Grameen türü kredi programlarının uygulanmasında oldukça az sorunla karşılaşmıştır. Dünyada bulunan yoksulların beşte dördü Asya'da yaşadığından dolayı bu program yoksulluğun azaltılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Asya ülkelerinde mikro kredinin uygulamalarında bir sorunla karşılaşılmamış olmasına verilen örnek ise Hindistan'dır. Hindistan'daki katı kast sistemi içinde bile Grameen Bank Mikro Kredi Programı kendine yer bulabilmiştir (Yunus, 1997, 227-228).

Bangladeş'ten sonra Asya'da ikinci mikro kredi uygulamasının başladığı yer Malezya'dır. Malezya Bilim Üniversitesi'nin ve Asya Pasifik Kalkınma Merkezi'nin öncülüğünde uygulanan program 1986 yılında Profesör Dr. David S. Gibbons tarafından başlatılmıştır. İlk etapta istenilen etkinliğe ulaşamaması sebebiyle Profesör Muhammed Yunus tarafından bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporun sonucuna göre Malezya'daki uygulamaların bir sonraki süreçte Bangladeş Grameen Bankası faaliyetleriyle uyumlu olması gerektiğine karar verilmiştir ve böylelikle başarıya ulaşılmıştır. Malezya'nın kırsal bölgesinde yaklaşık 30.000 aileye ulaşılmış ve iç savaş ve doğal afet bölgelerinde 32 farklı Grameen tipi program başlatılmıştır (Şengür, 2011: 94-95).

1980'li yıllarda Endonezya'da kamu otoriteleri tarafından desteklenen kırsal kredi programları mikro finansal yapıya dönüşmüştür. Bunun sonucunda Bank Raykat Indonesia (BRI) adında kamu bankası kurulmuştur. İlgili banka, 22 milyondan fazla

müşteriye kredi sağlayarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bir diğer Asya ülkesi olan Tayland'da ise kamu bankası niteliğinde olan Tailand's Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives geçimini tarımla sağlayan yoksul kesime mikro kredi imkanları tanıyarak faaliyet göstermektedir (Ay, 2015:60).

4.2.1.2. Latin Amerika

Latin Amerika mikro finasta sürdürülebilir hizmet açısından en köklü geçmişe sahip olan kıtalar arasında yer almaktadır. Latin Amerika'daki mikro finans hizmeti veren kurumlar arasında rekabet üst düzeyde gerçekleşmektedir. Yaşanan aşırı rekabet durumu nedeniyle bazı ülkelerde faiz oranları önemli düzeyde indirilmiştir. Örneğin Bolivya'da 1990'lı yıllarda %50 seviyelerinde olan faiz oranları kurumlar arasındaki aşırı rekabet nedeniyle 2004 yılında %20 seviyelerine inmiştir (Gökyay, 2008:60).

1961 yılında Venezuela'da bir hukuk öğrencisi tarafından kurulan gönüllü bir yardım kuruluşu daha sonra Peru, Brezilya ve Kolombiya'da şubeler açmıştır. Kuruluş aşamasında sivil toplum örgütü olarak başlayan bu yardım kuruluşu daha sonra yoksul insanların ihtiyaçlarını gideren hizmetlerde bulunmuştur. Ardından bu yardım kuruluşu temel problemin işsizlik olduğu ve küçük işletmecilerin kredi bulmakta zorluk yaşadıklarının farkına varmıştır. Bunun üzerine gönüllü olarak başlayan bu kuruluş, 1973 yılında Brezilya'da ilk mikro kredi faaliyetlerini başlatmış ve bu programların başarılı olması sonucunda yeni bir kredi garanti fonu oluşturulmuştur. Ayrıca yerel bankacılık sektörü ile işbirliği yaparak daha fazla mikro girişimciye ulaşmıştır (Taşpınar, 2013:124).

4.2.1.3. Afrika

Afrika kıtasında hizmet sunan mikro finans kuruluşları sınırlı düzeylerde hizmet sunmakla birlikte diğer bölgelerle kıyaslandığında bu kuruluşların yüksek işlem maliyetleri olduğu görülmektedir. Afrika kıtasında nüfusun çok az bir bölümü bir banka hesabına sahiptir ve Afrika kıtasının en gelişmiş ülkelerinden biri olan Güney Afrika'da bile nüfusun yüzde elliye yakın bir kesiminin bankalarda hesabı bulunmaktadır. Fransızca konuşulan Afrika ülkelerinde yüz binlerce kişiye hizmet veren kooperatif tipi örgütlenmiş mikro finans kuruluşları mevcuttur. Portekizce ve İngilizce konuşulan Afrika ülkelerinde de kooperatif tipi örgütlenmiş mikro finans kurumlarının yanında daha çok sivil toplum örgütleri tarafından oluşturulan mikro kredi kurumları hizmet vermektedirler (Çolakoğlu, 2016:57-58).

Afrika kıtasında mikro finansman sisteminin gelişme aşamasında olduğu görülmektedir. Dünya Bankası yapmış olduğu bir çalışmada, dokuz ayrı mikro finansman programının başarılı olduğunu ortaya koymuştur. Tüm bu programlar kredi sağladıkları müşterilerine en yakın yörelerde kurulmuş ve basit borç verme teknikleri kullanmışlardır. Buldukları bölgenin kültürel yapısına uygun kalarak hem borç veren hem de borç alan açısından maliyetli olmayacak şekilde kredi imkanları sunmuşlardır. Yüksek oranlarda geri dönüşü sağlayacak tekniklerle çalışan bu kurumlar, tüm maliyeti karşılamamasına rağmen kredilerini ticari borç oranlarından yüksek bir oranda fiyatlandırmışlardır (Gökyay, 2008:62).

4.2.1.4. Avrupa

Avrupa Birliği üyesi olan birçok devlette mikro kredi programları farklı şekillerde uygulanmakta ve bu programlar ile yoksul kesimlere ekonomik olarak karar alabilme ve uygulayabilme niteliklerinin kazandırılması için yenilikçi yaklaşımlarla teşvikler oluşturulmaktadır (Sürücü ve Bahar, 2015:67).

Avrupa'daki ülkelerde Grameen benzeri uygulamaların başlaması Asya ülkelerine göre çok daha zor olmuştur. Buradaki hayır kuruluşları, aydınlar, bankerler ve gazeteciler bu projelerle ilgilenseler de çok az bir kısmı başlatma konusunda destek vermişlerdir. Muhammed Yunus'un Avrupa'daki birçok komisyonda, konseyde ve televizyonda konuşmalar yapmasına rağmen bu bölgede Grameen Bank uygulamaları oldukça geç başlamıştır. Bunun en önemli sebebi ise Avrupa'da alışılmış çalışma düzeni ve yerleşmiş birçok fikri altüst edeceği düşünülen bu programa yabancı gelmesi olmuştur. Avrupa'da yer alan ülkelerde karşılaşılan en büyük problem sosyal güvenlik sisteminin yarattığı tahribat olmuştur. Hükümetten aylık işsizlik maaşı alan yoksul kimseler kredi alma konusunda çekingen kalmışlardır. Çünkü bu kimselerin kredi yardımıyla iş kurdukları tespit edilince işsizlik yardımının kesilmesi durumu ortaya çıkmaktadır. Kredi kullanmak isteyenler bu durumu karşılaştırıp kredi ile kuracakları işin getirisi sigorta primlerini karşılamaya yetip yetmeyeceğini düşünmüşlerdir. Bu da Grameen benzeri kurumlardan kredi sağlayan müşterilerin yasalara karşı gelmesine neden olmuştur. Örneğin Fransa'da kredilerin gizlice alınması tavsiye edilmiştir. Tüm bu sebeplerden de görüldüğü gibi Avrupa'da Grameen Bank uygulamaları ilk başta başarısız sonuçlanmıştır. Ancak zamanla aydın ve sosyal bilimciler devlete kurtarıcı gözüyle bakmaktan vazgeçip mikro kredi uygulamalarına başlamışlardır. Program zamanla Fransa ve Doğu Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Avrupa'da mikro krediler

sadece yoksulluğu azaltma aracı değil, aynı zamanda güçlü bir sosyal değişim aracı olarak da görülmüştür. 1986 yılında Norveçli Bodil Maal, Norveç'in kuzey kıyılarındaki Lotofen Adaları'ndaki hızlı nüfus azalışına sebep olan adadan ayrılan ve geri dönmeyen kadınlar için mikro kredi programlarını başlatmıştır. Üniversite ya da okullarını bitiren erkekler adaya döndüklerinde balıkçılık yaparken yerli kadınlar balıkçılık dışında sektör olmadığı için geri dönmeyi tercih etmemişlerdir. Grameen Projesi ile kadınlar aldıkları krediyle kendilerine yardımcı olacak ve öneriler alabilecekleri insanlar sayesinde adalarında kalabilmişlerdir. Aldıkları kredilerle süveterler, kartpostallar ve manzara resimleri gibi mallar üretmiş ve becerilerini kullanma imkanı bulmuşlardır. Sonuç olarak Norveç'te bu uygulama başarıya ulaşmış ve Finliler, Ruslar tarafından örnek alınarak aynı programlar uygulanmıştır (Yunus, 1997:230-235).

4.3. Mikro Kredi'nin Türkiye'deki Gelişimi

1990 yılından itibaren Dünya Bankası tarafından yoksulluğu azaltmak için aktif olarak kullanılan mikro kredi sistemi Türkiye'de diğer ülkelere göre yeni bir uygulama sayılmasına rağmen düşünce sistemi olarak tarihi Osmanlı İmparatorluğu'na dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan "Para Vakıfları" bugünkü mikro kredi programının temelini oluşturan kuruluştur. Bunun gibi kurulan vakıflar verdikleri küçük ölçeklerdeki kredilerle, küçük esnafa ve girişimcilere destek olmuştur. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise küçük esnafın ihtiyaç duyduğu nakit, kredi birlikleri, kooperatifler ve emanet sandıkları gibi kuruluşlar tarafından karşılanmıştır (Serinikli, 2016:603).

Cumhuriyetin ilk yıllarından beri faaliyet gösteren, 1933 yılında kuruluş süreci başlamış olan Türkiye Halk Bankası'nın amacı küçük meslek sahiplerine, esnaf ve sanatkarlara iş kurmak için gereksinim duydukları krediyi sağlamak olmuştur. Uzun yıllar süren savaşların yorgunluğu, 1929'da yaşanan Büyük Buhran ülke ekonomisini sarsmış ve kırılğan hale getirmiştir. Ekonomiyi güçlendirmek ve sermaye birikiminin üretime yönlendirilmesi için halktan toplanan tasarruflar gelir getirici teşebbüslere aktarılması hedeflenmiştir. Bunun üzerine Halk Bankası da 1942 yılından itibaren esnaf ve sanatkarlara kredi sağlamaya başlamıştır. Halk Bankası gibi küçük ölçekte krediler kullandıran diğer kurum ise Ziraat Bankası'dır. 1888 yılında kurulan ve tarım sektörüne hizmet veren Ziraat Bankası 1916 yılından bu yana faaliyet göstermektedir. Ziraat Bankası kooperatiflere borç vermekte ve ardından kooperatifler de bu kaynaktan

üreticilere kredi sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik ve finansal yükümlülük sorunları ile birlikte her iki banka 2000 yılından bu yana yeniden yapılandırma sürecine girmiştir. Halk Bankası'nın ve Ziraat Bankası'nın uygulamada olan kredi hizmetleriyle mikro krediye olan ihtiyacı karşılaması zor olmuştur. Çünkü sunulan krediler belirli grupları hedeflemekte ve özellikle kayıt dışı ekonomide faaliyet gösteren girişimcileri sistem dışında bırakmaktadır. Bunun yanında kredi almak için maddi teminat gösterilmesi zorunluluğu, mal varlığı olmayan yoksulların bu hizmetlerden yararlanmasını engellemektedir (Adaman ve Bulut, 2007:119-121)

Bugün ise küçük ve orta büyüklükteki işletmelere, çiftçilere Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Vakıflar Bankası gibi bankalar tarafından ucuz krediler sağlanmaktadır. Ayrıca Halk Bankası son yıllarda kadın girişimcilere yönelik destek verirken Garanti Bankası ve İş Bankası gibi özel ticari bankalar da mikro işletmeler için özel kredi hizmetleri vermektedirler (Ateş ve Öğütoğulları, 2012:44).

Ziraat Bankası ve Halk Bankası'nın açığını kapatmak üzere sivil toplum kuruluşu olan Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV) tarafından mikro kredi uygulamaları başlatılmıştır. Vakıf, mikro kredi uygulamalarını yaygınlaştırmak ve yoksullukla mücadeleye katkı sağlamak için 1969'dan bu yana kırsal kesime yönelik küçük krediler sağlamaktadır. Bunun yanında çiftçilere ihtiyaç duydukları konularda eğitim ve danışmanlık hizmetleri vermektedir. TKV, bu bölgelerden olumlu sonuçlar elde edince kalkınma faaliyetlerini kentsel alanlarda uygulamaya başlamış ve iş kurmak isteyen fakat yeterli sermayesi olmayan yoksullara kredi imkanı sağlamak ve bazı kadın kuruluşlarıyla iş birliği yaparak kredilerin dağıtılmasında kadınlara öncelik veren "Girişimci Destekleme Fonu" uygulamasını başlatmıştır. TKV, geri kalmış yerleşim alanlarındaki yoksul insanların iş sahibi olmaları ve mesleki beceriler kazanmalarını sağlayarak işlerini karlı bir şekilde yönetmeleri için önemli destek sağlamıştır. Ayrıca yürütülen yoksullukla mücadelede ve zirai kalkınmada önemli aşamalar kaydetmiştir. Ancak yürütülen çalışmaların, yüksek maliyetli olmasından dolayı TKV, 2003 yılında "Girişimci Destekleme Fonu" uygulamalarına ara vererek kredi dağıtımını sonlandırmıştır (Arı, 2011:74).

4.3.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SRAP)

TKV'nin kredi olanaklarının kötüye gitmesi üzerine başka bir kurum başka bir projeye yoksullara yönelik yeni kaynak sunmaya devam etmiştir. Bunu da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF), Dünya Bankası'ndan aldığı krediyle yürüttüğü "Sosyal Riski Azaltma Projesi" (SRAP) kapsamında sağlamıştır (Adaman ve Bulut, 2007: 123).

2001 yılında yaşanan ekonomik krizin etkilerini azaltmak adına Dünya Bankası ile 500 milyon dolarlık İkraz Antlaşması imzalanmıştır. SRAP uygulaması kapsamında küçük ölçekli projelere mikro kredi ile destek sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca bu krediyle yoksul ailelere yardım sağlanması, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yoksul insanların da yararlanabilmesi için nakit transferleri yapılması ve yoksullukla mücadele kapsamında faaliyet gösteren devlet kurumlarının kapasitelerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında SYDV, yoksulların istihdam olanakları geliştirmek adına "Yerel Girişimleri" de desteklemiştir (Gökyay, 2008:74).

SRAP'nin olanaklarından yararlanmak için, gelir getiren küçük ölçekli projelerin önce SYDV'ye sunulması gerekmektedir. Projeler teknik yönden incelenmekte yerel koşullara uygun olan, pazarlama ve satış açısından gelecek vaat eden girişimler için faizsiz kredi imkanı sağlanmaktadır. Krediyle iş kurup gelir elde etmesi beklenen yoksul kişilerin ilk bir yıl ödeme yapması gerekmekte ve devam eden yıllarda ise ödemeler eşit taksitlerle ve faizsiz olarak gerçekleştirilmektedir. SRAP, uygun kredi koşullarına sahip olması ve bu kaynağa ihtiyaç duyan binlerce aile olmasına rağmen istenen talebi elde edememiştir. Bunun nedeni ise krediden yararlanabilmek için projelerin belirli formatta hazırlanıp sunulması ve ayrıntılı başvuru sürecidir. Böylece programın hedef kitlesi içinde olan okuma-yazma bilmeyen birçok kişiyi krediden faydalanma hakkından mahrum kalmıştır. Uygulamada amacına ulaşmakta zorlanan ve birçok eleştiriye maruz kalan SRAP'nin tek başına yoksullukla mücadele etmesi imkansız hale gelmiştir. Halkbank ve Ziraat Bankası'nın sübvans edilen kredileri ve TKV'nin kalkınma projeleri gibi SYDV'nin yardımları da yoksul insanların istihdam olanaklarını genişletmek için gerekli olan mikro kredi ihtiyacını karşılayamamıştır. Yoksul kesimin gelir getiren üretimlerini destekleyecek, kesintisiz kredi hizmeti sunacak, emek piyasasında dışlanan kimselere kaynak sağlayacak yeni bir oluşuma ihtiyaç duyulmuştur (Adaman ve Bulut, 2007:124-125).

4.3.2. Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) ve MAYA

İstanbul'da 1995 ve 1997 yılları arasında kadınların ekonomik etkinliklerini desteklemek amacıyla faaliyetlerine başlayan Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV), vakfin yan kuruluşu olarak MAYA'yı kurmuştur. MAYA Mikro Ekonomik Destek İşletmesi tarafından 2002 yılının haziran ayında Türkiye'nin ilk mikro finans kuruluşu olarak kadınlara kredi vermeye başlamıştır. KEDV'in çalışmalarıyla gerekli fon, uluslararası sivil toplum kuruluşu olan Hristiyan Yardım Servisi (CRS) tarafından sağlanmıştır (Adaman ve Bulut, 2007:131).

Merkezi İstanbul'da bulunan MAYA, çalışmalarına 1999 depreminde en çok etkilenen illerden biri olan Kocaeli'de başlamıştır. İlk kredi Kocaeli'de 2002 yılında verilmiş olup ardından MAYA İstanbul'da 2003'te, Düzce'de 2004'te ve Sakarya'da 2005'te faaliyetlerine başlamıştır (Baltacı, 2011:86).

KEDV yoksulluğun ve eşitsizliğin olmadığı güçlü bir toplum için, kadınların yaşamlarını daha iyi duruma getirmek ve yerel kalkınmadaki liderliklerini güçlendirmek amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu amaçla bireysel ve kolektif kapasite geliştirme, kooperatifleştirme, ekonomik güçlenme, afet ve göç gibi alanlarda programlar uygulamaktadır (KEDV, 2019).

MAYA programının işleyişi ise şu şekildedir; MAYA görevlileri krediye ihtiyaç duyan kişileri belirlemekte ve daha önceden kredi kullanan üyeler tarafından yapılan tanıtımlarla ihtiyaç sahibi kadınlar kredi için başvuru yapabilmektedirler. Kredi kullanmaya karar veren kadınlar ile saha görevlileri krediyi alma süreciyle ilgili rehberlik hizmeti verdikten sonra başvuru formu doldurmaktadırlar. Kredi 4 ile 7 gün arasında onaylanmakta ve kredilerin onayından 3 hafta sonra saha görevlileri krediyi alanları ziyaret edip kredinin amacına uygun şekilde kullanıp kullanılmadığı kontrol etmektedirler. Kredi geri ödemeleri ise bankalar aracılığı ile gerçekleşmekte olup, şubeler nakit işlemleri yapmamaktadır (Haspolat, 2010:116).

4.3.3. Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) ve Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP)

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP), Türkiye'de resmi olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde pilot uygulama olarak faaliyetlerine başlamıştır. 11 Haziran 2003 tarihinde Prof. Dr. Muhammed Yunus ve Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) adına Prof. Dr. Aziz Akgül Grameen mikro kredi modeline Türkiye'de

uygulanmak üzere imza atmışlardır. Diyarbakır'da pilot proje olarak başlayan bu uygulama Başbakanlık tarafından ayrılan 130 milyon Amerikan Doları ve Dünya Bankası tarafından verilen 500 milyon Amerikan Doları ile hayata geçirilmiştir (Aydın, 2012:103-104).

Kar amacı gütmeyen TGMP'nin temel amacı, yoksulluğu ortadan kaldırmak için program doğrultusunda girişimcilere ve özellikle kadınlara mikro kredi vermektir. TGMP'nin hedef kitlesi kırsal veya kentsel bölgelerde yoksulluk sınırının altında yaşamaya çalışan kadın nüfustur. Bu krediden yararlanmak isteyenlerin aynı mahalle veya köyde yaşayan beş kadından oluşan grup kurmaları gerekmektedir (Aydın, 2012:104).

Kırsal kesimdeki yoksul kimseler için krediye ulaşım olanağı büyük bir engel olarak görünmektedir. TGMP, uygun koşullarda hazırlanan finansal bir destek ile yoksul kesimlerin de imalat, tarımsal ürünlerin depolanması ve pazarlanması gibi gelir getiren faaliyetlerde etkin bir şekilde istihdam edileceğini hedeflemektedir. Bunun yanında Grameen Bank yoksulların da rasyonel bireyler olduklarını ve eğer kırsal kesimdeki yoksullara kredi imkanı sunulursa, onların da gelirlerini arttırmak için en iyi seçeneğin hangisi olduğuna karar verebileceklerini söylemektedir. (Tilci, 2014:74).

TGMP'nin verdiği kredi hizmetleri arasında; temel kredi, girişimci kredisi, hayvancılık kredisi, sosyal kalkınma kredisi ve iletişim kredisi yer almaktadır. Bunun yanında mikro sigorta, mikro konut sigortası ve gönüllü tasarruf gibi hizmetleri de bulunmaktadır. Programın sektörel dağılımına bakıldığında en çok kredi kullanılan sektör %37.9'luk bir payla işlem ve üretim sektörü olmuştur. Bunu %30.5'lik payla ticaret sektörü takip ederken; işletme sahibi olanların oranı %21, hayvancılık sektöründe %6.1, hizmet sektöründe %2.6 ve tarım sektöründe %1.9'luk bir dağılım görülmektedir (TGMP, 2022).

2022 Nisan ayı itibariyle Türkiye'de mikro kredi alan 37.907 mikro girişimci bulunmaktadır. TGMP, 2022 yılına kadar ülkede toplamda 1.301.634.942 TL tutarında mikro kredi dağıtmıştır. TGMP, kamu kurum ve kuruluşlarından, bağışçılardan ve banka kredilerinden sağladığı fonlarla şu anda 65 ilde 95 şubeyle faaliyetlerine devam etmektedir (TGMP, 2022).

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Samsun İli Hakkında Genel Bilgiler

Samsun, Karadeniz sahil şeridinin orta bölümünde Yeşilirmak ve Kızılırmak nehirlerinin Karadeniz'e döküldükleri deltalar arasında yer almaktadır. Karadeniz Bölgesi'nin Anadolu'ya açılan kapısı konumunda oluşu Samsun'un ticari alandaki hareketliliğine katkı sağlamaktadır. Kızılırmak ve Yeşilirmak akarsularını delta alanlarında oluşan kıyılarında Türkiye'nin tarımsal alanda en verimli ovalarından biri olan Bafra ve Çarşamba ovaları yer almaktadır (Varıcı ve Mortaş; 2018).

Samsun'daki ekonomik hayat tarım, hayvancılık, sanayi ve hizmet sektörleri ekseninde gelişmiştir. Son yıllarda enerji sektörü de bu iş kollarına eklenmiştir. 2020 yılında gayrisafi hasılanın %64,3'ü hizmet sektörü, %22,1'i sanayi sektörü ve %13,6'sı tarım sektöründen elde edilmektedir. Samsun ilinin istihdam yapısı tarımdan etkilenmiştir ve işgücünün önemli kısmı tarımsal alanda çalışmaktadır. Bafra ve Çarşamba ovalarında yetiştirilen sebze, çeltik, ayçiçeği, mısır ve fındık gibi ürünler bölge ihtiyacını karşılamakla birlikte il dışına da pazarlanmaktadır. Aynı zamanda tarım ürünlerinin ihracatı şehrin ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Samsun ilinde yapılan hayvancılık ise daha çok aile işletmesi şeklinde olup kendi geçimlerini sağlamaya yöneliktir. İl genelinde istihdamın geliştirilmesi adına Organize Sanayi Bölgeleri oluşturulmuştur. Bu sanayi bölgelerinde üretimde olan 167 işletmede toplam 9.323 kişiye istihdam sağlanmıştır (Samsun İktisadi Rapor; 2021). Samsun ve çevresinde imalat sanayinde üretilen ürünlerin en önemlileri gıda, mobilya, kauçuk ve plastik, çimento, demir, bakır, gübre, oto yedek parçasıdır. Son zamanlarda ise Samsun, cerrahi aletler üretimi konusunda dünyanın önde gelen şehirleri arasında yer almaktadır. Ayrıca Samsun, Orta ve Doğu Karadeniz'in ticaret merkezi konumunda olduğundan dolayı coğrafi konum ve ulaşım durumu sayesinde ticaretin geliştiği bir şehirdir (KTB, 2022).

Samsun ilinin nüfusu, 2021 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 1.371.274'tür. Samsun'da merkez de dahil olmak üzere toplamda 17 ilçe bulunmaktadır. Samsun ilinin kişi başı gayri safi yurtiçi hasıla değeri Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye'de kişi başı gayri safi yurtiçi hasıla değeri 2020 yılında 60.525 TL iken, Samsun'da 41.395 TL olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2022).

5.2. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmanın amacı, kadının güçlendirilmesinde ve işgücüne katılımın artırılmasında son dönemlerde önemli araçlardan biri olan mikro kredinin söz konusu hedefe ulaşmadaki rolünü tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda Samsun ilinde mikro krediden faydalanan kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve refah değişimlerini incelemek araştırmanın ana konusunu oluşturmaktadır. İlaveten;

- Samsun ilinde mikro kredi uygulamalarının kadınların işgücüne katılımını arttırmada etkili bir araç olup olmadığını sorgulamak
- Mikro kredi faydalanıcılarının krediyi almadan önceki durumlarıyla krediyi aldıktan sonraki ekonomik durumları arasında pozitif yönlü bir gelişme olup olmadığını saptamak
- Mikro kredi faydalanıcılarının krediyi aldıktan sonra sosyal statülerinde bir gelişme olup olmadığını belirlemek de araştırmanın diğer amaçlarındandır.

5.3. Araştırmanın Önemi ve Temel Soruları

Bu çalışma, mikro kredi uygulamasının Samsun ilinde durum tespitinin yapılması, mikro kredinin kadın istihdamına ve kadının güçlendirilmesine olan etkisi ve uygulamanın ne kadar etkin yürütüldüğünün ortaya konulması bakımından önemlidir. Araştırmanın temel soruları da şu şekilde sıralanabilir;

S1: Mikro kredi kadınların işgücüne katılımını arttırmada etkili bir araçtır.

S2: Mikro kredi kullanımı ile hanenin gelir seviyesi artışı doğru orantılıdır.

S3: Mikro kredi alan kadınların sosyal hayatlarında olumlu yönde değişim olmuştur.

S3a: Mikro kredi kullanan kadınların sosyalleşme imkanları gelişmiştir.

S3b: Mikro kredi kullanan kadınlar daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip oldular.

S3c: Mikro kredi kullanan kadınlar girişimcilik konusunda daha fazla cesaretlidirler.

S3d: Mikro kredi kullanan kadınların hane içinde karar alma süreçlerine katılımı artmıştır.

S4: Mikro kredi kullanan kadınların kendilerine ve geleceğe olan güvenleri artmıştır.

S5: Mikro kredi kullanan kadınlar diğer kadınlara da istihdam olanağı sağlamışlardır.

S6: Mikro kredi ihtiyaçları karşılamada yeterli olmuştur.

S7: Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumuyla yeniden mikro kredi almak isteyenler arasında anlamsal ilişki vardır.

S8: Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumuyla mikro kredi kullandıktan sonra daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip olma durumu arasında anlamsal ilişki vardır.

S9: Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumu ile eğitim durumu arasında anlamsal ilişki vardır.

5.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada bulguların toplanmasında kullanılan yöntem anket yöntemidir. Anket, hem nicel hem de nitel ölçüm ve analizler için kullanılan, bireylerden belli konulardaki tutumları ve düşünceleri hakkında bilgi almak amacıyla sözlü ve yazılı olarak yapılan bir araştırma yöntemidir (Arıkan, 2018:98).

Bu araştırma için hazırlanan ve üç bölümden oluşan anket, ağırlıklı kapalı uçlu sorulara dayanmaktadır. Ancak çalışmada kadının güçlendirilmesi ve istihdam gibi geniş bir konu ele alındığı için ankette açık uçlu sorular da yer almaktadır. Anket, Samsun ilinin İlkadım, Atakum, Bafra ve Tekkeköy ilçelerinde gerçekleştirilmiştir.

5.4.1 Örneklem seçimi, kapsam ve sınırlılıklar

Araştırmanın evrenini; Samsun ilindeki Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı kapsamında kredi kullanan kadınlar oluşturmaktadır. Samsun Mikro Kredi Şube Müdürlüğü'ne kayıtlı toplam katılımcı sayısı 2020 Ekim ayı itibarıyla 400'dür. Anketler, Mayıs-Eylül 2021 dönemini kapsayan 5 aylık süre zarfında Mikro Kredi Şube görevlilerinin eşliğinde bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırmacı Şube'nin mikro kredi kullananlar için düzenlediği merkez toplantılarına katılarak yüz yüze görüşmeler yapmak suretiyle anketleri tamamlamıştır.

Çalışmada örneklem kütesinin büyüklüğünü ortaya koyabilmek için aşağıdaki formülden faydalanılmıştır (Akbulut ve Yılmaz, 1999:8).

$$n = \frac{NPQZ^2}{(N-1)d^2 + PQZ^2}$$

Burada;

n : Örnek Kütle Büyüklüğü,

N : Anakütle Büyüklüğü (Samsun ili Mikro Kredi Şube Müdürlüğü'ne kayıtlı mikro kredi müşteri sayısı),

P : Mikro kredinin kullanma olasılığı,

Q : Mikro kredi kullanmama olasılığı ($1-P$),

Z : % $(1-\alpha)$ düzeyinde Z test değeri,

α : Önem düzeyi ve

d : Hata (tolerans) payıdır.

Araştırmada anakütleyi temsil edecek minimum örnek büyüklüğü, şu şekildedir;

$$n = [400 * 0,5 * 0,5 * 1,96 * 1,96] / [(400-1) * 0,05 * 0,05 * 1,96 * 1,96] = 100,30$$

Yukarıda belirtilen formülden yola çıkarak belirlenen örneklem sayısı 100 kişidir.

Ancak anket sürecinde Samsun Mikro Kredi Şube görevlilerinin de yardımlarıyla 104 kişi ankete katılım göstermiştir. Araştırmada anakütle-örneklem seçiminde basit tesadüfi örnekleme modeli kullanılmıştır. “Basit tesadüfi örnekleme modelleri evren hakkında genel bir yargıya ulaşmak amacıyla evrenin tümüne veya ondan alınacak bir gruba yapılan bir araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Kılıç, 2013:45).

Anket formu üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, katılımcıların demografik özellikleri, ikinci kısımda katılımcıların ekonomik özellikleri ile ilgili sorular ve üçüncü kısım da mikro kredi kullanım sürecine ilişkin sorular yer almaktadır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Program For Social Sciences) programı ile analiz edilmiştir.

5.5. Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde katılımcıların demografik ve ekonomik özelliklerine yönelik bulgular ile mikro kredi kullanım sürecine dair bulgular açıklanmıştır.

5.5.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Araştırma alanında katılımcıların ağırlıkla 34-49 yaş aralığında olduğu saptanmıştır. Alanda 18-25 yaş aralığındaki bireylerin mikro krediyi en az kullanan grup olduğu belirlenmiştir (Tablo 5.1).

Tablo 5.1. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

		(Frekans)	Oran(%)
Yaş	18-25	9	8,7
	26-33	20	19,2
	34-41	25	24,0
	42-49	36	34,6
	50 ve üzeri	14	13,5
	Toplam	104	100,0

Tablo 5.2’de medeni duruma göre dağılım incelenmiştir, araştırma alanında ankete tabi tutulan kadınların büyük ölçüde evli olduğu gözlenmiştir. Evli olanların oranı %60,6, bekar olanların oranı %23,1, boşanmış olanların oranı %16,3’tür. Her ne kadar evli olanların oranı toplam içinde fazla olsa da boşanmış olanların oranı da dikkat çekicidir.

Tablo 5.2. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Medeni Durum	Evli	63	60,6
	Bekar	24	23,1
	Boşanmış	17	16,3
	Toplam	104	100,0

Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde, ilköğretim mezunları oranının %39,4, lise mezunları oranının %45,2, ön lisans/lisans mezunları oranının %15,4 olduğu belirlenmiştir. Eğitim seviyesinin en yüksek olduğu lisans mezunlarında mikro kredi kullanım oranı oldukça düşüktür. Mikro kredi daha çok eğitim düzeyi yetersiz olan kadınlar tarafından kullanılmaktadır (Tablo 5.3).

Tablo 5.3. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Eğitim Durumu	İlköğretim	41	39,4
	Lise	47	45,2
	Ön Lisans/Lisans	16	15,4
	Toplam	104	100,0

Katılımcıların eşlerinin mesleklerine göre dağılımı incelendiğinde en yüksek oranın eşi işçi olan kadınlara ait olduğu belirlenmiştir. Bu grubu eşi esnaf olanlar takip etmektedir (Tablo 5.4).

Tablo 5.4. Katılımcıların Eşin Mesleğine Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Eşin mesleği	İşçi	26	41,9
	Esnaf	14	22,6
	Çiftçi	5	8,1
	Emekli	5	8,1
	Memur	3	4,8
	Diğer	9	14,5
	Toplam	62	100,0

5.5.2. Katılımcıların Ekonomik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Mikro kredi kullanmadan önce katılımcıların sosyal güvencelerinin olma durumları incelendiğinde katılımcıların %56,7'sinin sosyal güvencesinin olduğu, %43,3'ünün ise olmadığı görülmüştür (Tablo 5.5).

Tablo 5.5. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanmadan Önce Sosyal Güvenceleri Olup Olmamalarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Mikro kredi kullanmadan önce sosyal güvenceniz var mıydı?	Evet	59	56,7
	Hayır	45	43,3
	Toplam	104	100,0

Katılımcıların oturulan evdeki ikamet durumu incelendiğinde; kendi evinde oturanların en yüksek orana sahip grup olduğu görülmüştür (Tablo 5.6).

Tablo 5.6. Katılımcıların Oturdukları Evlerin Mülkiyetine Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Oturduğunuz ev kime ait?	Kendi evimiz	53	51,0
	Kira	47	45,2
	Kendi evimiz değil ama ücretsiz oturuyoruz	4	3,8
	Toplam	104	100,0

Katılımcıların oturduğu evde yaşadığı kişi sayısı incelendiğinde, hanede ağırlıklı 4 kişinin yaşadığı belirlenmiştir (Tablo 5.7).

Tablo 5.7. Katılımcıların Oturdukları Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Oturduğunuz evde kaç kişi yaşıyor?	1	6	5,8
	2	12	11,5
	3	30	28,8
	4	34	32,7
	5 ve üzeri	22	21,2
	Toplam	104	100,0

Araştırmaya tabi tutulan kadınların ailesinde çalışan kişi sayıları incelendiğinde 1 kişi çalışanların oranının %40,4, 2 kişi çalışanların oranının %49, 3 kişi çalışanların oranının %4,8 olup, 4 ve üzeri sayıda çalışanların oranının %5,8 olduğu saptanmıştır (Tablo 5.8).

Tablo 5.8. Katılımcıların Ailesinde Çalışan Kişi Sayısına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Ailenizde kaç kişi çalışıyor?	1	42	40,4
	2	51	49,0
	3	5	4,8
	4 ve üzeri	6	5,8
	Toplam	104	100,0

Katılımcıların ailelerinin mikro kredi kullanmadan önceki toplam aylık gelir dağılımı incelendiğinde; ailelerin aylık gelirinin ağırlıklı 3500-4500 TL aralığında olduğu belirlenmiştir (Tablo 5.9).

Tablo 5.9. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanmadan Önceki Toplam Aylık Gelire Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Ailenizin mikro kredi kullanmadan önceki toplam aylık geliri ne kadardır?	0-1500 TL	1	1,0
	1500-2500 TL	13	12,5
	2500-3500 TL	30	28,8
	3500-4500 TL	35	33,7
	4500 TL'den fazla	25	24,0
	Toplam	104	100,0

Katılımcıların ailelerinin mikro kredi kullandıktan sonraki toplam aylık gelir dağılımı incelendiğinde ise; en çok paya sahip grubun 4500 TL'den fazla gelir elde edenler olduğu saptanmıştır. Bu grubu 3500-4500 TL geliri olanlar takip etmektedir (Tablo 5.10).

Tablo 5.10. Katılımcıların Ailesinde Mikro Kredi Kullandıktan Sonraki Toplam Aylık Gelirine Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Ailenizin mikro kredi kullandıktan sonraki toplam aylık geliri ne kadardır?	1500-2500 TL	2	1,9
	2500-3500 TL	14	13,5
	3500-4500 TL	31	29,8
	4500 TL'den fazla	57	54,8
	Toplam	104	100,0

Katılımcıların evinde kararları veren kişiler incelendiğinde; ortak karar verenlerin en yüksek paya sahip olduğu görülmüştür (Tablo 5.11).

Tablo 5.11. Katılımcıların Evinde Kararları Kimin Verdiğine Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Evde kararları kim vermektedir?	Eşim	13	12,5
	Ben	22	21,2
	Ortak karar alırız	62	59,6
	Aile büyükleri karar verir	7	6,7
	Toplam	104	100,0

5.5.3. Katılımcıların Mikro Kredi İle İlgili Bilgilerine Yönelik Bulgular

Katılımcıların mikro krediyi almadan önce herhangi bir işte çalışma durumları incelendiğinde kredi almadan önce çalışanların oranının daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5.12).

Tablo 5.12. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Herhangi Bir İşte Çalışıp Çalışmama Durumu

		Frekans	Oran(%)
Mikro krediyi almadan önce herhangi bir işte çalışıyor muydunuz?	Evvet	57	54,8
	Hayır	47	45,2
	Toplam	104	100,0

Katılımcıların mikro kredi almadan önce yaptıkları iş dağılımı incelendiğinde el işi/ ev yemekleri yapanların oranı %12,5, mevsimlik tarım işçisi olanların oranı %3,6, gündelikçi olanların ve çocuk bakıcılığı yapanların oranı aynı olup %1,8'dir ve en az paya sahiptir (Tablo 5.13).

Tablo 5.13. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Hangi İş Yaptıklarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Mikro kredi almadan önce ne iş yapıyordunuz?	El işi/ Ev yemekleri	7	12,5
	Mevsimlik tarım işçisi	2	3,6
	Gündelikçi	1	1,8
	Çocuk Bakıcılığı	1	1,8
	Esnaf	14	25,0
	Diğer (network)	31	55,4
	Toplam	56	100,0

Krediyi almadan önce piyasada kendi iş yerini kurup kurmama durumu incelendiğinde; iş yeri kuranların oranının %35, iş yeri kurmayanların oranının %65 olduğu belirlenmiştir (Tablo 5.14).

Tablo 5.14. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Piyasada Kendi İş Yerlerini Kurup Kurmamalarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Krediyi almadan önce piyasada kendi iş yerinizi kurduunuz mu?	Evet	36	35,0
	Hayır	67	65,0
	Toplam	103	100,0

Piyasa iş kurma deneyimi sonucu incelendiğinde başarısız olanların oranı %20, başarılı olanların oranı %80'dir (Tablo 5.15).

Tablo 5.15. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Piyasada İş Kurma Deneyimlerinin Başarılı Olup Olmamasına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Piyasa iş kurma deneyiminiz nasıl sonuçlandı?	Başarısız oldum	9	20,0
	Başarılı oldum	36	80,0
	Toplam	45	100,0

Katılımcıların piyasada iş kurma deneyimlerinin başarısız olmalarının nedenlerine göre dağılımı incelendiğinde; yeterli deneyime sahip olmamanın %30, sermaye yetersizliğinin %50, piyasa koşullarının olumsuz olmasından dolayı başarısız olmanın %20'lik paya sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5.16. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Piyasa Deneyimlerinin Başarısız Olma Nedenlerine Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Başarısız olmanızın nedeni nedir?	Yeterli deneyime sahip olmamam	3	30,0
	Sermayenin yetersizliğinden	5	50,0
	Piyasa koşullarının olumsuz olması	2	20,0
	Toplam	10	100,0

Mikro kredinin ilk kez kullanıldığı zaman dilimi incelendiğinde 2009-2021 yılları arasında en fazla 2019 yılında mikro kredi kullanıldığı saptanmıştır. 2021 yılında bu oranın 2020 yılına kıyasla önemli ölçüde azalması, Covid-19'un olumsuz iktisadi etkisine bağlanabilir.

Tablo 5.17. Katılımcıların İlk Mikro Krediyi Hangi Yıl Aldıklarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
İlk mikro krediyi ne zaman aldınız? (Yıl)	2009	1	1,0
	2011	4	3,8
	2013	4	3,8
	2014	1	1,0
	2015	9	8,7
	2016	7	6,7
	2017	13	12,5
	2018	19	18,3
	2019	23	22,1
	2020	16	15,4
	2021	7	6,7
	Toplam	104	100,0

Katılımcıların mikro kredi kullanım sıklığı incelendiğinde ise bir defa alanların oranının %17,3, 2-3 defa alanların oranının %43,3, 4-5 defa alanların oranının %17,3, 6 ve üzeri sayıda alanların oranının %22,1 olduğu belirlenmiştir (Tablo 5.18).

Tablo 5.18. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Şimdiye kadar kaç kere mikro kredi aldınız?	1	18	17,3
	2-3	45	43,3
	4-5	18	17,3
	6 ve üzeri	23	22,1
	Toplam	104	100,0

Mikro kredi olarak alınan kredinin kullanıldığı işlerin dağılımı incelendiğinde, en yüksek orana sahip işlerin; oya, örgü, dikiş-nakış, çeyizlik ürünler vb. el emeği gerektiren işler ile katalog ürün satışı, ticaret (network) işleri olduğu saptanmıştır (Tablo 5.19).

Tablo 5.19. Katılımcıların Mikro Kredi Olarak Aldıkları Krediyi Hangi Alanda İş Yapmak İçin Kullandıklarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Mikro krediden aldığımız krediyi hangi alanda iş yapmak için kullandınız?	Sebze, meyve, reçel, süt, süt ürünleri, yöresel tatlar vb. tarım kaynaklı ürünler	11	10,6
	Oya, örgü, dikiş-nakış, çeyizlik ürünler vb. el emeği gerektiren ürünler	34	32,7
	Lokanta, kafe işletmeciliği vb. gibi hizmet odaklı ürünler	7	6,7
	Eşimin var olan işine katkı sağlamak	8	7,7
	Katalog ürün satışı, ticaret (network)	34	32,7
	Diğer	10	9,6
	Toplam	104	100,0

Mikro kredi olarak alınan kredinin hangi ölçüde iş kurmak maksadıyla kullanıldığı araştırıldığında, mikro kredinin çok büyük kısmının (%83,7) iş kurma maksadıyla kullanıldığı belirlenmiştir (Tablo 5.20).

Tablo 5.20. Katılımcıların Mikro Krediden Aldıkları Paranın Ne Kadarını İş Kurmak İçin Kullanmalarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Mikro kredinin almış olduğunuz para miktarının ne kadarını iş kurmak amacıyla kullandınız?	%25	1	1,0
	%50	11	10,6
	%75	5	4,8
	%100	87	83,7
	Toplam	104	100,0

Mikro kredi ile kurulan işte başarılı olma durumunun dağılımı incelendiğinde ise başarılı olanların oranı %96,2, başarılı olmayanların oranı %3,8'dir (Tablo 5.21).

Tablo 5.21. Katılımcıların Mikro Krediyle Kurdukları İşte Başarılı Olup Olmamlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Mikro krediyle kurduğunuz işte başarılı oldunuz mu?	Evet	100	96,2
	Hayır	4	3,8
	Toplam	104	100,0

Mikro kredi kullanarak yapılan işte kendi çalışanların oranı %70,2, eşi ile çalışanların oranı %9,6, eşi çalışanların oranı %2,9, yanında işçi çalıştıranların oranı %17,3'tür (5.22).

Tablo 5.22. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanarak Yaptıkları İşte Kiminle Çalıştıklarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Mikro kredi kullanarak yaptığınız işte;	Kendim çalışıyorum	73	70,2
	Eşimle çalışıyorum	10	9,6
	Eşim çalışıyor	3	2,9
	Yanımda işçi çalıştırıyorum	18	17,3
	Toplam	104	100,0

Mikro kredinin kullanan kişi haricinde ilave istihdam yaratma durumu incelendiğinde, mikro kredi kullananların kendileri dışında en fazla 1-2 kişiye istihdam sağladıkları tespit edilmiştir (Tablo 5.23).

Tablo 5.23. Katılımcıların Mikro Krediyile İlave İstihdam Oluşturmalarına Göre Dağılımı

		Frekans	Oran (%)
Mikro krediyle ilave istihdam oluşturduysanız, bunu kaç kişiye sağladınız?	0 (kullanıcının sadece kendisinin istihdam edildiği durum)	84	80,8
	1 kişi	9	8,7
	2 kişi	6	5,8
	3 kişi	2	1,9
	4 kişi	2	1,9
	5 kişi	1	1,0
	Toplam	104	100,0

Mikro kredi desteğinin alınmamış olması durumunda yapılacak işin dağılımı incelendiğinde ise çalışmayacak olanların oranının %32,7 olduğu belirlenmiş olup bu durum önemli bir sonuca işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle mikro kredinin kullanılmadığı durumda birçok kadının çalışma imkanı bulamayacağı gün ışığına çıkmıştır (Tablo 5.24).

Tablo 5.24. Mikro Kredinin Kullanılmadığı Durumda Katılımcıların Yapmayı Öngördüğü İşler (Faaliyetler)

		Frekans	Oran(%)
Mikro kredi desteğini almamış olsaydınız şu an ne yapıyor olurdunuz?	Çalışmayacaktım	34	32,7
	Banka kredileri vs yardımlarla işimi geliştirecektim	8	7,7
	İş arayacaktım	16	15,4
	Devlet tarafından verilen çeşitli yardımları kullanırdım	6	5,8
	Kendi işimde devam ederdim	31	29,8
	Diğer	9	8,7
	Toplam	104	100,0

Mikro kredinin ihtiyaçları karşılamada yeterli olma durumu dağılımı incelendiğinde ise, kredinin yeterli olduğunu belirtenlerin oranı %55,8, yeterli olmadığını belirtenlerin oranı %44,2'dir (Tablo 5.25).

Tablo 5.25. Mikro Kredinin İhtiyaçlarını Karşılama Yeterli Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

		Frekans	Oran(%)
Mikro kredi ihtiyaçlarınızı karşılama yeterli oldu mu?	Evet	58	55,8
	Hayır	46	44,2
	Toplam	104	100,0

Katılımcıların mikro kredi kullanma sebepleri incelendiğinde ise, mikro kredinin ağırlıklı geçim sağlamak ve mevcut işi büyütmek amacıyla alındığı tespit edilmiştir (Tablo 5.26).

Tablo 5.26. Katılımcıların Mikro krediyi Alma Nedenlerinin Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Mevcut işimi büyütmek için	22	21,2%	13	12,5%	5	4,8%	29	27,9%	35	33,7%
Yeni bir iş kurmak için	35	33,7%	24	23,1%	6	5,8%	17	16,3%	22	21,2%
Geçimimi sağlayabilmek için	11	10,6%	13	12,5%	5	4,8%	32	30,8%	43	41,3%
Borçlarımı ödeyebilmek için	23	22,1%	16	15,4%	6	5,8%	30	28,8%	29	27,9%
Çocuklarımın eğitimini sağlamak için	47	45,2%	14	13,5%	4	3,8%	24	23,1%	15	14,4%

Katılımcıların mikro kredi kullanımının ertesinde ekonomik durumlarındaki değişim incelendiğinde ise, mikro kredi kullandıktan sonra ekonomik durumlarında iyileşme olduğu ve katılımcıların harcamaları üzerindeki kontrollerinin arttığı tespit edilmiştir (Tablo 5.27).

Tablo 5.27. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanımının Ertesinde Ekonomik Durumlarındaki Değişimin Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Mikro kredi kullandıktan sonra ekonomik durumumda iyileşme oldu	2	1,9 %	3	2,9 %	11	10,6 %	53	51,0 %	35	33,7 %
Mikro kredi kullandıktan sonra tüketim harcamaları arttı.	9	8,7 %	14	13,5 %	29	27,9 %	36	34,6 %	16	15,4 %
Mikro kredi kullandıktan sonra harcamaları üzerindeki kontrolüm arttı	3	2,9 %	6	5,8 %	6	5,8 %	52	50,0 %	37	35,6 %
Mikro kredi kullandıktan sonra yaşam standartlarım ₁ sürdürülebilirliğe dair güvenim arttı	3	2,9 %	2	1,9 %	22	21,2 %	46	44,2 %	31	29,8 %

Katılımcıların mikro kredi kullandıktan sonra toplumsal statüsündeki değişim durumu incelendiğinde ise, katılımcıların mikro kredi kullandıktan sonra sosyalleşme imkanı bulduğu, daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip olduğu ve diğer kadınları girişimcilik konusunda cesaretlendirmeye çalıştıkları tespit edilmiştir (Tablo 5.28).

Tablo 5.28. Katılımcıların Mikro Kredi Kullandıktan Sonra Toplumsal Statüsündeki Değişim Durumu

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Mikro kredi kullandıktan sonra sosyalleşme imkanım oldu.	2	1,9%	5	4,8%	10	9,6%	48	46,2%	39	37,5%
Mikro kredi kullandıktan sonra sosyal çevremdeki pozitif imajım arttı.	5	4,8%	3	2,9%	5	4,8%	47	45,2%	44	42,3%
Mikro kredi kullandıktan sonra daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip oldum.	1	1,0%	6	5,8%	17	16,3%	37	35,6%	43	41,3%
Mikro kredi kullandıktan sonra topluma yararlı işlerde daha fazla yer aldım.	2	1,9%	11	10,6%	15	14,4%	50	48,1%	26	25,0%
Mikro kredi kullandıktan sonra diğer kadınları girişimcilik konusunda cesaretlendirme ye çalıştım.	1	1,0%	3	2,9%	1	1,0%	34	32,7%	65	62,5%

Katılımcıların mikro kredi kullandıktan sonraki özgüven ve beklenti durumu incelendiğinde ise katılımcıların mikro kredi kullandıktan sonra diğer insanları ikna etme becerilerinin arttığı, iş ve özel yaşamlarında karar verme özgürlüklerinin arttığı ayrıca geleceğe dönük olumlu beklentilerinin arttığı tespit edilmiştir (Tablo 5.29).

Tablo 5.29. Katılımcıların Mikro Kredi Kullandıktan Sonra Özgüven ve Beklenti Durumu

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Mikro kredi kullandıktan sonra geleceğe dönük olumlu beklentilerim arttı.	2	1,9%	6	5,8%	22	21,2%	33	31,7%	41	39,4%
Mikro kredi kullandıktan sonra risk alma düzeyim arttı.	0	0,0%	8	7,7%	32	30,8%	30	28,8%	34	32,7%
Mikro kredi kullandıktan sonra diğer insanları etkileme/ikna etme becerim arttı.	0	0,0%	4	3,8%	14	13,5%	55	52,9%	31	29,8%
Mikro kredi kullandıktan sonra iş ve özel yaşamımda karar verme özgürlüğüm arttı.	0	0,0%	3	2,9%	7	6,7%	58	55,8%	36	34,6%

Katılımcıların yeniden mikro kredi kullanma isteği dağılımı incelendiğinde ise, katılımcıların büyük oranda yeniden mikro kredi almak istedikleri tespit edilmiştir (Tablo 5.30).

Tablo 5.30. Katılımcıların Yeniden Mikro Kredi Kullanma İsteği Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Yeniden mikro kredi almak istiyorum.	2	1,9%	1	1,0%	6	5,8%	11	10,6%	84	80,8%
Mikro kredi alarak ilerde daha karlı işler yapacağımı düşünüyorum.	3	2,9%	1	1,0%	15	14,4%	26	25,0%	59	56,7%

Tablo 5.31.'de mikro kredi ile kurulan işte başarılı olma durumu ile yeniden mikro kredi alma durumu arasındaki ilişki ki kare analizinde incelenmiştir ve başarılı olanlarda kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %2, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1, kararsızım cevabı verenlerin oranı %6, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %11, kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %80'dir. Başarılı olmayanlarda tamamı kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %80'dir. Mikro kredi ile kurulan işte başarılı olma durumu ile yeniden mikro kredi alma durumu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 5.31. Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumu ile yeniden mikro kredi alma durumu arasındaki ilişki ki kare analizi

			Yeniden mikro kredi almak istiyorum.					Toplam
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Mikro krediyle kurduğunuz işte başarılı oldunuz mu?	Evet	Frekans	2	1	6	11	80	100
		Oran (%)	2,0%	1,0%	6,0%	11,0%	80,0%	100,0%
	Hayır	Frekans	0	0	0	0	4	4
		Oran (%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Frekans	2	1	6	11	84	104
		Oran (%)	1,9%	1,0%	5,8%	10,6%	80,8%	100,0%

p=0,911

Tablo 5.32’de mikro kredi ile kurulan işte başarılı olma durumu ile mikro kredi kullandıktan sonra daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip olma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde başarılı olanlarda kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %6, kararsızım cevabı verenlerin oranı %16, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36, kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %41’dir. Başarılı olmayanlarda kararsız olanların oranı %25, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %25, kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %50’dir. Mikro kredi ile kurulan işte başarılı olma durumu ile mikro kredi kullandıktan sonra daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip olma durumu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 5.32. Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumu ile mikro kredi kullandıktan sonra daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip olma durumu arasında ki kare analizi

			Mikro kredi kullandıktan sonra daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip oldum.					Toplam
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Mikro krediyle kurduğunuz işte başarılı oldunuz mu?	Evet	Frekans	1	6	16	36	41	100
		Oran (%)	1,0%	6,0%	16,0%	36,0%	41,0%	100,0%
	Hayır	Frekans	0	0	1	1	2	4
		Oran (%)	0,0%	0,0%	25,0%	25,0%	50,0%	100,0%
Toplam		Frekans	1	6	17	37	43	104
		Oran (%)	1,0%	5,8%	16,3%	35,6%	41,3%	100,0%

p=0,954

Tablo 5.33'te mikro kredi ile kurulan işte başarılı olma durumu ile eğitim durumu arasındaki ilişki ki kare analiziyle incelenmiştir

Tablo 5.33. Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumu ile eğitim durumu arasındaki ki kare analizi

			Eğitim Durumu			Toplam
			İlköğretim	Lise	Ön Lisans/Lisans	
Mikro krediyle kurduğunuz işte başarılı oldunuz mu?	Evet	Frekans	39	45	16	100
		Oran (%)	39,0%	45,0%	16,0%	100,0%
	Hayır	Frekans	2	2	0	4
		Oran (%)	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Frekans	41	47	16	104
		Oran (%)	39,4%	45,2%	15,4%	100,0%

p=0,677

Mikro krediyle kurulan işte başarılı olanlarda ilköğretim mezunu oranı %39, lise mezunu olanlarda %45, ön lisans/lisans mezunu olanların oranı %16'dır. Başarılı olmayanlarda ilköğretim mezunu oranı %50, lise mezunu olanlarda %50, ön lisans/lisans mezunu olanların oranı %0'dır (Tablo 5.33).

6.SONUÇ

Ülkelerin kalkınması için kadının işgücüne katılımının önemi oldukça büyüktür. Kadının işgücüne katılımında yaşanan sorunların çözümlenmesi için hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları tarafından çeşitli politikalar üretilmekte ve uygulamaya koyulmaktadır. Bu anlamda yoksullukla mücadele aracı olarak planlanan mikro kredi uygulaması, kadınların işgücüne katılımında önemli bir konumdadır.

Mikro kredi uygulamalarının 1980’li yıllardan beri uygulanmış olan “en etkili kalkınma politikası yeniliği” olarak adlandırılmasının sebebi, mikro kredinin bugüne kadar uygulanmış yoksullukla mücadele araçlarından oldukça farklı bir yaklaşım sergilemiş olmasıdır. Yoksullukla mücadele etmek için yürütülen çalışmalarda temel amaç yoksullara yardım etmek olmuştur. Bu yardımın ise devlet, sivil toplum kuruluşları ve hayırsever olarak adlandırılan kişilerden karşılanması hedeflenmiştir. Dolayısıyla yoksullar için yardımın dışarıdan sağlanacağı ve yoksul insanların kendi başlarına yoksulluktan kurtulamayacağı düşünülmektedir. Mikro kredi sistemi ise, bu anlayıştan tamamen farklı bir şekilde, yoksul insanların kendi kendine yoksulluktan kurtulmalarını sağlayacak biçimde planlanmıştır. Finansal piyasalardan kendilerine kaynak sağlayamayan yoksul insanlar için mikro kredi yoluyla finansal desteğin sağlanması, serbest piyasa koşulları içerisinde kendilerinin mücadele etmesi ve böylece yoksulluktan kurtulmaları amaçlanmaktadır. Türkiye’de mikro kredi alanında faaliyet gösteren kuruluşlar öncelikli olarak sosyal fayda yaratmayı amaçlayan ve ticari boyutta kazanç sağlamayı düşünmeyen kurumlardır. Bu noktada MAYA, KEDV’in ticari bir işletmesi olarak kadınlar için sosyal ve ekonomik imkanlar yaratmayı amaçlamaktadır. TGMP ise TİSVA ile mikro kredi sisteminin geliştiricisi olan Grameen Bankası’nın ortak girişimidir. Grameen Bankası Diyarbakır’da uygulanan 3 yıllık proje sonrasında faaliyetlerini bütünüyle TGMP’ye devretmiştir.

Mikro kredi üzerine yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu yoksulluk üzerinedir fakat bu çalışmada mikro kredi uygulamaları yoksulluk boyutu yerine kadının işgücüne katılımı ve güçlendirilmesi ekseninde incelenmiştir. Bu çalışmanın amacı, kadının güçlendirilmesinde ve işgücüne katılımın artırılmasında son dönemlerde önemli araçlardan biri olan mikro kredinin söz konusu hedeflerde oynadığı rolü tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda Samsun ilinde mikro krediden faydalanan kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve refah değişimleri ele alınmıştır. Samsun Mikro Kredi Şube Müdürlüğü’ne kayıtlı toplam katılımcı sayısı 2020 Ekim ayı itibariyle 400’dir..

Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Örneklem seçimi ile 104 kişiye ulaşılmıştır. Anket formu üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, katılımcıların demografik özellikleri, ikinci kısımda katılımcıların ekonomik özellikleri ile ilgili sorular ve üçüncü kısımda da mikro kredi kullanım sürecine ilişkin sorular yer almıştır.

Anket sonucunda elde edilen bulgulara göre araştırmada ortaya konulan S1 sorusu kısmen kabul edilmiştir. S1 sorusu “Mikro kredi kadınların işgücüne katılımını artırmada etkili bir araçtır” şeklindedir ve bahsi geçen örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilen araştırma sonucundan anlaşılacağı üzere katılımcıların büyük çoğunluğu mikro kredi sayesinde işgücüne katılım sağlamıştır. S2 sorusu “Mikro kredi kullanımı ile hanenin gelir seviyesi artışı doğru orantılıdır” şeklindedir ve kabul edilmiştir.

S3 sorusu “Mikro kredi alan kadınların sosyal hayatlarında olumlu yönde değişim olmuştur” şeklindedir ve kabul edilmiştir. S3a sorusu “Mikro kredi kullanan kadınların sosyalleşme imkanları gelişmiştir” şeklindedir ve buna karşılık çalışmada katılımcılardan cevaplanması istenen “Mikro kredi kullandıktan sonra sosyalleşme imkanım oldu” önermesine “Katılıyorum” diyenlerin sayısı 48 iken “Kesinlikle Katılıyorum” diyenlerin sayısı 39 olarak gerçekleşmiştir. S3b sorusu “Mikro kredi kullanan kadınlar daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip oldular” şeklindedir ve bu soru kabul edilmiştir. S3c sorusu da kabul edilmiştir. “Mikro kredi kullanan kadınlar girişimcilik konusunda daha fazla cesaretlidirler” şeklinde kurulan soruya karşılık katılımcılara sorulan “Mikro kredi kullandıktan sonra diğer kadınları girişimcilik konusunda cesaretlendirmeye çalıştım” sorusuna katılımcıların %32.7’si “Katılıyorum” cevabını verirken, %62,5’i “Kesinlikle Katılıyorum” cevabı vermiştir. S3d sorusu “Mikro kredi kullanan kadınların hane içinde karar alma süreçlerine katılımı artmıştır” şeklindedir ve bu soru kabul edilmiştir. Katılımcılardan cevaplanması istenen “Mikro kredi kullandıktan sonra iş ve özel yaşamımda karar verme özgürlüğüm arttı” önermesine “Katılıyorum” diyenlerin oranı %55, iken “Kesinlikle Katılıyorum” diyenlerin oranı %34,6 olarak gerçekleşmiştir. Tüm bu araştırma sorularından da anlaşılacağı üzere araştırmanın da amacını oluşturan kadının güçlendirilmesi konusunda mikro kredinin rolü oldukça önemlidir. S4 sorusu “Mikro kredi kullanan kadınların kendilerine ve geleceğe olan güvenleri artmıştır” şeklindedir ve kısmen kabul edilmiştir. Anket sırasında katılımcılarla yapılan sözlü mülakatlarda

içinde bulunulan ekonomik ortamdan hoşnut olmadıkları ve geleceğe dair endişelerinin olduğunu dile getirmişlerdir.

S5 sorusu “Mikro kredi kullanan kadınlar diğer kadınlara da istihdam olanağı sağlamışlardır” şeklindedir ve kısmen kabul edilmiştir. Mikro krediyle istihdam oluşturanlara sorulan kaç kişiye istihdam sağladınız sorusuna en çok 1 kişi ve ardından 2 kişi cevabı verilmiştir.

S6 sorusu ise “Mikro kredi ihtiyaçları karşılamada yeterli olmuştur” şeklindedir. 104 katılımcıdan bu soruya “Evet” cevabını verenlerin sayısı 58 kişi iken “Hayır” cevabını verenlerin sayısı 46 kişidir. Katılımcıların önemli bir çoğunluğu mikro kredinin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğunu düşünmektedir ve verilen kredi miktarlarının daha fazla artırılması gerektiğini düşünmektedirler.

S7 sorusu “Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumuyla yeniden mikro kredi almak isteyenler arasında anlamsal ilişki vardır” şeklinde kurulmuştur ve yapılan ki kare testi sonucu anlamsal bir ilişki bulunamamıştır. Kurdukları işte başarılı olanlar da başarısız olanlar da yeniden mikro kredi almak istediklerini belirtmişlerdir.

S8 sorusu “Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumuyla mikro kredi kullandıktan sonra daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip olma durumu arasında anlamsal ilişki vardır” şeklindedir ve reddedilmiştir. Başarısız olanların sayısı ne kadar az olsa da mikro kredi kullandıkları süreç içerisinde daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip olduklarını düşünmektedirler.

S9 sorusu “Mikro krediyle kurulan işte başarılı olup olmama durumu ile eğitim durumu arasında anlamsal ilişki vardır” şeklindedir ve bu soru da reddedilmiştir. Ki kare analizine tabi tutulan bu testte anlamsal bir ilişki bulunamamasının sebebi Samsun’da mikro kredi uygulamasının tam olarak bilinmemesi ve kredi miktarının oldukça düşük miktarda olmasından dolayı büyük kapsamlı yatırım işleri için yetersiz olması olabilir.

Türkiye’de uygulanan mikro kredi projeleri 2022 yılı itibariyle 37.907 kişiye doğrudan istihdam sağlamıştır. Doğrudan kredi alan kadınların yanında çalışan kişilerle TGMP çalışanlarını da rakama dahil ettiğimizde, mikro kredinin istihdam etkisi artmaktadır. Mikro kredi ile yaratılan bu istihdamda kendi hesabına çalışanların sayısı oldukça fazladır. Araştırma bulgularından da görüldüğü üzere Samsun’da mikro krediyle kurulan işlerin başında katalog ürün satışları ve el emeği gerektiren oya, örgü,

dikiş-nakış gibi işler yer almaktadır. Bu meslek gruplarının da ulusal gelire katkısı oldukça düşüktür. Bu bağlamda kadın istihdamının artırılması ve mikro kredinin daha etkin uygulanması için mikro kredi, işgücü piyasası için aktif bir politika olarak kabul edilmeli ve devlet tarafından sağlanan destek artırılmalıdır. Böylece düşük tutarda verilen kredi miktarlarının artırılması sağlanmalıdır. Mikro kredinin daha etkin kullanılabilmesi adına kadınlara yönelik olarak mesleki ve teknik eğitimler yaygınlaştırılıp, kadınların eğitimi desteklenmelidir. Belediyelerin de bu alanda aktif rol oynaması kadın istihdamının artırılmasında oldukça önemlidir. Belediyeler kadınlara tahsis edilen mikro kredilere destek vermeli, mikro kredi kullanan kadınları istihdam potansiyeli yüksek olan alanlara yönlendirmeli, çeşitli eğitimlerle kadınları desteklemelidir. Mikro kredi uygulamasının daha çok kişiye ulaşması için toplumsal bilincin oluşturulması gerekmektedir. Mikro kredinin teminatsız olarak verilmesi toplum tarafından önyargıyla karşılanmasına neden olabilmektedir. Mikro kredinin iş alanlarının genişletilmesi adına çalışmalar yapılmalıdır. Ekonomik hayatın içinde aktif bir şekilde yer alamayan kadınlar, mikro krediyle bu fırsatı yakalamalarına rağmen üretim yapabilecekleri alan sınırlı olduğu için yetersiz taleple karşılaşmaktadırlar. Mikro kredi kullanan kadınlara satış/pazarlama garantisi vermek şeklindeki uygulamalar, istihdamın devamlılığını sağlamada önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, R. (2010). Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme. *Hakem Heyeti*, 45-60.
- Açıkgöz, R. ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). Türkiye'de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi 1(1)*, 77-117.
- Adaman, F. ve Bulut, T. (2007). *500 Milyonluk Umut Hikayeleri Mikro Kredi Maceraları*. İstanbul : iletişim yayınları .
- Akbulut, Ö./ Yılmaz, N., *İstatistik Analizlerde Temel Formüller ve Tablolar*, Aktif Yayınevi, Erzurum 1999.
- Akgül , A. (2006). Yoksulluğun Olmadığı Bir Türkiye'ye Doğru. *Yoksulluğun Azaltılmasında Mikro Kredinin Rolü ve Gerekli Hukuki Düzenlemeler Konferansı*. Ankara: TBMM.
- Akkul , R. (2011). *Cinsiyetler Arası Gelir Eşitsizliğini Gidermede Mikro Kredi Uygulamalarının Etkinliği: Bilecik Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002). *Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri*. Ankara: Hak-İş Yayınları.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002). Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. *Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara*.
- Alkan, I. (2018). Tarım Sektöründe Kadın Emegi: (Çarşamba Ovası Gündoğdu ve Damlataş Köylerinde Fındık, Çeltik ve Sebze Üretimi Özelinde Bir İrdeleme), 1. Basım, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Alpaydın, Y. (2008). Türkiye'de Yoksulluk ve Eğitim İlişkileri. *İLEM Yıllık* , 49-64.
- Alptekin, D. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Örüntüsünde Kadının Yoksulluğu ve Yoksunlukları. *Yoksulluk ve Kadın*, 15-33.
- Apaydın, S. (2015). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi: Muş İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya
- Arat, N. (1995). *Türkiye'de Kadın Olgusu*. İstanbul: Say Yayınları.
- Arı, S. (2011). *Batman'da Mikro Kredi Deneyimleri*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Programı Yüksek Lisans Tezi.
- Arıkan, R. (2018). ANKET YÖNTEMİ ÜZERİNDE BİR DEĞERLENDİRME . Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (1) , 97-159 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/husbd/issue/39647/452737>
- Ata, N. (2006). Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılma Oranı Hakkında Bir Not. *İşveren Dergisi*, Cilt:44 Sayı:4.
- Ateş , G. ve Öğütoğulları, E. (2012). *Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Mikro kredi Uygulamaları* .
- Ay, B. (2015). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamalarının Etkinliği: Gaziantep İli Örneği* . Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Aydın, B. (2012). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredinin Türkiye Uygulamasının Ekonomik Açidan Değerlendirilmesi* . Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Ayvaz ve Kızılgöl, Ö. (2012). Türkiye'de Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliğinin Yoksulluk Üzerindeki Etkisi. *Yönetim ve Ekonomi C:19 S:1*, 179-190.
- Balkenhol, B. (2011). *Mikro Finas ve Kamu Politikası*. Efil Yayınları.
- Baltacı, N. (2011). Kadınları Güçlendirme Mekanizması Olarak Mikro kredi. *T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü*.
- Bayat, İ. (2015). Türkiye'de Yoksul Hanelerde Yaşayan Kadınların Enformel İstihdama Katılma Nedenleri. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 53-69.
- Bildirici, M. ve Anafarta, N. (2001). Türkiye'de Kadın Emegi Üzerine Bir Araştırma. *İktisat-İşletme ve Finans Dergisi*.
- Can, Y. ve Karataş, A. (2007). Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği. *Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı*, 251-261.
- CEİD. (2018). *İstihdamda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması*. Ankara: CEİD Yayınları.
- Cerev, G. ve Yenihan, B. (2018). *Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla*. Bursa: Dora Basım- Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Çakır, Ö. (2008). Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi S:31 Temmuz-Aralık*, 25-47.
- Çelikkalp, Ü., Saraçoğlu, G. V. ve Yorulmaz, F. (2014). Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Kadınlar, Sağlık Riskleri ve Sorunları. *TAF Preventive Medicine Bulletin C:13, S:3*, 233-240.
- Çetinkaya, E. ve Yıldırım, S. (2009). Türkiye'de Kadınların Kayıt Dışı İstihdamdaki Durumu. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi Cilt:22, Sayı:4-5*, 75-86.
- Çımat, A. ve Daşkiran, F. (2014). İktisat, Türkiye'deki Eğitimi ve İktisadi Yenilik. *İktisadi Yenilik Dergisi, 1(2)*, 1-17.
- Çolakoğlu, C. (2016). Yapabilirlikten Yoksulluk Bağlamında Mikro Kredi Uygulaması: Grameen Bankası Sakarya İli Örneği. Sakarya.
- Dedeoğlu, S. (2003). Ev-Eksenli Yoksulluk: Türkiye'de Kadın Yoksulluğu. *Evrensel Kültür Dergisi*, 27-75.
- Demirkol, D. (2018). *Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikro Kredi Uygulaması: Iğdır Üzerine Bir Saha Araştırması*. Iğdır: Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Dinçer, O. (2014). *Eşitlik Tahayyülünün Müsterek Kurgusu: Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun Çalışma Öncelikleri ve Çıkan Politika Metinleri Üzerine Bir Analiz*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Dinçoflaz, N. (2009). *Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları*. Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- DPT. (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.
- DPT. (2010). *Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye*. T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Ecevit, Y. (1998). Türkiye'de Ücretli Kadın Emeginin Toplumsal Cinsiyet Temelinde Analizi. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. içinde İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yayını.

- Erdut, T. (2005). İşgücü Piyasasında Enformelleşme ve Kadın İşgücü. *Çalışma ve Toplum*, 11-49.
- Eren, A. (2000). *Türkiye'nin Ekonomik Yapısı ve Güncel Sorunlar*. Muğla: Muğla Üniversitesi Yayını 4.Baskı.
- Erşen, U. B. (2006). *Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Denetim Mekanizması*. Ankara: T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Eyüboğlu, A. Özer , Ş., ve Tanrıöver, T. (2000). *Kentlerde Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Boyutları*. Mayıs: T.C. Başbakanlık K.S.S.G.M. Yayını.
- Fidan , F. ve Yeşil, Y. (2014). *Türkiye'de Kadınların Ekonomiye Kazandırılması Açısından Mikro Kredi: Bilecik Örneği*.
- Gerşil, G. (2015). Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu. *Journal of Management & Economics* 22(1), 160-181.
- Gök, M. (2004). *Kobiler'in Türk İşgücü Piyasasına Etkileri: Ankara-Ostim Alan Çalışması*. Ankara: Roma Yayınları 1.Baskı.
- Gökdemir, L. ve Ergün, S. (2012). Kırsal Kalkınmada Kadının Rolü. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi C.1 S.1*, 67-80.
- Gökmen , E. (2017). Toplumsal Cinsiyet ve Zaman Yoksulluğu: Hane İçi Ücretli ve Ücretsiz Emek Sunumu. *Çalışma ve Toplum* 55(4), 1967-2000.
- Gökyay, Ç. (2008). *Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları ve İstihdama Yansımaları*. Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara .
- Güldal, D. (2006). Kadın Yöneticileri Motive ve Demotive Eden Faktörlerin Tespitine Yönelik Bir Araştırma . *T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, Adana.
- Güzel , S. (2011). Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Dünya Bankası Ve Mikro Kredi Uygulaması: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *Azerbaycan Vergi Haberleri*, 79-96.
- Haspolat, E. (2010). *Neoliberalizmin Kalkınma Söylemi ve Yoksullukla Mücadele Yöntemi Olarak Mikro Kredi:Örnek Ülke Deneyimleri ve Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kabakçı, E. (2012). *Mikro Kedinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Eskişehir Uygulaması* . Yüksek Lisans Tezi , Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Kabaş, T. (2007). Yoksulluğun Çok Boyutlu Olarak Ölçülmesi ve Ülkeler Arasında Yoksulluk Sıralamalarının Yapılması. *Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt16, Sayı 1*, 375-394.
- Karabıyık, İ. (2012). Türkiye'de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi C:32 S:1* , 231-260.
- Kaya, N. Ç. (2010). Farkındalık Yaratarak Kadını Güçlendirme: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Bir Kalkınma Modeli. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 13/2, 117-143.
- KEDV, (2019). <https://www.kedv.org.tr/kedv-hakkinda> .
- Kılıç, S. (2013). Örnekleme Yöntemleri. *Journal Of Mood Disorders* , 3 (1) , 44-6 . DOI: 10.5455/jmood.20130325011730
- Koca, K. Y. (1998). *Osmanlıda Kadın ve İktisat* . İstanbul: Beyan Yayınları.

- Korkmaz, T. ve Bayramoğlu, F. (2007). Yoksullukla M¼cadelede Mikrofinans Modeli ve Mikrofinans Kuruluşlarının Finansal İşlevleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 98-112.
- K¼m¼rc¼, M. (2014). T¼rkiye'de Yoksulluk Olgusu, Yoksullukla M¼cadele Politikaları ve Gelir Dağılımları . *Balıkesir ¼niversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼* , Yüksek Lisans Tezi. KTB, <https://samsun.ktb.gov.tr/TR-59811/ekonomi---sanayi---ticaret.html>
- Kurnaz, ř. (1991). *Cumhuriyet Öncesinde T¼rk Kadını:1839-1923*. Ankara: T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Makal , A. (1997). *Osmanlı İmparatorluğu'nda alışma İlişkileri: 1850-1920* . Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Makal, A. (2001). T¼rkiye'de 1950-1965 D¼neminde ¼cretli Kadın Emeğine İlişkin Gelişmeler. *Ankara ¼niversitesi Siyasal Bilimler Fak¼ltesi Dergisi C.56, S.2*, 117-155.
- Onaran, Ö. (2003). T¼rkiye'de İhracat Y¼nelimli B¼y¼me Politikalarının İstihdam ¼zerindeki Etkileri. A. K¼se, F. şenses, & E. Yeldan içinde, *İktisadi Kalkınma, Kriz ve İstikrar* (s. 579-601). İstanbul: İletişim Yayınları .
- Önder, N. (2013). T¼rkiye'de Kadın İşg¼c¼n¼n G¼r¼n¼m¼. *alışma D¼nyası Dergisi C:1 S:1*, 35-61.
- Özer, M. ve Biçerli, K. (2003). T¼rkiye'de Kadın İşg¼c¼n¼n Panel Veri Analizi. *Anadolu ¼niversitesi Sosyal Bilimler Dergisi C:3 S:1*, 55-86.
- Özkan, G. ve Özkan, B. (2010). Kadın alışanlara Y¼nelik ¼cret Ayrımcılığı vd Kadın ¼cretlerinin Belirleyicilerine Y¼nelik Bir Araştırma. *alışma ve Toplum Dergisi Sayı:24*, 91-104.
- Özmen , F. (2011). *T¼rkiye'de Kadın İşg¼c¼ İstihdamının Gelişiminde Mikro Kredi Uygulamaları* . Doktora Tezi, Celal Bayar ¼niversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼, Manisa .
- Özt¼rk, M. ve etin, B. I. (2009). D¼nyada ve T¼rkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar. *Journal of Yasar University 4/16*, 2661-2698.
- Sakarya, ř. (2005). *Selçuk ¼niversitesi Karaman İİBF tarafından d¼zenlenen 1. Yerel Ekonomiler Kongresi*, (s. Yerel Kalkınmanın Finansal Dinamiği: Mikro Finans ve T¼rkiye'deki Gelişmeler).
- Samsun İktisadi Rapor (2021). Samsun: Samsun Ticaret ve Sanayi Odası.
- Serinikli, N. (2016). The Importance Of Entrepreneurship In Preventing The Woman Poverty: Woman Cooperatives And Micro-Credit Applications . *BJSS Balkan Journal Of Social Sciences* , 598-609.
- Seymen , S. (2011). *İl Özel İdaresi ve Mikro Kredi Uygulamaları Kocaeli İl Özel İdaresi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli ¼niversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼, Kocaeli.
- Sipahi, E. B. (2006). Yoksulluğun K¼reselleřmesi ve Kentsel Yoksulluk:Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* , 176-177 Cilt:11 Sayı:1.
- Soyak , M. (2010)." *Kadın Girişimciliği ve Mikro Finans: T¼rkiye Deneyimi*". Muğla ¼niversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼ Dergisi (İLKE), 129-144.
- Stiglitz, J. (2009). K¼reselleřen D¼nyada Kalkınma Politikaları. F. şenses içinde, *Neoliberal K¼reselleřme ve Kalkınma* (s. 281). İletişim Yayınları.
- S¼r¼c¼ Bahar, H. (2015). Yoksullukla M¼cadelede Mikro Kredi Uygulamaları (Konya İli Örneği) . Yüksek Lisans Tezi, Selçuk ¼niversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼, Konya.

- Şahin , H. (2015). Yoksullukla Mücadelede Mikrokredi Yöntemi .
- Şener, Ü. (2009). *Kadın Yoksulluğu*. TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı).
- Şengür, M. (2011). *Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı Olarak Mikro Kredi (Eskişehir Grameen Bank Analizi)*. Yüksek Lisans Tezi , Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Taşpınar, Ç. (2013). *Yoksulluğun Azaltılmasında Mikro Kredi Uygulamalarının Yeri: Afyonkarahisar Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- TGMP. (2022).
<https://prezi.com/view/ApSSyoPASHK6RXBMhDOG/>
- Thorbecke , E. (2009). Kalkınma Doktrinin Evrimi; 1950-2005. F. Şenses içinde, *Neoliberal Küreselleşme ve Kalkınma* (s. 123). İletişim Yayınları.
- Tilci, Ö. (2014). *Yoksulluğu Azzaltmada Mikro Kredinin Yeri: Muş Örneğinde Kadın Girişimcilerin Sosyolojik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tire , O. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Kadın Yoksulluğu. *Mavi Atlas*, 97-112.
- Toksöz, G. (2007). *Türkiye'de Kadın İstihdamının Durumu*. Ankara.
- Toksöz, G. (2012). Kalkınmada Kadın Emeği. *Varlık*.
- Toksöz, G. ve Memiş, E. (2018). İstihdamda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması. *CEİD Yayınları*.
- Topalhan, T. ve Yeşilkaya, F. (2017). Kadın Yoksulluğunu Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle Belirlenmesi. *KARATAHTA İş Yazılan Dergisi Sayı:9, 55-82*.
- Topgül, S. (2013). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması . *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 14, Sayı1, 277-296*.
- TÜİK. (15 Haziran 2021). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması,2020*. Sayı:37404: TÜİK.
- TÜİK. (2022). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635>
- Ulutaş, Ç. Ü. (2009/2). Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek. *Çalışma ve Toplum, 25-40*.
- United Nations. (2001). *Empowerment of Women Throughout the Life Cycle as a Transformative Strategy for Poverty Eradication*. New Delhi: Report of the Expert Group Meeting.
- United Nations. (2018). <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2018/SDG-report-Spotlight-01-Gender-differences-in-poverty-and-household-composition-en.pdf>
- United Nations. (2022). <https://data.unwomen.org/features/poverty-deepens-women-and-girls-according-latest-projections#:~:text=New%20projections%20of%20global%20poverty,372%20million%20men%20and%20boys>.
- Urhan , B. ve Nilay , E. (2011). Sağlık Sektöründe Kadın Emeğinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi . *Çalışma ve Toplum 2(29), 191-215*.
- UZUN , A. M. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. *Cumhuriyet Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. C.4, S.2, 155-173*.

- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, 29-56.
- Varıcı, İ. ve Mortaş, M. (2018). *Samsun Ekonomik Raporu*. Samsun: https://www.samsuntb.org.tr/Icerik/Dosya/www.samsuntb.org.tr_68_126_PY6V25HZ_tobb_samsun_2018_raporu_.pdf.
- World Bank Group. (2011). *Gender Equality as Smart Economics: World Bank Group Gender Action Plan Four Year Progress Report (2007-2010)*. World Bank.
- World Bank. (2019) <https://www.worldbank.org/tr/news/press-release/2018/01/30/world-bank-report-finds-rise-in-global-wealth-but-inequality-persists> .
- Vatansseven Deviren, N. (2009). Küresel Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredilerin Rolü. *Mevzuat Dergisi*.
- Yaraman, A. (2001). *Resmi Tarihten Kadın Tarihine*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yaşar , S. ve Taşar, M. O. (2019). Kavramsal Olarak Yoksulluk ve Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 118-144.
- Yavuz ve Ataklı, R. (2016). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ekseninde Kadın İstihdamı ve Ekonomik Şiddet. *Journal of Life Economics*, 77-100.
- Yiğit, K. (1999). *Türkiye'de Kadın İşgücü*. TİSK Yayını.
- Yıldırım, F. ve Gül, H. (2021). Uluslararası Kalkınma Politikaları ve Kadınların Güçlendirilmesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 679-695.
- Yılmaztürk, A. (2016). Türkiye'de Kadın Yoksulluğu, Nedenleri ve Mücadele Yöntemleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt: 19 - Sayı: 36-1, İİBF - 10. Yıl Özel Sayısı*, 769-796.
- Yumuşak, İ. G. (2003). Kadın Eğitiminin Ekonomik Analizi. *Kocaeli Üniversitesi İktisat Dergisi*, Kocaeli.
- Yunus, M. (1997). *Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru*. Doğan Kitapçılık, İstanbul.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

ANKET FORMU

Aşağıdaki anket Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı Dr. Öğretim Üyesi Hatice Işıl ALKAN'ın danışmanlığı altında yürütülen “Kadının Güçlendirilmesi ve İşgücüne Katılımın Arttırılmasında Mikro Kredi Uygulamaları: Samsun İli Örneği” konulu yüksek lisans tez çalışmasının araştırma bölümüyle ilgilidir.

Araştırma için verilen bilgiler sadece bilimsel bir çalışma amacıyla kullanılıp herhangi kurum veya kişi ile paylaşılmayacaktır. Araştırmamıza katılarak çalışmamıza destek verdiğiniz için teşekkür ederiz.

Demografik Özellikler

1) Yaşınız?

- a) 18-25 b) 26-33 c) 34-41 d) 42- 49 e) 50 ve üstü

2) Medeni durumunuz?

- a) Evli b) Bekar c) Boşanmış

3) Eğitim durumunuz?

- a) Okur-yazar değil b) İlköğretim c) Lise d) Önlisans/Lisans e)Yüksek Lisans

4) Evli iseniz eşinizin mesleği nedir?

- a) İşçi b) Esnaf c) Çiftçi d) Emekli e) Memur f) Diğer....

Ekonomik Özellikler

5)Mikro kredi kullanmadan önce sosyal güvenceniz var mıydı?

- a)Evet b)Hayır

6) Oturduğunuz ev kime ait?

- a) Kendi evimiz b) Kira c) Kendi evimiz değil ama ücretsiz oturuyoruz

7) Oturduğunuz evde kaç kişi yaşıyor?

- a) 1 kişi b) 2 kişi c) 3 kişi d) 4 kişi e) 5 kişi ve üstü

8) Ailenizde kaç kişi çalışıyor?

- a) 1 b) 2 c) 3 d) 4 ve üstü

9) Ailenizin mikro kredi kullanmadan önceki toplam aylık geliri ne kadardır?

- a)0-1500 TL arası b)1500-2500 TL arası c)2500-3500 TL arası
d)3500-4500 TL arası e)4500 TL'den fazla

10)Ailenizin mikro kredi kullandıktan sonraki toplam aylık geliri ne kadardır?

- a) 0-1500 TL arası
b) 1500-2500 TL arası
c) 2500-3500 TL arası
d) 3500-4500 TL arası
e) 4500 TL'den fazla (.....)

11) Evde kararları kim vermektedir? (Özellikle ekonomi ile ilgili kararlar)

- a) Eşim b) Ben c) Ortak karar alırız d) Aile büyükleri karar verir

Mikro Kredi ile İlgili Bilgiler

12) Mikro krediyi almadan önce herhangi bir işte çalışıyor muydunuz?

- a) Evet b) Hayır

13) Mikro kredi almadan önce ne iş yapıyordunuz?

- a) El işi/ Ev yemekleri b) Mevsimlik tarım işçisi c) Gündelikçi
d) Çocuk Bakıcılığı e) Esnaf f) Diğer

14) Krediyi almadan önce piyasada kendi iş yerinizi kurma deneyiminiz oldu mu?

- a) Evet b) Hayır

15) Piyasada iş kurma deneyiminiz nasıl sonuçlandı?

- a) Başarısız oldum b) Başarılı oldum

16) Başarısız olmanızın nedeni nedir?

- a) Yeterli deneyime sahip olmamam
b) Sermayenin yetersizliğinden
c) Piyasa koşullarının olumsuz olması
d) İşyerinin yeterli tanıtımının yapılamaması
e) Diğer

17)İlk mikro krediyi ne zaman aldınız? (Yıl)

18) Şimdiye kadar kaç kere mikro kredi aldınız?

- a) 1 b) 2-3 c) 4-5 d) 6 ve üzeri

19) Mikro krediden aldığımız krediyi hangi alanda iş yapmak için kullandınız?

- a) Sebze, meyve, reçel, süt, süt ürünleri, yöresel tatlar vb. tarım kaynaklı ürünler
- b) Oya, örgü, dikiş-nakış, çeyizlik ürünler vb. el emeği gerektiren ürünler
- c) Lokanta, kafe işletmeciliği vb. gibi hizmet odaklı ürünler
- d) Eşimin var olan işine katkı sağlamak
- e) Katalog ürün satışı, ticaret (network)
- f) Diğer....

20) Mikro kredinin almış olduğunuz para miktarının ne kadarını iş kurmak amacıyla kullandınız?

- a) %0 b) %25 c) %50 d) %75 e) %100

21) Mikro krediyle kurduğunuz işte başarılı oldunuz mu?

- a) Evet b) Hayır

22) Mikro kredi kullanarak yaptığımız işte;

- a) Kendim çalışıyorum b) Eşimle çalışıyorum c) Eşim çalışıyor d) Yanımda işçi çalıştırıyorum

23) Mikro krediyle ilave istihdam oluşturduysanız, bunu kaç kişiye sağladınız?

.....

24) Mikro kredi desteğini almamış olsaydınız şu an ne yapıyor olurdunuz?

- a) Çalışmayacaktım
- b) Banka kredileri vs. yardımlarla işimi geliştirecektim
- c) İş arayacaktım
- d) Devlet tarafından verilen çeşitli yardımları kullanırdım
- e) Kendi işimde devam ederdim
- f) Diğer

25) Mikro kredi ihtiyaçlarınızı karşılamada yeterli oldu mu?

- a) Evet b) Hayır

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz ve kendinize uygun gelen şıkları işaretleyiniz.

	Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle
26) Mikro krediyi ne için aldınız?					
a) Mevcut işimi büyütmek için					
b) Yeni bir iş kurmak için					
c) Geçimimi sağlayabilmek için					
d) Borçlarımı ödeyebilmek için					
e) Çocuklarımın eğitimini sağlamak için					
27) Mikro kredi almanız ekonomik durumunuzu nasıl etkiledi?					
a) Mikro kredi kullandıktan sonra ekonomik durumumda iyileşme oldu.					
b) Mikro kredi kullandıktan sonra tüketim harcamalarım arttı.					
c) Mikro kredi kullandıktan sonra harcamalarım üzerindeki kontrolüm arttı.					
d) Mikro kredi kullandıktan sonra yaşam standartlarımı sürdürebileceğime dair güvenim arttı.					
28) Mikro kredi kullandıktan sonra sosyal çevrenizdeki değişimler nasıldı?					
a) Mikro kredi kullandıktan sonra sosyalleşme imkanım oldu.					
b) Mikro kredi kullandıktan sonra sosyal çevremdeki pozitif imajım arttı.					
c) Mikro kredi kullandıktan sonra daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip oldum.					
d) Mikro kredi kullandıktan sonra topluma yararlı işlerde daha fazla yer aldım.					
e) Mikro kredi kullandıktan sonra diğer kadınları girişimcilik konusunda cesaretlendirmeye çalıştım.					
29) Mikro kredi kullandıktan sonra kendinize güven konusunda ne gibi değişiklikler oldu?					
a) Mikro kredi kullandıktan sonra geleceğe dönük olumlu beklentilerim arttı.					
b) Mikro kredi kullandıktan sonra risk alma düzeyim arttı.					
c) Mikro kredi kullandıktan sonra diğer insanları etkileme/ikna etme becerim arttı.					
d) Mikro kredi kullandıktan sonra iş ve özel yaşamımda karar verme özgürlüğüm arttı.					
30) Mikro kredi ile ilgili ileriye dönük düşünceleriniz nelerdir?					
a) Yeniden mikro kredi almak istiyorum.					
b) Mikro kredi alarak ileride daha karlı işler yapacağımı düşünüyorum.					

ÖZGEÇMİŞ

Bilgenur ŞAHBAZOĞLU, 2012 yılında Tokat Erbaa Merkez Anadolu Lisesi'nden mezun olduktan sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi İktisat bölümünde lisans eğitimine başlamıştır. 2017 yılında İktisat bölümünden mezun olduktan sonra 2018 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İktisat Ana Bilim dalında yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0001-8778-4345

Yayınlar

1. ŞAHBAZOĞLU, B. ve ALKAN, H. I. (Nisan 2022). Avrupa Kıtasında Sosyo-Ekonomik Göstergelerle Eşitsizlik ve Yoksulluk: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bir İnceleme. D. Ü. AKÇAY içinde, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar XII* (s. 181). Konya: Eğitim Yayınevi.